

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Iesu S. Theol. Professoris
Theologia Tripartita Sive Resolutiones Polemicæ,
Speculativæ, Practicæ, Controversiarum, & Quæstionum,
etiam recentissimarum, quæ in Schola, & ...**

Missionarijs, & alijs animarum Curatoribus, & Theol. studiosis solerter
accommodatæ ...

Complectens copiosè Resolutiones Theologicas, etiam modernas, ad
praxim accommodatas

Archdekin, Richard

Antverpiæ, 1682

Tractatus Primus Principia Practica, Sive Dictamina quædam generalia, ex
quibus ritè intellectis Resolutiones particulares facile deducuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40873

PARS TERTIA
RESOLUTIONES
THEOLOGICÆ

AD PRAXIM ACCOMMODATÆ.

TRACTATUS PRIMUS
PRINCIPIA PRACTICA,

SIVE

Dictamina quædam Generalia, ex quibus ritè intellectis Resolutiones particulares facile deducuntur.

Principium primum.

Dictamen Conscientiæ, & Ignorantiæ invincibilis.

Quivis tenetur sequi dictamen suæ conscientiæ, quamdiu, re examinatâ, nulla in oppositum dubitandi ratio occurrit. Hoc est. Si homo sine sua culpa absolutè judicet hic & nunc se obligari sub peccato ad aliquid agendum, vel omittendum, actu peccabit, si se isti judicio non
Tom: II.   A   con-

593
595
599
testa-
600
603
JS
sa,
e Phi-
mata,
Mate-
ormam
er Ca-
ntibus.

RS

conformet; & non peccabit, si conformet; quamvis alias à parte rei contingeret actionem, aut omissionem illam aliquâ lege esse prohibitam.

Ratio est, quia Conscientia nostra est proxima regula voluntatis, derivata à prima regula omnium actionum humanarum, nempe à lege divina & æterna, ut docet *S. Thom. 1. 2. quæst. 19. art. 3.* Ergo qui agit secundum dictamen Conscientiæ, naturali regulæ, à Deo sibi constitutæ, se conformat.

Hinc fit ut omninò existimans se obligari ad jejunium die Dominico, teneatur à cibus vetitis abstinere. Et contrà, judicans non esse abstinendum à carnibus die Veneris, non peccet si carnibus vescatur, quamdiu non potest ab illo errore se expedire.

Sunt quidam hoc tempore qui negent hoc Principium valere in actibus qui procedunt ex *Ignorantia invincibili* juris naturalis, ut si mentiaris ignorans mendacium esse peccatum, aiunt te per hoc à delicto non excusari. Hanc doctrinam in lucem protrusit Jansenius in suo *Augustino tom. 2. de statu nat. lapsæ lib. 2. c. 2.* factum illum adhuc informem cum paucis suscepit Sinnenichius in *Saule ex rege lib. 1. cap. 96.* formare eundem & fovere conatur alius recentior, sed quasi umbram captans, de qua ambigit an talis ignorantia detur in rerum natura, credit tamen probabile eam dari, & à peccato non excusare.

At conatum hunc facile opprimit invicta ratio, communis autoritas, & ipse *S. Augustinus lib. 3. de libero arb. cap. 19.* *Non, inquit, tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negliges querere quod ignoras.* Quin & ipsa ratio cum *Augustino* docet, in eo quod caveri non potest deesse

deesse voluntarium, sine quo nequit peccatum admitti: caveri autem non potest malitia quæ sic ignoratur ut ad ea nulla prorsus animum subeat cogitatio. Frustra autem opponunt, hanc ignorantiam in nobis ex libero Adami peccato profluxisse, nisi etiam velint nobis ad peccatum imputari ea quæ contra legem naturæ ex cæcitate, amentia, aut concupiscentia nolentes incurrimus, quod nemo sanè admiserit, qui nolit hinc in alium errorem devolui, qui negat libertatem à necessitate ad peccandum requiri. quod in propof. 3. Janfenij, & alijs pridem damnatum est. Nec unquam ostendent hujus dogmatis malè cohærentis authores, cur minus à peccato excuset ignorantia invincibilis juris naturæ, quam ea quæ est juris divini aut positivi, quæ pariter ex Adami peccato profluxit, quam tamen ipsi à delicti reatu omnino eximunt.

Denique, si doctrina illa vera foret, sequeretur aliquando dari casum, in quo quidquid agas vel omittas necessariò statuèris peccati reus. Ut si invincibiliter judices ad liberandum innocentem te hic & nunc ad pejerandum obligari; si pejeres, formaliter peccas, quia ignorantia hæc à formali peccato non excusat; si non pejeres, peccas contra conscientiam dictantem te sub peccati reatu nunc ad pejerandum teneri. Sequeretur secundò, Aliquos Sanctos Patres qui ex invincibili ignorantia errores aliquos in materia juris naturæ docuerunt, vel operando fecuti fuerunt, damnandos esse, si ante mortem errores illos debitè non retraxerunt. Tertiò, Cum in quæstionibus juris naturæ aliter in multis opinetur ac doceat tota Schola Thomistica, aliter tota Scotistica, necessariò alterutra tanta quanta est, in formali peccato continuò

verfabitur. Neque minus illis injurius erit, si ignorantiam illam vincibilem affirmes, quasi viri tot integerrimi ad veritatem assequendam se non ritè disponant. Est tamen quidam Recentior qui ostendit se hunc bolum facile deglutire, sed si quis in hoc adeò laxus est, quidni & alios dogmatum camelos facile devoret.

Ex dictis satis liquet ea quæ fiunt ex ignorantia invincibili juris naturæ, nec esse homini libera, nec ad peccatum imputari posse: ac proinde doctrinam afferentiam eam à peccato non excusare, principium esse dirigendæ conscientiæ non magis idoneum, quam sit istud: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentis quas habent vires, sunt impossibilia: quod omnino damnatum est, ac supra refutatum tract. 2. cap. 2. §. 2.

P. II. Ignorantia vincibilis.

Conscientia vincibiliter erronea non excusat absolutè à peccato operationem aut omissionem, quæ ex illa ignorantia procedit.

Ratio est, quia cum sit in hominis potestate constitutum prævio veritatis examine errorem illum vincere & deponere, operatio mala quæ indè sequitur, saltem in sua causa, est illi indirectè voluntaria, & ad culpam imputabilis. Potuit enim causam illius depellere, quam tamen quæ depelli potuit, & debuit; *invincibilis* quæ pro hominis arbitrio vinci non potuit, uti cum D, Thoma tradit Wiger. 12. quest. 7. ar. 8. Malderus *alique Theologi.*

Hinc fit ut quis peccet attestando rem falsam quam putat esse veram, si antea neglexerit
verit

veritatem inquirere : Item , ut delinquat omit-
tendo sacrum , etsi judicaverit diem non esse
festum , si noluit in cognitione Festorum debi-
tam curam adhibere. Et sic de cæteris.

Nota tamen, peccantem ex ignorantia vinci-
bili non semper committere novum peccatum
formale distinctum à præterita omissione inqui-
sitionis debitæ. Ut si quis pridem suâ culpâ ne-
glexerit inquirere, an tali die soleat esse jejuni-
um , & postea ignarus jejunij isto die carnes
comedat, non incurrit ille tunc novum & for-
male peccatum contra præceptum jejunij , de
quo ipsi illo tempore nihil in mentem venit.

Conscientia perplexa, & scrupulosa.

Conscientia est actus intellectus practici, si-
ve judicantis aliquid hic & nunc agendum,
aut fugiendum esse vel fuisse. Formatur plerum-
que conscientia ex principiis universalibus dedu-
cendo actiones particulares.

Qui ita perplexus est, ut utrumque opposito-
rum iudicet esse peccatum , eoque errore nec
per se, nec per alium expedire se possit , eligere
tenetur quod ipsi minus malum apparet. Quia
in illo casu alia non suppetit via, bonâ fide con-
scientiam formandi. Ut si aliquis die festo solus
assistens moribundo existimet se peccare sive æ-
grum deserat, sive sacrum omittat, debet eligere
potius sacrum omittere, si iudicet illud præcep-
tum minus obligare, sicut verè minus obligat.

Quod si nec hoc ipsum determinare possit ,
quid ex duobus appareat minus malum , quid-
quid egerit peccatum non incurret. Quia cum
absolutè necessarium sit rem vel facere vel a-
mittere , si sic constitutus peccaret , ex neces-
sitate

fitate peccaret, quod omnino repugnat.

Licitum est operari cum Conscientia scrupulosa, an aliquid sit peccatum, manente etiam scrupulo, dummodo judicetur esse scrupulus & tanquam talis contemnatur: Ut si cui soleat inherere apprehensio peccati, si in die jejunii moderato potu se reficiat.

Quia scrupulus consistit in vana apprehensione, & inde ortâ anxietate, ne ibi sit peccatum, ubi nullum est. Atqui cum illa apprehensione consistit prudens iudicium, quod illâ non obstante licitè operetur: ergo potest etiam manente scrupulo illum contemnere, & isti iudicio se conformare. Sic enim procedendo nulli se peccandi periculo exponit: quia cum scrupulus ex levi aut inani fundamento procedat, non tollit iudicium practicum, & ritè fundatum de licita operatione.

Ut autem hoc iudicium magis in particulari fundetur, juvat tam pœnitentem, quam ejus Confessarium reflectere ad notas & signa conscientia scrupulosa. 1. Quod aliorum iudiciis acquiescere non audeat. 2. Quod ex levi apparentia iudicium de eadem frequenter mutet. 3. Quod habeat reflexiones impertinentes circa innumeras rei circumstantias. 4. Quod advertatur sive ab ipso, sive à Confessario, quod soleat in rebus suis esse minus inquietus, anxius, & perturbatus. 5. Quod deprehendatur antea sæpius talia apprehendisse sine fundamento: etsi aliquando circa casus alienæ conscientia satis resolutè & intrepidè procedat.

Remedia præcipua ut conscientia scrupulosa ad rectam normam reducatur. 1. Affluere ad pellendum timorem scrupuli, contrarium audacter

audacter operari : sic enim clavus clavo pelli
 cebet. 2. Nihil judicare mortale , nisi id cer-
 tò sciat. 3. Cavere otium , & vagas cogita-
 tiones quæ mentem scrupulis infestant. 4. Eli-
 gere virum probum & prudentem cuius judicia
 firmiter adhæreat , nec illud apud se in exa-
 men inducat. 5. Advertere quod possit se con-
 formare communi iudicio & consilio Theolo-
 gorum , quod dum angit scrupulus nec suppet-
 tit Consilium , possit se ad quam vult partem
 liberè resolvere , nisi certò illi constet esse pec-
 catum. Item , quod ex Confessionibus præte-
 ritis nihil teneatur repetere , nisi certò sciat
 esse mortale , & se illud ritè confessum non
 esse : quod certò illi constare non potest quam-
 diu dubitat. Ratio horum est , quia periculum
 aliquod remotum peccati materialis , vel inte-
 gritatis in confessione , non debet evitari cum
 tam gravi incommodo hærendi in illa anxietate
 perpetua , aliisque malis quibus homo mul-
 tum scrupulosus involuitur : cum ab illis dif-
 ficultates etiam minores aliquando excusent.

P. III. In dubio quomodo agendum.

Qui operatur cum Conscientia practicè du-
 bia , committit peccatum ejusdem speciei
 cum eo de quo dubitat. Dicitur autem *practicè*
dubia quando pergunt dubitare , non tantum de
 bonitate objecti , sed etiam de honestate suæ
 actionis hic & nunc exercendæ. Exempli gra-
 tiâ , si quis dubitans an sibi licitum sit hic &
 nunc in die festo studere , pergunt nihilominus
 studio incumbere , incurrit idem peccatum quod
 ex festi violatione contraheret.

Ratio est , quia talis exponit se periculo pec-
 candi,

candi, cum non habeat determinatum iudicium quod operatio sua sit licita potius quam illicita. Teneatur proinde actionem suam suspendere donec re ulterius examinata dubium deponat, & licitam esse suam actionem ex prudenti ratione concludat. Quibus autem Regulis homo in dubio constitutus possit se resolvere ad dubium deponendum, & licite agendum, ex sequentibus principiis magis in particulari intellegitur.

P. I V. *Dubitanti favet Possessio.*

IN dubio melior est conditio possidentis. Hanc *Regulam* plurimi Theologi intelligunt non tantum de possessione alicujus rei, aut juris, sed etiam libertatis, id est. Quando post diligens examen dubium adhuc perseverat, licitum est homini quam velit partem amplecti modis infra explicandi. Quia per solum dubium non censetur de consueta possessione & usu suae libertatis deturbari. Quod si è contra possessio præcipiendi præsumatur stare pro lege, aut præcepto, non censetur homo possidere libertatem à legis obligatione solutam.

Ratio autem dicti axiomatis est, quod cuius licitum sit uti suam libertate quam à Deo accepit ad agendum & non agendum, quamdiu post diligens examen non constat illum eam potestate esse privatum: sicuti licite retinet alia sua bona quamdiu non probatur ea alteri esse devincta, hoc autem non satis probatur, quamdiu res intra dubium hæret.

Quod autem dicitur, *In dubio tutior via eligenda*, rectè notat cum alijs *Wiger. 1. 2. q. 19. ar. 3. n. 50.* Regulam illam sine limitatione acceptam

tam non semper esse præcepti : sed tantum esse aliquando Consilij docet *Navarrus* , *Bonac. Sanch. Laym.* & plures alij. Sed quia aliquando dubium est , pro qua parte stet ipsa possessio , an pro lege , aut voto , aut libertate &c. ut hoc resoluatur statui potest hæc Regula : In dubio quid sit in possessione , judicandum est possessionem pro eo stare pro quo est præsumptio juris : si verò dubitetur pro quo stet ipsa præsumptio , judicandum stare pro eo qui onus probandi reiicit in alium , ut est reus , cui sufficit crimen , vel obligationem negare , quam actor debet probare. Quod si præsumptiones sint ex utraque parte , prævalere debent validiores. Si verò sint utrimque , æquales , ita judicandum est , ac si nulla præsumptio esset. Est autem ipsa *Præsumptio juris* , suspicio quædam verosimilitudinis à jure approbata , ut in dubio eam tanquam assensum verum & prudentem sequamur , donec veritas aliunde innotescat.

Addo hic ultteriores rationes , quibus ostenditur prædictum principium tam in materia justitiæ , quam omnium aliarum virtutum locum habere , & eandem esse de omnibus rationem.

Primò , Ideo in materia justitiæ potior est conditio possidentis , sic ut sequi possit partem minus tutam , rem sibi retinendo , Quia ius dubium est utrimque æquale inter possidentem & non possidentem , & insuper pro possidente accedit quod jus possessionis sit certum , adeoque potiori jure fretus vincit jus dubium alterius. Atqui eadem ratio æquè militat pro possessione libertatis in materia cujuslibet alterius virtutis , ut in materia dubij præcepti , voti &c. Ergo eodem modo utrobique procedendum est. *Ma*

nor probatur : Quia in dubio , v. g. præcepti , est æquale jus ex parte voluntatis ut non obligetur , & ex parte præcepti ut ei obedientia præstetur ; & insuper supra hoc jus utrimque dubium ; ex parte voluntatis accedit jus certum possessionis suæ libertatis, quâ per obligationem utrimque dubiam privari non potest : adeoque sua illi libertas integra, & ab obligatione immunis perseverat. Alioqui deberet pro obligatione prorsus dubia , & quæ nullo modo probari potest, spoliari suâ certâ & naturali libertate , & cogi ad subeundem totum onus, quod tunc subeundum esset quando obligatio esset certa & manifesta ; quod non videtur æquum , aut rationi consentaneum. Ius etenim certum est , volenti imponere obligationem privantem libertate incumbere onus istius obligationis probandæ : quæ nunquam per dubiû probari potest.

Secundò, Quia judicandum est eodem modo in foro interno, quo in externo , quando externum non innititur alicui falsæ præsumptioni cognitæ, uti docent passim Doctores, etiam Iuris, cum Baldo , Navarro , Conar. Mart. Ledesma, Suare , Salas , &c. apud Sanchez *in præcepta lib. 1. cap. 10.* Atqui in foro externo, quando constat dubiam esse obligationem , nemo ad eam adstringitur, sed pro libertatis possessione judicatur. Quia favorabilior est causâ rei, quam actoris : & actore non probante plenè, reus absolvi debet. Ergo idem in foro interno judicandum est dum agitur de obligatione conscientie.

Hanc doctrinam fusius tradunt Doctores plurimi apud Sanchez *supra num. 11. 16. & 36.* qui docent dubium an voverit , aut juraverit , aut tunc usum rationis habuerit, ad nihil teneri : &
folius

folius Consilij esse hic sequi partem tutiorem. Et latius idem probat Suarez 3. part. disp. 40. sect. 5. & 6. ubi ait incredibile sibi esse, quod in dubio juris, & in omni dubio facti necessarium sit amplecti partem tutiorem: & num. 15. ait falsum esse, & sine fundamento, possessionem in sola justitiæ materia suffragari. Quædam quæ in contrarium adducuntur maximè depromi ex aliquibus locis juris non ritè explicatis, ostendit Sanchez supra, ubi ea dissolvit n. 15. Cæterum in jure nihil frequentius occurrit quam hujusmodi Regula; In peri causa, possessor potior haberi debet. Semper in dubiis benigniora præferenda sunt. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quam tutius est. Cum sunt partium jura obscura, reo potius favendum est, quam actori. Hæc enim in omni materia à periculo indebiti gravaminis, & formalis peccati sepius admittendi, hominem longius amovent.

Ad hoc principium Theologo valdè reflectendum est. Nam viam oppositam tenendo, imponet ipse hominibus centies plura præcepta, quàm sint omnia præcepta quæ constat à Deo, aut Natura, aut Ecclesia, aut Republica illis imponi. Mirum hoc primâ fronte videbitur, sed clarum esse demonstro. Quia circa quodlibet præceptum aut legem, in actionibus particularibus possunt dubia centum & multò plura variis passim hominibus suboriri, ut assiduè occurrunt plurima, etiam viris doctis. Si igitur illi universi quoties dubitant, debeant omnes obligationem certam subire, & tutius sequi, manifestum est quod debebunt centuplo plures obligationes particulares & inciertas sustinere, quam sit numerus omnium præceptorum

torum aut legum generalium certò obligantium. Porrò ut ex prædictis principiis particulares casus solidè deducantur , ad sequentiã advertendum erit.

P. V. *Dubium an lex lata.*

Qui dubitat de aliqua Lege, an sit lata , vel de Voto an sit emissum, resolvere potest se tali lege, aut voto non obligari.

Quia ut lex vel votum obligationem inducant , debent sic proponi ut prudenter præsumatur ea verè existere , cùm autem in casu id præsumi non possit , dubitans manet in possessione suæ libertatis. Hinc si cras sit jejunium , & dubites an sit hora duodecima noctis , potes carnibus vesci. Quia non constat legem jejuniij pro illa hora esse latam, adeoque voluntas retinet possessionem sui arbitrij ut istã horã carnibus utatur.

At si constet legem, aut votum existere , sed tantùm dubitetur an illis satisfeceris , ad satisfaciendum obligaris , Quia tali casu lex & votum est in possessione. Hinc fit ut indubitatus Sacerdos dubitans an Horas legerit , eas persolvere teneatur.

P. VI. *An casus lege comprehensus.*

Qui certus est de Lege lata , sed dubius est an casus occurrens lege illã comprehendatur , rectè resolvit se quoad illum casum non obligari. Quia præsumptio quoad hoc punctum est pro libertate, non autem pro lege, cùm post diligens

diligens examen maneat dubium, an in lege contineatur. Exempli causâ, Præceptum est die Dominico abstinere ab opere servili: dubium manet an pingere sit opus servile; non teneor à pingendo abstinere.

P. VII. An Lex acceptata, aut abrogata.

QUando constat de lege, sed dubium est an fuerit recepta, aut postea abrogata, pergit illa dubitantem obligare. Quia pro lege, quam constat existere, stat præsumptio, & possessio juris ut ei obtemperetur; ac proinde alleganti, eam ab initio non esse acceptatam, aut aliquando fuisse abrogatam, incumbit probatio istius quod allegat, quam cum dubius exhibere non possit, manet ea lege adstrictus. Quamvis in dubio de legis *Acceptatione* probabile sit eam non obligare, cum plures doceant leges saltem civiles sine populi acceptatione esse invalidas, uti tenent plerique Canonistæ, *Item Navar. Azor. aliique citati à Laym. l. 1. tr. 4. c. 3.*

P. VIII. De fine Legis cessante.

QUando constat finem adæquatum legis ex toto cessare, cessat etiam totaliter ejus obligatio: uti cum communi docet *Suar. Covar. Ariaga de leg. d. 27. Sect. 6.* Ratio est, quia lex ordinatur tanquam medium ad procurandum bonum aliquod publicum, vel privatum, vel malum avertendum: ergo quando observatio legis ad hæc nullo modo conducit cessat habere rationem medii.

Exempli causa: si lex lata sit nemo egrediatur civitate ob metum hostis, desinit obligare,

ligare, si constet hostem procul abesse.

Hinc etiam inferunt aliqui apud *Ariaga supra*, Cessante fine adæquato legis in casu particulari, probabile esse pro eo casu cessare legis obligationem. Quia quando ratio adæquata legis ex toto cessat desinit etiam tota ejus obligatio, ergo dicendum est illam in uno casu desinere, in quo adæquatus ejus finis evanescit. Et hinc inferitur cessare in casu individuo legem correctionis fraternæ, quando ex alterius admonitione nulla correctio speratur.

P. 9. Dubius de Debito, de Solutione, & aliis.

Qui dubius est, post diligens examen, an aliquid alteri debeat, nihil tenetur solvere. Quia iniqua esset solutio certa pro debito incerto.

Verum, qui certus est de debito, & tantum dubius est an persolverit, à solutione non eximitur, *Suar. Vasq. Dian. p. 2. Tr. 6. res. 49.* Eo enim casu pro debito stat possessio. Si tamen ipse simul creditor de accepta solutione dubitaret, opinantur alii debitorem ad nihil teneri, *Tanner. 1. 2. d. 2. q. 6. d. 4.* alii docent pro qualitate dubii ad partem obligari, *Laym. Dian. p. 4. Tr. 3. resol. 32.*

Si depositarius, aut commodatarius dubitet an culpam suam amiserit rem quam depositam aut commodatam accepit, non tenetur ad restitutionem pro ea præstandam. Quia uterque est in possessione libertatis, neque lex ulla resistit, neque culpa præsumitur, nisi casus sit talis in quo culpa intervenire solet: quod etiam docet *Scilder de conscient. pag. 442.* & *Bardi pag. 594.*

Si mutuatarius aliquid mutans dederit supra fortem,

fortem, siue valorem rei mutuatae, & dubium fit an gratuito donaverit, non licet mutuanti illud accipere. Quia lex, pro mutuo nihil accipiendi, nisi gratuita donatione, est in possessione, non praesumitur autem donatio: ut etiam docet Lessius, Bardi, aliique, contra Cajetanum.

Dubitans an censum debeat, non tenetur solvere, nisi creditor antea sit in possessione exigendi: quia alter est in possessione libertatis non soluendi, nec in tali dubio praesumitur censum deberi: ita etiam Scilder supra pag. 464.

Qui dubitat de aetate, doctrina, aut de alia simili conditione requisita ad Ordinem sacrum, aut aliquod Officium, non potest licite illum Ordinem, vel officium postulare. Quia Lex requirens talem conditionem est in possessione, & conditio non praesumitur postulanti inesse, nisi id ab eo probetur, quam dubius probare non potest. Aliud est de quibusdam conditionibus quae quasi naturaliter insunt, ut innocentia, quae praesumi solet. Hoc pluribus confirmat Scilder supra, quamvis ex principiis à nobis nonnihil diversis.

P. 10. Dubium Possessori superveniens.

Nihil obest dubium superveniens bonae fidei possessori. Quia, ut ex dictis colligitur, debet ei possessio favere. Hinc si emisti equum bonae fide, & postea dubites an fuerit Petro ablatum, retinere potes, si nihil certiùs occurrat. Contraxisti matrimonium bona fide, exoritur dubium de valore, post diligentem veritatis inquisitionem si dubium permaneat, licebit debitum conjugale reddere alteri parti bonae fide petenti:

tenti : licere etiam tibi petere cum multis docet Thom. Sanchez, & Dicastillo de Iust. lib. 2. Tract. 2. disp. 5. d. 8. n. 221. & Diana p. 3. tr. 3. resol. 15. citans 8. Authores valde probatos.

P. XI. Dubius de Legis Iustitia.

IN dubio de Legis Iustitia subditus ei parere tenetur. Quia legislator possidet Jus præcipiendi ; à quo subditus per solum istiusmodi dubium non probat se esse exemptum. Quod verum esse, etiamsi contra legis iustitiam occurrant etiam rationes probabiles, docet *Suar. cum pluribus.*

P. XII. Legum interpretatio.

IN legum interpretatione, odia sunt restringenda, favores ampliandi : *Reg. juris* 15. Hoc est, quæ odiosa & pænalia sunt, non debent extendi ultra proprium & rigidum verborum sensum : fecus, quando leges gratiam aliquam largiuntur, & dubitatur de aliquo an verbis legis comprehendatur, judicandum est potius comprehendi. Præsumitur enim legislator ad favores quam ad pænas esse propensior. Hinc in dubio an censuræ verba te comprehendant, judicandum est non comprehendere.

Ad hæc Principia revocari possunt variae juris utriusque Regulæ, quas circa finem hujus 3. partis simul collectas adduco.

Reliqua

Reliqua Principia notiora de legis aut præcepti obligatione.

Lex à præcepto distinguitur, quod lex definiatur, Recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi: Præceptum verò sive mandatum tendat tantum ad personas singulas, & cum illis extingui soleat.

Lex ut obliget debet esse honesta, iusta, possibilis, pro communi utilitate lata, constans ac perpetua.

Potestas Legis obligationem tollendi illius est, cujus est legem instituere: ut legislator, & illius in eadem potestate successor.

Tollitur etiam obligatio legis humanæ, per consuetudinem legitimè præscriptam in ea non observanda. Præscriptio illa compleri solet per decem annos in lege civili, per quadraginta in lege Ecclesiastica recepta.

Ut lex sub mortali obliget, requiritur ad hoc intentio legislatoris, & materiæ capacitas. Hinc fit ut legislator possit rem gravem sub levi culpa præcipere.

Lege humanâ non censentur per se præcipi aut prohiberi actus merè interni: sed tantum quando actus internus requiritur ut externus humano modo procedat. Inde fit ut dum hæresis anathemati subjicitur, non censetur comprehendendi hæresis merè interna, sive quæ non prodit in ullum actum externum.

Finis sive intentio præcepti non cadit sub præceptum. Hinc etsi jejunium præcipiatur ad macerationem corporis, satisfit tamen præcepto quamvis ex jejunio nulla corporis maceratio sequatur.

Qui

Qui ob solum metum opus præceptum exequitur censetur tamen præcepto satisfacere. Ut si servus piger adigatur ad sacrum die festo audiendum, aliàs non auditurus.

Lex in præsumptione fundata cessat obligare, si de contraria veritate postea constet. Quia præsumptio cedit veritati. Fundatur autem lex illa in præsumptione, cujus formale motivum & conditio intrinseca est præsumptio de alicujus rei veritate. Ut si lex instituat ad evitandum aliquod malum, cujus periculum nullum esse, aut fore deprehenditur.

Leges positivæ ordinariè non obligant cum periculo vitæ, mutilationis, gravis infamiæ, aut gravis jacturæ bonorum temporalium. Hinc in tali periculo non obligamur ad præceptum jejunii Ecclesiastici, ad sacrum in die festo, ad confessionis integritatem &c.

Dixi, ordinariè; nempe nisi ex neglectu legis majus Reipublicæ incommodum timeatur, quàm æstimari debeat periculum aut jactura privata. Item, nisi transgressio legis cessura sit in contemptum potestatis legislatricis, aut Fidei, aut Religionis detrimentum. Quia ubi hæc concurrunt ipsa lex naturæ exigit ut legis positivæ observatio damno proprio præferatur. Hinc, non obstante gravi periculo, illicita est comestio carnis die jejunii, si in præcepti Ecclesiastici, aut Religionis contemptum illa postuletur. Ex quibus principiis facile alia plurima in particulari deduces.

De iis quæ ex Metu fiunt.

Metus alius est justè incussus, alius injustè. Item, Alius est metus cadens in virum constantem,

stantem, qui etiam dicitur gravis, & probabilis; qualis est metus mortis, magni cruciatus, exilii, diuturni carceris, gravis infamiae, amissionis magnae partis bonorum aut fortunarum, aut aliorum his æquivalentium. Alius est metus cadens in virum non constantem, qui dicitur levis, & vanus metus, utpote qui oritur ex levioribus causis, consideratâ simul personae qualitate, sexu, ætate &c. ex cuius dispositione & imbecillitate metus potest judicari gravior, qui in aliis meritò levior censetur.

Ad evitandum culpam formalem nullus metus censetur justus aut cadens in virum constantem, si propter illum aliquis in peccatum etiam veniale consentiat: sed sæpe in ordine ad evitandam obligationem ex promissione, aut contractu excusat metus cadens in virum constantem. Ut si quis ob talem metum, debitum incipienti remittat, aut illi promittat matrimonium.

Metus non tollit voluntarium: quia non solet tollere considerationem malitiæ, aut honestatis rei agenda aut omittendæ: minuit tamen peccati malitiam, & pœnam: quia minuit in agendo libertatem.

Vis & coactio propriè & simpliciter dicta quæ membris exterioribus infertur, tollit ab illis actionibus omne voluntarium, omnemque culpam: & sic Patres dicunt per violentiam stupri animam nequaquam maculari.

Contractus & promissiones ex metu qui ab extrinseco incussus non fuit, sed tantum ab intrinseco conceptus, omni jure valere censentur: ut si spondeas Religionem profiteri, ut decretum jure mortis supplicium, vel in mari naufragium effugias, sponsione illâ obligaris.

Pro-

Promissiones verò & contractus directè extorti per metum gravem ab extrinseco proveniente, valent quidem jure naturali & civili, cum in illis non desit consensus absolutus: attamen secundum æquitatem arbitrio metum passum rescindi possunt. Unde si latroni gravem metum ad hoc incutienti pecuniam, aut equum promittas, potes à promisso liberari.

P. XIII. *Metus in violatione præcepti negativi.*

Nullus metus excusat à violatione præcepti naturalis negativi prohibentis rem intrinsicè malam. Hinc ob metum mortis non licet unquam mentiri; aut aliquo signo fidem negare. Repugnat enim rem esse intrinsicè malam, id est, à malitia inseparabilem, si possit in aliqua circumstantia honestari.

P. XIV. *Metus in violatione præcepti positivi.*

Metus gravis sæpè excusat à præcepto positivo tam divino, quam humano.

Hinc cum periculo vitæ, aut gravis infamiæ, non teneris observare integritatem Confessionis, aut explere votum, aut succurrere proximo in extrema necessitate corporali.

Verùm in extrema necessitate spirituali non obstante mortis metu, teneris v. g. baptizare infantem certò moriturum, aut absolvere peccatorem moribundum, quando constat aliã viã non posse juvari. Ad hæc tenetur etiam in gravi necessitate Parochus, cui ea cura ex officio incumbit.

P. XV.

P. XV. Violatio præcepti indirecta quomodo
sit peccatum.

Non violat præceptum, qui ponit causam, sive actionem indifferentem, ex qua præter intentionem sequitur effectus malus, & æquè immediatè bonus, quando hujus bonitas, illius malitiam elidit.

Ratio est, quia talis non intendit directè effectum malum in se, uti supponitur. Neque illum intendit indirectè in sua causa, cum illius causam assumat tantum in ordine ad effectum bonum, & solum permissivè se habeat ad effectum malum per accidens secuturum, quem non tenetur cum omissione æqualis boni, & suo incommodo impedire. Effet enim illa generalis, & frequens obligatio humano commercio nimis onerosa, uti fusius declarat. *Sanch. in præc. l. 1. cap. 7.*

Hinc licita est mercatori venditio gladii, etsi timeat indè secuturam injustam alterius læsionem; aut vini, ex quo videt fortè alios inebriandos: si nequeat sine notabili detrimento gladium, aut vinum ementi negare.

Licitum quoque est Duci in bello justo turrim hostilem evertere, etsi videat innocentes in ea conclusos eadem ruinâ involvendos esse.

Possunt famuli equum parare, & officia quædam alia remotiora præstare, licet cogitent Dominum suum obsequio illo ad peccata usurum. Quia ex omissione istius obsequii sequeretur ordinariè in famulos gravis indignatio, aut percussio, quæ efficit ut malum ex eorum actione secuturum ipsis non imputetur.

E contrà, ad peccatum imputatur effectus malus

malus, qui prævīdetur fecuturus ex causa secundum se indifferenti, quando non adest ratio proportionata, quæ causam illam poni requirat, vel quando actio hīc & nunc non habet alium usum nisi malum. Quia agens tunc censetur juxta morale iudicium hominum intendere istum usum seu effectum. Hinc illicitum est apponere hospitibus cibum, quo videntur violaturi jejunium, quando ad hoc nullus urget metus incommodi gravioris: non licet alium juvare ad ascendendum per fenestram, qui præsūmitur furtum, fornicationem, aut aliud grave peccatum intendere, & sic de ceteris. Confirmantur hæc ex propositione 51. ab Innocentio XI. reprobata.

QUÆRES: Quomodò possit Confessarius violationem præcepti mortalem, à veniali peccato discernere?

Respondeo: Peccatum mortale à veniali optimè discerni per Regulas sequentes. Primò ex gravitate materiæ prohibitiæ aut præceptæ colligitur gravis obligatio: materia autem gravis censeri debet quam prudentes solent multum æstimare, sive in se, sive in ordine ad finem à legislatore intentum; v.g. exercere opus servile sine necessitate per notabilem partem diei festi, non autem per unam horam. Secundò, si legislator utatur verbis graviter prohibentibus in materia non levi v.g. *mandamus, districtè prohibemus, vel precipimus*: potest enim, si velit, & id declaret, materiam gravem leviter prohibere. Tertio mortalis est violatio præcepti cui additur gravis pæna, aut censura Ecclesiastica, aut quando aliquid præcipitur, in virtute sanctæ obedientiæ. Quarto ex parte pænitentis; censentur Rudes mortaliter peccasse, quando
osten-

ostendunt se dum peccarent rem graviter apprehendisse, aut magnam conscientiae turbationem, & remorsum habuisse: vix enim norunt hi rudes alio indicio formalem peccati sui malitiam explicare.

Regulae porro annotanda, de Deliberatione intellectus, & Consensu voluntatis ad mortale, aut veniale requisitus.

1. **A**d peccatum quodcumque incurrendum requiritur aliqua malitiae moralis consideratio, id est, ad eam advertere, aut advertentiam debitam sponte non impedire. Hinc etsi intellectus satis advertat rationem delectabilis, aut utilis, & inculpatè nihil cogitet de malitiae actionis, nullum omnino peccatum committet, quamvis actio illa longo tempore duraret. Ratio est, quia ad culpam requiritur libertas, nequit autem esse libertas sine rationis advertentia & deliberatione, deliberatio verò nulla potest esse circa malitiam amplectendam quamdiu haec non cognoscitur. Ut si quis in die jejunii, nihil de præcepto cogitans, advertit tamen canam sibi iucundam & utilem, nullum peccatum canando committit.

2. Si insit objecto duplex malitia, & tantum ad unius speciei malitiam advertatur, circa hanc solum peccatum admittet, non circa alteram. Ut si quis rem sacram furetur, & advertat ad malitiam furti, non autem sacrilegii, solum furti peccatum committet. Quia non adfuit principium sufficiens de hac posteriori malitia deliberandi.

3. Ad peccatum mortale plena consideratio malitiae

malitiæ gravis requiritur. Vel consideratio malitiæ in genere, quando absque debito examine malitiæ levis aut gravis ad agendam aliquis temerè se resoluit: Vel de his dubitans ad agendum procedit. Primum ad mortale requiritur: quia cum peccato lethali dissolutio amicitiae divinæ, & pœna æterna debeatur, alienum est à recta ratione credere, tanta supplicio hominem absque plena & perfecta consideratione obnoxium fieri. Secundum etiam declaratur: quia qui sic sine examine procedit, manifesto se peccati mortalis periculo exponit: Et tantundem facit ac si diceret, sibi perinde esse sive Deum graviter, sive leviter offendat.

Dixi in primò, *plena consideratio*, non enim sufficit ad mortale semper plena & imperfecta consideratio malitiæ etiam in se gravis: qualem habent qui nondum à somno plenè excitati in motibus venereis aut pollutione malitiam tantum imperfectè & confusè animadvertunt, quamvis hæc sufficiat ad veniale: plena autem consideratio comparatur cum ea quam habet de illis homo jam plenè & perfectè à somno excitatus, & talis requiritur ad mortale. Et ita differentiam hanc, sæpè in praxi difficilem, explicat *Cajetanus* in summa, verbo, Delectatio, & *Vasquez* disp. 107. cap. 4.

4. Ex parte voluntatis, ad peccatum mortale plenus & perfectus voluntatis consensus requiritur: sicut diximus de perfecta consideratione ex parte intellectus. Et ratio eadem est, quia sine tali consensu non censetur incurri Dei inimicitia & pœna æterna: cum etiam in commercio & contractibus humanis, infinites levis momenti, frequenter soleat consensus ille considerari. Hinc positâ etiam plena consi-

consideratione intellectus, sine hoc consensu voluntatis dari nequit lethale peccatum. Quia ubi sunt plures iudices ordinati, sententia finalis spectat ad iudicem supremum. Ratio autem superior est in anima supremus iudex, & consensus plenus ad mortale requisitus est sententia finalis in tribunali conscientiae. Ita etiam D. Thomas, Cajet. alique hic, c. 2. q. 15. art. 4. Ut autem haec in praxi & actibus particularibus clarius discernantur, notandae porro sunt regulae sequentes.

5. Quando rei pravæ appetitum advertens se ita dispositum sentit, ut quamvis eam facile exequi posset, non exequeretur, signum habet ex quo iudicet, aut consensum nullum, aut tantum imperfectum & venialem adfuisse. Quia cum potentia executiva promptè subsit voluntati, talis dispositio indicat voluntatem nondum se ad consensum determinasse.

6. Quando motus pravus in aliquam rem tempore vix perceptibili insurgit, & cum primum occurrit eum rationi adversari, voluntas curam adhibet illum expellendi, per hoc datur indicium iudicandi nullum fuisse consensum perfectum sive mortalem. Quia cum præcedere debeat consideratio, sive discursus intellectus de rei malitia, spatium temporis saltem breve ad deliberandum requiritur, cum consensus peccaminosus non possit esse indeliberatus.

7. Non satis colligitur consensus in peccatum ex sola delectationis perseverantia post plenam illius considerationem. Quia appetitus sensitivus quo delectamur, non est plenè subditus voluntati ut ipsa imperante statim desistat, si cui ipsi subiectus est motus manus, linguae, & similibus membrorum.

Tom. II.

B

8. Quan-

8. Quando quis dubitat, an dormiens, an vigilans, an sui compos, an ad alia vehementer distractus, aliquid voluerit, dixerit, aut fecerit, argumentum habet maximum non plenæ deliberationis, aut consensus perfecti ad mortale requisiti. Quia plenus usus rationis non impeditur, homines de suis actibus certiores reddere solet: adeoque si plenus ille usus rationis tunc adfuisset, hominem de sua actione dubium non reliquisset. Et hoc argumentum tantò certius est, quantò magis is qui dubitat, peccatum timere & abhorre solet. Sicut qui morbum multum timet, etiam longius distans, facilius apprehendit se infici, quàm alius audentior infecto propius assistens. Ex his principiis multum lucis hauriet tam pœnitens, quam prudens Confessarius, ut discernat peccata à non peccatis, mortalia à venialibus, reservata à non reservatis, cum nulla censeantur reservata quæ defectu deliberationis, aut consensus non sunt mortalia.

P. XVI. *Quomodo Dubium à Probabili distinguendum?*

Valdè accuratè notandum est; magnam esse differentiam inter dubium (de quo supra actum est) & opinionem, sive sententiam probabilem.

Dubium enim est suspensio iudicii circa rem propositam, sicut nequeat intellectus affirmare ita esse, vel non esse. Hoc autem oritur aliquando ex penuria rationis pro utraque parte, ut cum dubitatur, an Stellæ sint pares, an impares: aliquando ex æqualitate rationum pro utraque parte occurrentium, undè fit ut intellectus

lectus nequeat se ad alterutram partem determinare, quamdiu æqualitatem rationum actu expendit: quamvis voluntas stante illâ motivorum æqualitate, aliquando possit intellectum ad unius tantum partis assensum inclinare.

Opinio autem probabilis est, quæ nititur ratione, vel autoritate gravi, ex qua scilicet homo prudens in rebus magni momenti concludere solet.

Undè patet primò, opinionem dici probabilem *intrinsecè*, quando pro motivo habet rationes ab autoritate distinctas: probabilem verò *extrinsecè* quando sola autoritas movet ad assensum.

Patet secundò, opinionem probabilem debere niti motivis, quæ per se sufficiant ut intellectus possit determinari ad eliciendum pro una parte iudicium prudens, quamvis sit incertum, & invidens, eo quod motiva istius iudicii non sint tam evidentia ut possint intellectum de rei veritate omninò certum reddere. In dubio autem motiva tam sunt exigua, aut ex utraque parte tam æqualia, ut si inter se conferantur, nequeant pro ulla parte assensum generare, aut conscientiam ad prudentem actionem per se dirigere.

Itaque ulterius examen, quod diximus adhibendum, dum conscientia hæret dubiâ, ad hoc plurimum servit, ut majoris momenti rationes inveniantur, quæ sufficiant ad formandum opinionem probabilem, quâ possit homo se à dubio expedire, & ad operandum prudenter & practicè resolvere.

P. XVII. Operatio quando licita ex Opinione probabili.

Licita est plerumque operatio, vel omissio quæ procedit ex opinione verè probabili. Dixi, *plerumque*, quia ad hoc quædam insequentibus sunt observanda, & excipienda.

Ratio hujus patet ex ipsa definitione, & natura opinionis probabilis, & communi hominum æstimatione. Nemo enim operationem illam vituperio dignam existimat, quam ex gravi rationis, vel autoritaris fundamento licitam esse judicavit, quando post diligens examen ad majorem veritatis certitudinem pervenire non potuit. Sic enim viri prudentes in rebus magni momenti procedere solent.

De communi illo prudentium judicio in omni genere hominum ritè dispositorum, patet primò in communi consensu Doctorum, qui in hac sententia omnia tempore conveniunt, quorum ultra centum & sexaginta adferri possunt qui in suis scriptis eam tradiderunt, quibus tantum pauci sunt qui repugnant moderni.

Secundò, Idem consensus reperitur in tota Reipublicæ hierarchia. Nam clarum est plerumque Principum, Superiorum, ac Magistratum præcepta in imponendis gabellis, sive aliis obsequiis, & legibus, fundari sæpe in sola probabilitate de honestate rei hic & nunc præceptæ. Quod si hæc non sufficeret, sequeretur illos non posse licitè præcipere ulla alia, nisi quæ omninò certò scirent objectivè esse honesta, & legitima: adeoque paucissima possent licitè præcipere: quia ex illis quæ per se certò honesta sunt pauca, ut obtineantur, præcepto indigent. Sequeretur

queretur insuper, subditos non posse obtemperare quoties directè certum non esset, honesta omnino esse quæ à superioribus præcipiuntur. Et sanè tutius esset in his omnibus non præcipere, & non obtemperare, si nullomodo possent licitè probabilitati de objecti honestate se conformare.

Tertiò, In omni tribunali nullus Causidicus aut advocatus dubitat se honestè ac prudenter procedere, defendendo causas propter rationes quæ probabile iudicium generant de earum iustitia aut honestate.

Quartò, Medici omnes, si non habeant medicinas quas iudicant certò profuturas, quod carissimè contingit, non dubitant adhibere medicamenta quæ iudicant probabiliter ad ægri sanitatem conducere, quamvis non sine formidine partis opposita. Neque sunt qui in hac præxi imprudentiæ aut sceleris eos condemnent.

Quintò, Mercatores passim in suis contractibus, & navigationibus, artifices & agricolæ in suis commerciis iudicant se prudenter operari, quando probabilem tantùm habent spem lucri, etsi nulla adsit certitudo lucri obtinendi, sed potiùs formido non levis de opposito. Hos verò omnes si in hoc imprudentes, & perversi iudicii esse contendas, receptos orbe toto mores, & inditum passim hominibus rationis dictamen abolere necessè est.

Si igitur hæc probabilitas communi hominum iudicio ad prudentem operationem sufficiat in rebus illis, ex quibus etiam illorum fortuna, salus, & status dependet, quomodo eadem sufficiens non erit, ut actiones humanæ prudentes & moraliter honestæ, & rationi conformes censeantur? Quod latius exponi-

P. XVIII. *Conscientia practicè certa.*

Qui operatur cum opinione verè probabili, potest reflexè sic procedere ut habeat conscientiam practicè certam, quod licitè operetur.

Ratio est. Quia potest esse certus quod opinio, quâ nititur, sit probabilis, id est, nitatur motivis gravibus, ex quibus viri prudentes in rebus magni momenti operari solent. Atqui certus est quod prudenter agendo non possit peccare. Ergo practicè securus est si sic procedat, quod hic & nunc operando peccatum non admittat. Illa enim conclusio est practicè certa, & secura, quæ ex præmissis certis ac indubitatis deducitur: & quamvis de materiali honestate objecti non sit securus, certus tamen est de formali honestate suæ actionis. Undè si probabiliter jejunos, judices tibi hic & nunc bonum esse communicare, hoc ipso practicè certum est tibi licitum & bonum esse ad Communionem accedere, etsi aliàs spectatâ rei exigentiâ, sive ex causa tibi non satis nota communionis illa prohibita foret.

Neque hoc est dictamen aliquod novum, aut à Theologis excogitatum, sed ipsi naturæ rationali insitum, & juxta quod procedunt passim homines nullis Theologiæ principiis, sed solo rationis lumine instructi, dum circa res per se non evidentes operantur, etsi ad ratiocinationem suam distinctè non reflectant. Sic agricola dum hæret incertus, an propter periculum pluvie liceat hic & nunc in die Festo sænum
aut

aut segetem colligere, adit suum Parochum, & ab eo resolutionem postulat. Parochus pro captu suo resoluit id licere, quamvis à parte rei periculum pluviae tam magnum non sit ut verè excuset. In hoc casu agricola determinat se ut credat Parocho, quamvis motivum illi credendi multis de causis sit fallibile. Et tamen certum est, quod in hac agricolae dispositione, liceat illi in die festo laborare; & hoc ipsum evidenter cognoscit: quia rationis ductu procedit ad hunc syllogismum & conclusionem evidentem. Dicitur mihi omne objectum quod post idoneum examen prudenter judico non esse prohibitum. Atqui ego post idoneum examen apud meum Parochum, an tali die colligere fœnum sit prohibitum, prudenter judico illud non esse prohibitum. Ergo hic & nunc mihi licitum est velle tali die fœnum colligere. Hæc conclusio est ultimum dictamen conscientiae, ex præmissis evidentibus, certum & evidens, cui voluntas in operando se rectissimè conformat. Quod ex natura rei etiam ulterius declaratur. Si post operationem illam agricola à quopiam interrogetur: quomodò ausus fuerit in die festo fœnum colligere? Non respondebit, quia mihi certum erat pluviam secuturam, aut Pastorem meum in hoc à verò non aberrare. Sed dicet, quia posito illo probabili pluviae periculo, & Pastoris responso, certò judicavi & conclusi, mihi tunc licitum esse fœnum colligere. Ecce, certitudo conscientiae non ponitur in ipso objecto circa quod agendum est, sed in evidenti & ultimo dictamine conscientiae de licita operatione hic & nunc exercenda.

Porro, simili modo omnes passim homines recti ac sinceri, quoties operationis malæ arguantur,

guuntur, ex ipso rationis dictamine hanc excusationem tanquam legitimam depromunt: Omnibus ut potui consideratis, & motivis non levibus inductis, conclusi sic mihi faciendum esse: si erravi, non est mea culpa. Et in hoc, quoad forum internum conscientiae, tam ipsi, quam alii non dubitant se prudenter acquiescere.

Hujus principii evidentia ostenditur etiam à priori in ordine ad iudicium divinum. Quia non habemus à Deo aliam Regulam proximam actionum nostrarum, quam prudens dictamen conscientiae nostrae: & secundum hoc à Deo iudicabimur, non secundum objectivam rei veritatem, à qua viri probi & sancti saepe aberrant, etiam dum meritorie operantur. Ergo quando post debitum examen ex congruis motivis prudenter iudicamus aliquid licitum esse, & hoc ipsum reflexè cognoscimus, inde nobis evidenter constat, illud Regulae nobis à Deo constitutae rectè conformari: ac proinde honestum & licitum esse. Hoc autem est quod principium illud importat: ergo manifestè constat de illius principii evidentia.

Et haec est unica certitudo conscientiae quae ad operandum circa objecta magis vel minus probabilia formari potest: & quae ritè elucidata facile amover lapidem offensionis, sive suspicionis de modo minus solido in illis procedendi: quod & pluribus exponitur paulò infra de Controversiis generalibus §. 2. & 3.

P. XIX. *De opinione minus probabili.*

Licitum est sequi opinionem verè probabilem, relictâ opinione oppositâ probabiliori &

& tutiori : seclusâ tamen certâ injuriâ , periculo proximi , vel lege , aut conventionem in contrarium , aut periculo gravioris mali , & aliis de quibus infra. Hæc sententia est communis , & à longè maxima Theologorum parte semper recepta , adeò ut pro ea cum S. Antonino , Maldero , Wigers , supra centum authores citari possint , ut infra ostendam , Part. 3. tract. 1.

§. 1.

Ratio hujus clara est primò , quia qui sequitur sententiam gravi autoritate , vel ratione non levis momenti innixam , non agit temerè , sed prudenter procedit , agendo communi more hominum prudentium ; sed opinio minùs probabilis nititur autoritate gravi , vel ratione non levis momenti ; de tali enim sententia minùs probabilis hic agimus : ergo qui juxta illam operatur , non agit temerè , sed ut solent procedere in suis rebus viri prudentes , prudenter autem operando nemo censetur peccare.

Secundò , Constat multò probabiliorem esse ex autoritate Doctorum hanc sententiam , quod liceat sequi minùs probabilem , minùsque tutam , quam opinionem , quæ id negat , Ergo omnibus expensis amplectendo opinionem minùs probabilem , reflexè sequor sententiam probabiliorem , quæ docet licitum esse sequi opinionem minùs probabilem.

Tertiò , quia esset onus parùm conforme infirmitati humanæ , si cuius sub reatu peccati incumberet in rebus agendis semper inquirere , utra duarum Opinionum sit probabilior & tutior. Imò sæpissime cogentur homines actionem rectè inchoatam interrumpere , quoties scilicet de novo se offerrent aliquæ rationes , quæ facerent opinionem , quæ antea videbatur minùs

nus probabilis, modò apparere probabiliorem. Rationes hæ furiùs deducuntur infrà Part. 3. tract. 1. §. 1. & seqq.

Hinc etsi probabilius sit legem purè pænalem in materia gravi obligare sub mortali, uti cum 19. aliis docet Suar. licitè tamen sequeris opinionem contrariam cum Navarro & 7. aliis probatis authoribus. Undè similia resolves plurima.

Dixi suprà, *seclusâ certâ injuriâ proximi, aut lege, aut conventionem in contrarium, aut periculo gravis mali.* Quia illa impediunt usum opinionis speculativè probabilis, eo quod efficiant ne tunc possim habere iudicium practicè certum de honestate meæ operationis. Hinc licet mihi sit probabile feram esse quam video moveri in sylva, si tamen probabilius, aut etiam probabilè sit esse hominem, non possim me licitè ad iaculandum resolve, idque propter periculum gravioris mali, quod in adiuvenda hominis vita consistit. Ex quo etiam sequentia deduces.

P. XX. Quid in Administratione Sacramentorum.

IN Administratione Sacramentorum, non licet sequi sententiam speculativè probabilem circa valorem Sacramenti, quando non deest potestas sequendi tutiorem.

Hinc illicitum est baptizare infantem in solo digito, vel aquâ rosaceâ, aut nivali, quando aliter fieri potest: etsi speculativè, id est, consideratâ ratione vel authoritate, sit probabile Baptismum in digito validum esse.

Item, non licet moribundo conferre absolutionem

tionem probabiliter tantum valituram, quando certior impendi potest.

Ratio est primò, quia dignitas Sacramenti postulat, ut quis merè pro suo arbitrio non exponat se periculo conficiendi Sacramentum invalidum: nam hæc res est maximi momenti, & religionis materia dignissima. Inde fit, ut si Sacramentum sit invalidum, transeat in rem profanam: ergo sequendo opinionem tantum probabilem absque necessitate, violat virtutem religionis, exponendo eatenus Sacramentum invaliditati.

Dices, tunc ministrum Sacramenti procedere prudenter, si præcisè spectetur virtus religionis, ut fit in aliis materiis, dum sequimur sententiam probabilem: ergo hîc idem dicendum est. Respondeo disparitatem esse, quòd in aliis materiis non agatur de rei valore, & quidem rei dignissimæ, sed tantum de operatione nostra, ut fiat citra culpam formalem, etsi fortè non videtur malum materiale. Longè autem major oritur obligatio, dum periclitatur valor rei sacræ, quàm quando incurritur periculum rei tantum materialiter malæ: quia licèt opinio probabilis possit reddere actionem licitam, non potest tamen Sacramentum facere validum, si contingat requisita ad materiam, formam, aut valorem deesse.

Ratio est secundò, quia Sacramenta ordinantur ad singulare bonum suscipientium: ergo repugnat charitati conferre Sacramentum incertum; quod certum commodè conferri potest: etenim sic proximus exponitur, cum suo gravi damno, præsentis periculo, ne privetur gratiâ & effectu Sacramenti, qui à vera materia, forma & valore dependent.

Dices, ergo si ipse suscipiens consentiat, ut sibi Sacramentum aliquod cum opinione merè probabili administraretur extra necessitatum, non peccabit administrans.

Respondeo, negando sequelam, nisi possit licitè consentire: Primò, quia vi dilectionis proximo debitæ, tenetur quisvis (quantum potest) propulsare ab altero grave malum, etiamsi hoc ille contemneret ex imprudentia, vel malitia: Secundò, licèt tunc administrans non peccaret contra charitatem, peccaret tamen juxta primam rationem contra virtutem religionis: contra quam virtutem similiter in dicto casu peccaret ipse suscipiens, in administrationem illam consentiendo; cum à quovis Sancta Sanctè tractanda sint, præsertim Sacramenta divinitus instituta ad nostram sanctificationem. Adde, quòd è quibusdam Sacramentis tantùm probabiliter validis, ut in Baptismo, nata sint sequi, præter periculum carentiæ omnis fructus in suscipientibus, gravia incommoda inter fideles.

Ex dictis etiam patet, quàm meritò ab Innocentio XI. damnata sit propositio 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id veter lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiã probabilis tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.*

P. XXI. *Quid possit in probabili Iudex, Advocatus, Medicus, Ius inuentum &c.*

Respondeo ad primum : Quando circa jus litigantium opiniones sunt utrimque diversæ, tenetur Iudex sequi opinionem propriam, vel illam quæ ipsi, omnibus expensis, videtur esse probabilior. Ita docet Sotus, Valencia, Bardi, Bannez, Thomas Sanchez, Scildere de conscientia Pag. 147. Contra Joannem Sanchez, Oviedum, Salas, & alios qui tradunt saltem licere Iudici sequi alienam opinionem contra propriam in materia civili, & quæstione juris, nisi ubi lex, aut consuetudo id vetat.

Ratio cur Iudex teneatur sequi probabilio-rem hæc est. Quia non habet potestatem aliter iudicandi quam voluerit Respublica, aut alij à quibus suam potestatem accepit : Atqui illi omnino censendi sunt voluisse ut iudicaret juxta id quod omnibus expensis ipsi videretur probabilius. Hoc enim maximè expediebat, ne locus esset largitionibus, aut acceptioni personarum. Vix enim de aliqua causa litigatur, in qua utrimque probabilitas aliqua non occurrat. Et hoc videntur Iudices promittere quando officium suscipiunt, ut colligitur ex Authentica ad legem, *Rem non novam*, apud Scildere supra. Unde etiam proscrip- ta est ab Innocentio XI. propositio 2. in Decreto quod infra interimus.

Quando autem una pars non apparet alterâ justo probabilior, debet Iudex vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel, si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi forte alter litigantium vel sit possessor, vel sit reus, cui etiam

etiam contra actorem favet possessio. Excipi etiam solent causæ quæ vocantur piæ, & privilegiatæ, quales sunt causæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus judicandum est, ceteris paribus, etiam contra reos, quia jus ita disponit.

Respondeo ad secundum: Advocatus potest licitè defendere causam quæ ipsi videtur minus probabilis, modò spes affulgeat fore ut ea causa judici probetur. Ita communius docent Theologi. Quia per hoc nec clienti, nec parti contrariæ injuriam facit, non magis quam si ipse cliens tali casu suam causam apud Judicem ageret. Advocatus enim controversiam non definit, sed Judici eam relinquit, quem meritò supponit, omnibus auditis, ex æquo & bono judicaturum.

Respondeo ad tertium: Medicus tenetur adhibere suo ægro medicinam certam, relictâ aliâ probabiliter tantum profuturâ, si certam ad manum habeat, & sine suo, & ægri incommodo adhiberi possit. Ratio est, quia primò Charitas ad hoc obligat, ut consideranti facile patet. Secundò, obligat justitia, si sit Medicus mercede conductus: quia inter ægrum & medicum intercedit hoc pactum saltem implicitum, ut applicet remedia quæ videntur securiora, & probabilius profutura. Hic ergo intercedit conventio, quam supra P. 19. diximus posse obstare usui sententiæ speculativè probabilis.

Quod si non inveniuntur remedia certa, tenetur Medicus adhibere illud quod videtur ipsi securius omnibus spectatis. Hoc enim meritò importat tacita conventio quâ quisque censetur pacisci cum suo medico: & ipsi Medici quando ægrotant idem volunt sibi ab alio præstari. Nec frustra

frustra addidi, *omnibus spectatis*, tenetur enim Medicus considerare non tantum suas rationes & experientias, quæ sæpe ultra potionem, & lanceolam parum procedunt; sed etiam auctoritatem & experientiam aliorum peritiorum: hoc sanè studium, & hanc curam æger à medico quem conducit suo jure expectat.

Quando autem contingit desperatam esse vitam ægri, nisi applicetur medicina de qua æque incertum est, an sit profutura, an nocitura, potest ea adhiberi, ut docet cum communiori Thomas Sanchez, Layman, Bonacina, Scildere de conscientia.

Respondeo ad quartum: Non licet privato auctoritate propria occupare rem ab alio bona fide possessam, quamvis probabile, vel probabilius sit rei Dominium ad illum pertinere: ita habet sententia communis, contra Io. Sanchez disp. 33. num. 42. Ratio est: Quia bona fidei possessor justè rem possessam defendit contra privatum eam eripere volentem, non minus quam sciens rem certò esse suam; quod verum est, etiamsi inceperit dubitare an verè res esset sua: idque constat ex juris Reg. 36. digest. de reg. juris: *Bona fides tantumdem possidenti præstat quantum veritas, quoties lex impedimento non est.* Ergo privatus propter jus suum probabile non potest bonæ fidei possessori rem eripere. Nisi enim hoc leges inhiherent incertissima passim esset rerum possessio, & mutuis rapinis perpetuò obnoxia.

Docent plerique idem dicendum etiam de Regibus probabile tantum jus habentibus ad invadendum aliquod regnum, vel provinciam. Contra tamen adferuntur Authores non pauci. Res igitur decidi potest per judicium, vel arbitros:

tros: quod si altera pars iudicio stare nolit, propter hanc injuriam invadi potest.

P. XXII. *Regula pro Opinionis delectu.*

Pro notitia & delectu opinionis verè probabilis, ut securius procedatur, magni momenti erunt Regulæ sequentes.

I. Si duo tresve Scriptores sive antiquiores, sive recentiores sententiam doceant, quam alij passim censent improbabilem, non debet illa probabilis aestimari.

II. Etsi reperiatur author unus, alterve, aut plures aliquid obiter asserere, quasi per transennam, sine ullo istius materiæ examine, per hoc non redditur sententia illa probabilis, præsertim si alius, qui eam materiam ex professo tractavit, contrarium doceat.

Item, Quando Author aliquis cognoscitur solitus affectare opiniones novas, singulares, aut laxiores, si in eo reperias sententiam quæ primò fronte apparet paradoxa, sive à communi sensu plurimum discrepare, etsi alios pro ea citet, non rectè eam sententiam judicas probabilem, nisi eam ulterius apud alios, non similes, examines. Prudenter enim suspicari potes talem Authorem pro suo genio magis novitati, quam veritati studuisse.

Idem dicendum, quando pro sententia aliqua duos tresve Authores citatos reperis apud aliquem Scriptorem, qui deprehenditur sæpe in citando parum esse fidelis: ideoque consulendi sunt alij ut formetur iudicium prudens de probabilitate istius opinionis.

III. Quando author doctus & probus, non tantum ut veram docet, sed reflexè & in terminis

nis affirmat, sententiam aliquam omnibus consideratis esse probabilem, aliis id præcisè non negantibus, meritò credis certitudine morali, & humanâ illam esse talem; eumque ea de re Doctorum judicia maturè examinasse; eoque magis si ipse sententiam contrariam doceat; tunc enim vel maximè apparet, illum ex privato erga suam doctrinam affectu non judicare.

IV. Quando author, qui solet esse in citando & examinando valdè accuratus, adducit quatuor vel quinque probatos, aut magni nominis authores pro alibua sententia, prudenter judicas illam esse probabilem. Meritò enim & illius fidelitati in citando, & horum judicio in asserendo fidem adhibere potes, cum supponantur esse graves, & probati authores. Quod alij etiam de paucioribus admittunt. An, & quando possit unicus Author sufficere, dicam infra de prob. op. §. 4.

V. Notandum porrò pro iis, qui libris destituuntur, pro quibus potissimum scribimus. Quando à viro gravi, cui meritò fidem negare non potes, tibi absque scripto seriò affirmatur, sententiam aliquam esse probabilem, rectè & prudenter judicas illam esse talem. Illius enim auctoritas respectu tui est omninò gravis, nec habes rationem dubitandi, quin de iis, quæ ad probabilitatem requiruntur, sit ritè instructus, & informatus. Sic rusticus rectè credit, & acquiescit suo Parocho, aut Confessario, dum sententiam aliquam probabilem esse affirmat.

P. XXIII. *An, & quomodo opiniones aliquando Probabiles, possint per Censuras aut aliter fieri Improbabiles.*

Dicendum primò , Prælatos Ecclesiasticos tam Sæculares , quàm Regulares posse ob justas causas suis subditis prohibere , ne certas Propositiones doceant, sustineant, aut in praxim externam deducant, etsi non desint aliij probati Authores qui doctrinam illam ut probabilem recipiunt.

Quia Prælati respectu suorum subditorum habent jurisdictionem , ut in materia etiam indifferenti ferant leges eorum directioni conductentes, qualis potest esse abstinentia ab usu doctrinæ , quæ prudenter judicatur illis nocitura , etsi ea non sit aliis interdicta.

Dico Secundò , Hujusmodi prohibitio , aut censura , alios præter eorum subditos obligare non potest , quo minus doctrinam ab iis prohibitam doceant, eamque in praxi sequantur.

Quia ista censura aut prohibitio, doctrinæ veritatem non attingit, sed tantum vim habet aliqujus præcepti ut alios ab ejus usu cõerceat , præceptum verò Prælati ultra ejus subditos extendi non potest.

Dico tertio , Eadem ratio est de Censura aliqujus Doctoris, aut Academiæ , quæ istius tantum Facultatis Academicos ad obtemperandum obstringit : doctrinam verò per se non reddit improbabilem , sed vim habet privatæ autoritatis , qualem obtinent aliij Authores paræ dignitatis , & eruditionis , qui de eadem doctrina suum suffragium tulerunt. Hinc sicut Sedes Apostolica

postolica (quæ sola in reliquam Ecclesiam magisterium exercet) aliorum sæpe Doctorum sententias damnat aut interdicit, sic ipsas Prælatorum aut Academiarum censuras non raro graviori censurâ castigat, & erroneas esse declarat, ut probant non pauca quæ præsto sunt superiorum temporum exempla.

Et hoc quidem Censurandi munus proprium esse Romano Pontifici, rectè docet Facultas Theologica Academiæ Lovaniensis in Iustificatione suæ Censuræ editæ contra aliquas Propositiones de Prædestinatione, Gratia Christi &c. anno 1588. ubi pag. 6. sic loquitur.

Et Censuræ quidem illi nomen dedimus, non quasi damnationis auctoritatem nobis sumentes, quam Sacrosanctæ Apostolicæ Sedis propriam esse non ignoramus, sed Scholasticum tantum ferentes iudicium sententiamque nostram dicentes, aut ut verius loquamur, non aliud quam fraternam correptionem interponentes &c. At quomodo eadem iterum, & quidem sub nomine Censuræ, quamvis mandato Sixti V. pridem irritæ, novis typis quasi rediviva nuper lucem aspexit?

Itaque sciendum est, hoc modo opiniones, quæ aliquibus auctoribus vitæ sunt probabiles, aliquando fieri omninò improbables: nempe si constet illas, non ab homine tantum privato, sed ab Ecclesia, vel Pontifice aliquâ Censurâ notatas esse, aut prohibitas omninò doceri, aut in praxim deduci.

Tales sententias in doctrina morali, non ita pridem ab Alexandro VII. & Innocentio XI. ritè proscripserunt, ad communem utilitatem & doctrinam hinc unâ Decretis subiicio: ut omninò sciatur etiam in Missionibus, ubi occasiones occur-

44 Pars 3 tract. 1. Principia practica.
occurrent, ab earum usu, & praxi cavendum
esse.

Censeo tamen varias earundem propositio-
tionum, etiam ante prohibitionem, fuisse im-
probabiles: plurimum enim discrepant non
tantum à Christi-fidelium, sed à Librorum Sa-
crorum & Patrum sensu; uti cuius patebit con-
sideranti sedulo illas, cum proæmio Decreti hinc
immediatè sequentis.

ALEXANDRI VII.

Decreta duo contra Propositiones 45

*Feriâ V. die XXIV. Septemb. M. DC. LXV.
in Congregatione Generali S. Romana & univer-
salis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico
Montis Quirinalis, Coram SS. D. N. D. ALEXAN-
DRO divina Providentiâ Papa VII. Ac Eminen-
tissimis ac Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardi-
nalibus, Inquisitoribus à S. sede Apostolica specia-
liter deputatis.*

Sanctissimus D. N. audivit non sine magno
animo sui mœrore, complures opiniones
Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum
perniciem inferentes, partim antiquatas iterum
fufcitari, partim noviter prodire: & summam
illam luxuriantium ingeniorum licentiam in
dies magis excrescere, per quam in rebus ad con-
scientiam pertinentibus modus opinandi irrepre-
hensibilis

fit alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret; idem Sanctissimus D.N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastoralis sollicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit: qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulò incumbentes, & maturè discussis usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Sux singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi preceptorum divinatorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœna solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare Facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julij in Consistorio sacra Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4. Prelati regulares possunt in foro conscientie absolvere quoscumque seculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quam

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit penitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest illum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.

10. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmatâ danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans vita periculum, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Penitens propriâ authoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius Penitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est

17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Iudicem, à quo iniqua certò imminet sententiæ, si alià viâ non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantis, non debetur in conscientia ante sententiæ declaratoriam Iudicis, eo quod sit pena.

21. Habens Cappellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfaciit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiâ beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel ex inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subiicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infima, adeoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfaciit Confessionis præcepto, dicens commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Iudex pecuniâ accipere pro ferenda sententiâ in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio

48 Pars 3. tract. 1. Sententia quadam prohibita.
pinio censi probabilis, dum non constet rejectam esse à
Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non
recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum
examine cura & studium impenditur, interea
idem Sanctissimus re mature consideratâ statuit,
& decrevit, prædictas propositiones, & unam-
quamque ipsarum, ut minimum tanquam scan-
dalosâ esse damnandas, & prohibendas, sicut
eas damnat ac prohibet: ita ut quicumque illas,
aut conjunctim, aut divisim docuerit, defende-
rit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publi-
cè aut privatim tractaverit, nisi forsan impug-
nando, ipso facto incidat in excommunicatio-
nem, à qua non possit (præterquam in articulo
mortis) ab alio, quâcumque etiam dignitate ful-
gente, nisi à pro tempore existente Romano
Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ
& sub interminatione divini judicii prohibet
omnibus Christi fidelibus, cujuscumque condi-
tionis, dignitatis, ac status etiam speciali, & spe-
cialissima notâ dignis, ne prædictas opiniones,
aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Ioannes Lupus Sanctæ Romanæ & universali
inquisitionis Not. &c. Loco sigilli. *

Anno à Nativitate D. N. IESV Christi 1665. in
dictione tertia die verò 2. Mensis Octobris. Pontificatus
verò Sanctissimi in Christo Patris D. N. D. Alex. auctori-
divinâ Providentiâ Papæ VII. anno undecimo, supra-
dictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad vultu-
vas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Aposto-
licæ

Pars 3. tract. 1. Sententia quaedam prohibita. 49
lice, ac in acie campi Flora, ac in aliis locis solitis &
consuetis urbis, per me Carolum Molanum ejusdem
Sanctissimi D. N. Papa & Sanctissima Inquisitionis
Cursorem.

Feria V. Die XVIII. Martii M. DC. LXVI. In
Congregatione generali Sanctæ Romanæ &
universalis Inquisitionis, ut supra.

Sanctissimus D. N. post latum Decretum die
xxiv. Septembris proximè elapsi, quo vigin-
ti octo Propositiones damnatæ fuerunt, exami-
natis sedulo, & accuratè usque ad hanc diem
infrascriptis aliis quadragesimum quintum nu-
merum implentibus, per plures in Sacra Theo-
logia Magistros, ac per Eminentissimos, & Re-
verendissimos DD. Cardinales adversus hæreti-
cam pravitatem Generales Inquisitores, eorum
suffragia singillatim super unaquaque ipsarum
audivit.

29. *In die jejunii, qui sæpius modicum quid come-*
dit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non
frangit jejunium.

30. *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter*
laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec de-
bent se certificare, an labor sit compatibilis cum je-
junio.

31. *Excusantur absolute à precepto jejunii omnes il-*
li, qui iter agunt equitando, ut cumque iter agant,
etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius
diei conficiant.

22. *Non est evidens, quod consuetudo non comeden-*
di

50 Pars 3. tract. 1. Sententia quaedam prohibita.
di cva & lactinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum eb omissionem Horarum sup-
pleri potest per quascumque eleemosynas, quas ante be-
neficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale,
satisfacit precepto.

35. Vnico officio potest quis satisfacere duplici pre-
cepto pro die presenti & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientia uti privile-
giis suis, qua sunt expressè revocata per Concilium Tri-
dentinum.

37. Indulgentia concessa Regularibus, revocata à
Paulo V. hodie sunt revalidata.

38. Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacri-
ficanti ex necessitate cum peccato mortali, confiteri quam
primum, est consilium, non preceptum.

39. Illa particula, quam primum intelligitur,
cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, qua dicit esse tantum ve-
niale osculum habitum ob delectationem carnalem &
sensibilem, qua ex osculo oritur, secluso periculo con-
sensus ulterioris & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam
concubinam, si hac nimis utilis esset ad oblectamentum
concubinarij, vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis
agrè ageret vitam, & alia epula tadio magno concubi-
narium afficerent, & alia famula nimis difficile inveni-
tur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exi-
gere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad
certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non du-
rat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientia, Reo correcto, ejusque
conumacia cessante, cessant censurae.

45. Li

Pars 3. tract. 1. Sententiæ quædam prohibitiæ. 51

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosæ esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam specialiter, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Ioannes Lupus, Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Not. Loco Sigilli.

INNOCENTII XI.

Decretum contra Propositiones 65.

*Feria Quinta Die II. Martii M. DC. LXXIX.
In generali Congregatione S. ROMANÆ & universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico*

C 2

Vati-

52 Pars 3. tract. 1. Sententia quaedam prohibita.
Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. INNOCEN-
TIO divina Providentia Papa XI. Ac Eminentis-
simis & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardi-
nalibus in totâ Republicâ Christianâ contra here-
ticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, à San-
ctâ Sede Apostolicâ specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI.
prædictus, ovium sibi à Deo creditarum fa-
luti sedulò incumbens, & salubre opus in segre-
gandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiiis
à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo
inchoatum prosequi volens, plurimas proposi-
tiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesi-
bus, seu scriptis excerptas, & partim noviter
adinventas, Theologorum plurium examini, &
deindè eminentissimis & reverendissimis Domi-
nis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem
generalibus Inquisitoribus subiecit. Quibus pro-
positionibus sedulò, & accuratè sæpiùs discussis,
eorumdem eminentissimorum Cardinalium, &
Theologorum votis per Sanctitatem Suam au-
ditis: Idem Sanctissimus D. N. re postea matu-
rè consideratâ, statuit, & decrevit pro nunc
sequentes propositiones, & unamquamque ip-
sarum, sicut jacent, ut minimùm tamquàm scan-
dalosas, & in praxi perniciosas, esse damnan-
das, & prohibendas, sicuti eas damnat, & pro-
hibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per
hoc Decretum alias propositiones in ipso non
expressas, & Sanctitati Suae quomodolibet, &
ex quacumque parte exhibitas vel exhibendas,
ullatenùs approbare.

I. Nov

Pars 3. tract. 1. Sententia quadam prohibita. § 3

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id veter lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.
2. Probabiliter existimo, Iudicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.
3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.
4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili.
5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audeamus.
6. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare preceptum charitatis erga Deum.
7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.
8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.
9. Opus Conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.
10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.
11. Precepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.
12. Vix in Sacularibus invenies, etiam in regibus,

54 Pars 3. tract. 1. Sententia quaedam prohibita.
bus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur
ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo
statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes abs-
que peccato mortali de vita alicujus tristari, & de
illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affe-
ctu petere, & desiderare; non quidem ex displicen-
tia persona, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem
Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bo-
num cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis
hereditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis
à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias in-
de ex hereditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub praeceptum specia-
le, & secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita eli-
gere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fi-
dem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum
consulo, tacere, ut peccaminosum per se non dam-
no.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se-
ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum
ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum,
quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad sa-
lutem stat cum notitia solum probabili revelationis;
immò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit
locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur
necessitate

Part 3. tract. 1. Sententia quaedam prohibita. 55
necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex testimonio Creaturarum similivè motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causâ licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propriâ sponte, sive recreationis causâ, sive quocumque alio sine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab eâ, in quâ fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Vrgens metus gravis est causa justa, Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hac ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, qua actu possidemus, sed etiam ad qua jus inchoatum habemus, & qua nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam heredi, quam legatario contra injustè impediens, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram vel prabendam contra eorum possessionem injustè impediens.

34. Licet procurare abortum ante animationem factus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extremâ necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famula domestica possunt occurrere heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœnâ peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem persone, & cum contractu retrovenditionis præviè inito, cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda.

Pars 3. tract. 1. Sententiæ quædam prohibita. 57
dâ, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præ-
sentem quàm futuram, potest creditor aliquid ultrâ
sortem à mutuario exigere, & eo titulo ab usurâ ex-
cusari.

42. Usura non est, dum ultrâ sortem aliquid exi-
gitur, tamquam ex benevolentia & gratitudine debi-
tum, sed solum, si exigatur tamquam ex justitiâ de-
bitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis au-
toritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine eli-
dere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui impo-
nit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & hono-
rem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit
opinio probabilis in Theologiâ.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, -
quando temporale non datur tamquam pretium, sed
dumtaxat tamquam motivum conferendi vel effi-
ciendi spirituale, vel etiam quando temporale sit
solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è
contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit
principale motivum dandi spirituale; immò etiamsi sit
finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur,
quàm res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis
peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos
digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad
Ecclesias promovent, Concilium, vel primò videtur
per hoc digniores non aliud significare velle, nisi digni-
tatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo;
vel secundo, locutione minus propriâ ponit digniores, ut
excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur
tertiò, quando sit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum
C 5 se

58 Pars 3. tract. 1. Sententia quaedam prohibita.
se nullam involuere malitiam, & solum esse malam,
quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum
videatur.

49. Mollities jure natura prohibita non est. Vnde, si
Deus eam non interdixisset, saepe esset bona, & aliquan-
do obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non
est adulterium; adedque sufficit in confessione dicere, se
esse fornicatum.

51. Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat
herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum vir-
ginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam,
aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non pec-
cat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti,
puta ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aspi-
ciatur, ne domo expellatur.

52. Praeceptum servandi festa non obligat sub morta-
li, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit praecepto Ecclesiae de audiendo Sacro,
qui duas ejus partes, immò quatuor, simul à diversis
celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes,
potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia ma-
jor pars trahit ad se minorem.

55. Praecepto Communionis annua satisfit per sacrile-
gam corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his,
qui gentiliter vivunt, est nota praedestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem,
modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri pec-
cati alicujus consuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimiditate tan-
tùm confessos ratione magni concursus Pœnitentium, quar-
lis

Pars 3. tract. I. Sententiæ quædam prohibita. 59
lis v.g. potest contingere in die magna alicujus festivitatis, aut Indulgentia.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, natura, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimodò directè & ex proposito quarit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrat.

63. Licitum est quarere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini Nostri IESU CHRISTI.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujuscvis conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsàn impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latae sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quâcumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet

60 Pars 3. tract. 1. Sententia quaedam prohibita.
hibet omnibus Christi Fidelibus cujuscumque
conditionis, dignitatis, & status, etiam specia-
li, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas
Opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim de-
ducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Do-
ctores, seu Scholastici, aut alii quicumque
imposterum se abstineant, & ut paci & chari-
tati consulatur, idem Sanctissimus in virtute
Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in li-
bris imprimendis, ac manuscriptis, quàm in
thesibus, disputationibus ac prædicationibus ca-
veant ab omni censurâ, & notâ, nec non à
quibuscumque conviciis contra eas propositio-
nes, quæ adhuc inter catholicos hinc indè con-
trovertuntur, donec à S. Sede recognitæ super
iisdem propositionibus judicium proferatur.

*Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ; & universalis
Inquisitionis, Notarius. Loco ✠ Sigilli.*

*Anno à Nativitate D. N. Jesu Christi 1679.
Indictione secunda, die verò 4. mensis Martii, Pontifi-
catus autem Sanctiss. D. N. Innocentii Divinâ providen-
tiâ Papæ XI. anno tertio, suprascriptum Decretum af-
fixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Princi-
pis Apostolorum, &c. per me Franciscum Perinum.*

Nota, Propositionum istarum ferè singulos in
Operis hujus decursu tractari. Monet autem S.
Congregatio accipiendam esse unamquamque
ipsarum, sicut jacent: sicut enim sufficere po-
test una particula vitiosa ut aliqua propositio
mereatur prohiberi; sic etiam aliqua particula
adjecta, omissa, vel limitata, efficere possit ut
eadem sit tota à se, vel à prohibitis diversa.

CON

CONTROVERSIÆ

GENERALES

RECENTIORUM.

De Probabilitate opinionum.

S. I.

*Exponitur status Controversiæ, & communis
Auctoritas contra Impugnatores
Probabilitatis.*

Controversia de licito usu opinionis probabili-
lis, relictâ etiam probabiliori, vix ante hæc
tempora mota, aut nota fuit : de illo usu passim
antiqui non dubitarunt. Placuit tamen quibus-
dam, nescio quo affectu, doctrinam aliis omni
ævo communem, tanquam Scholæ Societatis
propriam, multis modis infectari. Non equidem
tali nos honore dignamur, ut magnorum vi-
rorum qui nos præiuerunt duces statuamur. In-
ter primos Scriptores Societatis extitit Gabriel
Vasquez, hîc tamen disertè notat 1. 2. disp. 62.
cap. 4. n. 14. doctrinam illam in Scholis longè
antè sua tempora communem fuisse. Ante illum
idem notavit Michael Salonius tom. 1. de just. q.
63 ar. 2. cont. 2. conclus. 4. afferens, Multos ac
gravissimos Doctores ita sentire, ac maximè ex
disci-

62 *Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate*
discipulis S. Thomæ. Et verò ante Societatem
pridem eam doctrinam tradidisse reperitur ex
Schola Thomistica Barthol. Medina 1.2.q.19. a.
6. concl. 3. Lud. Lopez p. 1. Instruct. c. 120.
concl. 3. agens de Confessario absolvente juxta
pœnitentis opinionem minus probabilem. Fran.
Victoria in summa de Confes. num. 177. Thomas
Mercado de Contradict. 1.2.c. 5. Dom. Sotus in
4.d.18.q.2.a. 5. ad 5. ubi resoluit Confessarium
licite procedere cum omissione opinionis proba-
bilioris & magis tutæ. Barthol. de Ledesma in
Summario de pœnit. diff. 14. concl. 5. Cui forte
inter antiquiores accenseri possit Petrus Ledes-
ma in Summa p. 2. tract. 8. cap. 22. ubi
ante concl. 12. asserit etiam hanc sententiam
tenere Medinam, & Orellanam, & multos al-
ios Doctores, ac præcipuè discipulos S. Tho-
mæ.

His consentiunt passim hodie ex eadem Scho-
la viri eruditione eximij, & nobis notissimi. Nec
non ex Schola amplissima Doctoris Subtilis
Scriptores celeberrimi, quibus non leve pondus
recentius adiecit autoritas gravissima Rev. P.
Herinx, uti & P. Van Sichein moderni Provin-
cialis, qui in Thesibus celeberrimis Lovanij de-
fensis 10. Septembris anno 1669. hanc de pro-
babilitate doctrinam plurium testimonio solide
confirmat, & postremò thesi 33. adducit Alex-
andrum Alensem qui in sua summa Theologica-
sæpe sententiam probabilem, etiam minus tu-
tam sequitur, ac proponit. Illam autem Sum-
mam jussu Alexandri IV. Facultas Parisiensis
examinavit, & appensis septuaginta duorum
Magistrorum sigillis approbavit. Ipseque Alex-
ander IV. Pontificio diplomate confirmavit.

Quo-

Quomodo confirmavit securè, si sententiam probabilem & minus tutam nunquam securè sequamur?

Ut verò rem hanc ex aliorum testimonio, ac disertis verbis summatim perstringam: Barthol. de Ledesma de Sacram. Pœnit. d. 14. concl. 5. pronunciat hanc doctrinam esse verissimam, & probari ex usu universali omnium. Stephanus Spinola opusc. de libera & prudenti electione agibulum, in præfatione asserit esse, Recentiorum omnium calculo, & universali pœnè populorum usu confirmatam. Hier. Garcias in Summa tract. 1. diffic. 5. dub. 2. n. 5. docet, tam communem & securam esse istam conclusionem, ut solus Machado pro se alleget 45. recentes Authores. Nec pauciores profert Pasqualigus Theatinus decisione 5. judicans, Hanc sententiam esse certissimam, & in materia morali posse demonstrari. Neque hæc unius gentis, aut Scholæ vox est: Cum pluribus ex Gallia Ysambertus, ex Hispania Montefimus, ex Italia Bonacina, uno ore pronunciant, hanc esse *Communem Theologorum Sententiam*. Adeo ut Angelus Bossius Clericus Regularis Tom. moral. varior. ad tit. 1. in appendice, non dubitet affirmare: *Apud quoscunque doctos & simul probos in toto orbe Christiano, nihil magis decantatum, quam licitum esse in operando sequi quamcunque opinionem probabilem, dummodo sit probabilis, etiam minus tutam, ubi non agitur de valore facti, vel de damno insequendo, sed de sola honestate operationis.*

Denique ut summatim procedam, pro hac sententia, quam ex *Bossio* jam expressi, adducere possim cum nostro *De Champs* in lib. de quæstione

ne

64 Pars 3. tract. 1. De Opiniorum probabilitate
ne Facti, extra Scriptores Societatis, Episcopos
decem, Doctores Sorbonicos quatuor, nec plu-
res ex illis nostro sæculo de hac quæstione
scripserunt. Addo ex aliis Ordinibus Religiosis
simul sumptis Authores omnino sexaginta. Et
ex ceteris orbis Christiani Doctoribus clarissi-
mis, viginti duos. Quod si velimus omnium si-
mul Authorum etiam Societatis numerum inire,
pro nostra sententia centum quinquaginta no-
vem adducit Sarasa in part. 2. nec pauciores pro
ea recenset Terillus in quæst. 22. qui ut fidus,
& oculatus sit testis, illos à se lectos affirmat,
author eximiè doctus, & religiosus, & pro
illustranda re litteraria longiori ævo dignissi-
mus.

Mirum sanè paucos Recentiores, qui contra
probabilitatis usum infurgunt, ex tot Scripto-
ribus, unum sibi vel alterum tanquam pro-
babilitatis authores exagitandos suscepisse, ac
si in ceterorum omnium Scriptis peregrini
fuissent.

At voluenda illis erant saltem Pontificum
oracula, ne nimis incautè per authoris privati
latus supremæ Sedis autoritas aliquid patere-
tur. Licitum esse amplecti opinionem proba-
bilem omiſſa tutiore saltem minus probabili, sen-
ferunt illi Pontifices, qui in voto solemnī Casti-
tatis de facto dispensarunt, scilicet, Alexander
III. Honorius II. Cælestinus III. Clemens II. &c.
Quia tantum est probabilis opinio quod Ponti-
fex habeat potestatem dispensandi in solemnī
voto Castitatis. Hanc tamen sententiam sequi
non dubitarunt, omiſſa tutiori quam docet D.
Thomas, & plures alij, nimirum non posse
Pontificem in solemnī Castitatis voto dispensa-
re.

re. Tutius sanè foret Pontificem, negando dispensationem, se non exponere periculo usurpandi potestatem sibi indebitam, & Religiosum non collocare in periculo deinceps peccandi contra votum castitatis; quod fiet, & quidem in materia quæ est contra legem naturæ, si forte probabilis opinio quam secuti sunt illi Pontifices à parte rei non subsistat.

Possim quoque hic adducere authoritatem, & exemplum in luce Ecclesiæ notissimum, illorum Pontificum, qui non dubitarunt in Matrimonio rato dispensare; quod tamen per Pontificem solvi non posse, *opinionem esse probabilissimam*, & *eam Theologos communiter tenere*, affirmat Sanchez lib. 2. de matrim. d. 14. n. 1. citatque pro ea Scotum, & Scotistas, pluresque alios, cum Domin. Soto, qui lib. 7. de Iust. q. 2. a. 5. eam habet ita certam, ut vix velit oppositam esse probabilem. Unde manifestum est primò, Opinionem quam in dispensando secuti sunt Pontifices tantum esse probabilem: secundò illam esse minus tutam, cum multò tutius foret non dispensare in matrimonio quod constat fuisse ratum & validum, & per omissionem dispensationis nullum erat periculum alicujus legis violandæ. Dispensationem verò in matrimonio rato concessisse reperitur Gregorius VII. Martinus V. Eugenius IV. Paulus III. Greg. XIII. Pius IV. & Pius V. Idemque fecisse Adrianum VI. olim Lovanij Doctorem fatetur Sinnichius in Saul. Exr. c. 17. pag. 227. quamvis ipse Adrianus aliquando docuerit illam potestatem Pontifici non competere.

Facile foret eandem sententiam probare ex jure Canonico Cap. *Laudabilem.* de frigidis & male-

66 Pars 1. tract. 1. De Opinionum probabilitate
maleficiatis, ubi Cælestinus III. naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, si frigiditas prius probari non poterat, concedit ut cohabitent ad triennium; atqui post copulam per biennium frustra attentatam, multò prababilius est sub finem triennij subesse impedimentum impotentia, adeoque matrimonium esse nullum; & multò tutius foret à thoro conjugali abstinere, & utrimque castè vivere, idque in materia juris naturæ, in qua Pontifex nequit dispensare. Et tamen in casu illo conjuges licitè se mutuo tangunt, & copulam tentant, idque à Pontifice positivè permittitur: non aliam certè ob causam, quam quia usque ad finem triennij manet probabilitas potentia ad copulam, quamvis illa sit multo minor quam probabilitas impotentia, appetente sine triennalis experimenti.

S. 2.

Elucidatur ex dictis ulterius, quo modo aliqui possit prudenter, adeoque licitè operari ex sententia minus probabili, minusque in speciem tuta.

DE monstratur viâ maximè clarâ, & facili; tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis. Quia ut voluntas prudenter intellectui imperet assensum intuitu assequendæ veritatis, quod est proprium bonum intellectus, non requiritur major cura & perfectio, quàm ab eadem voluntate exigitur in ordine ad proprium ob-

objectum, quod est bonum. Atqui ut in electione proprii objecti voluntas prudenter agat, necesse non est semper ut eligat bonum quod cognoscit esse præstantius, sed sufficit ut eligat illud quod verè bonum est. Ergo ut voluntas prudenter determinet intellectum ad assensum, non tenetur illum ad partem probabiliorum aligare, sed sufficit si ad partem minus probabilem suo imperio illum determinet. Sic enim magis promouet bonum intellectus, quàm si illum ab omni iudicio suspenderet: & cum magna spe obtinendæ veritatis sic procedit, cum supponatur pars illa, etsi minus probabilis, esse tamen verè & certò probabilis, hoc est, illis motivis innixa, quæ per se virum prudentem ad assensum meritò movere possunt. Nam etsi eligeret partem quæ apparet magis probabilis, non nisi etiam cum aliqua formidine illi assensum præbere possit, cum hæc sit cuius assensui probabili intrinseca. Et verò quis est qui illos peccati aut imprudentiæ arguat, qui etiam cum iuramento ritè se determinant ad amplectendum vel tradendum doctrinam sui Magistri, ut doctoris Angelici, etsi forte quandoque ipsis in suis Magistris appareant aliquæ sententiæ oppositis minus probabiles, quia hoc magis conducit ad Doctoris alicujus præstantissimi doctrinam, & Scholam promovendam.

Declaratur ulterius hæc doctrina in ordine ad quæstiones morales. Quæstio sit, an licitum sit pingere in die festo. Probabilius est id non licere, minus probabile id licere. In hoc casu voluntas spectato suo fine, sive bono sibi proprio prudenter determinat intellectum ad probabilem assensum, quod liceat pingere in die festo.

Quia

Quia sic ex una parte plurimum promovet suum bonum, & libertatem in pingendo si velit, & ex apposita parte nihil patitur detrimenti, quia adhuc retinet suam libertatem etiam ad non pingendum, tanquam ad opus Consilij sub peccato non obligantis. Quod autem per hoc plurimum promoveat bonum suum patet, quia sic aufert à se obligationem abstinendi ab illo opere: atque ita removet periculum peccandi, cui aliàs subiaceret: & cui se ultro exponeret, si intellectum ad oppositum assensum determinaret, quæ etiam omnino ad prudentiam pertinent.

Quod si insuper reflectat, quàm incerta sit major rei probabilitas in ordine ad determinatam objecti veritatem: & quàm difficile sit motiva omnia tam extrinseca quam intrinseca utriusque partis æquâ lance sic ponderare, ut major probabilitas certò attingatur: item, quàm sæpe contingat id postea verius apprehendi, quod minus probabile apparebat; facile profectò judicabile se non imprudenter agere, si opinioni, etsi minus, verè tamen probabili se conformet. Certum autem est Deum neminem violatæ legis reum habere, qui prudenter iudicat illam hic & nunc suæ actioni non adversari, quod per opinionem etiam minus probabilem fieri posse hactenus demonstratum est.

Quidquid huic demonstrationi obiicietur, non potest aliud concludere, quàm quod perfectius ager voluntas imperando assensum, & usum partis probabilioris, quod tamen semper verum non esse ex dictis, & infra dicendis facile colligitur. Sed ut omnino verum id esset, quomodo sic

inferes, Istud est perfectius, ergo nunquam licebit voluntati imperare aut sequi sententiam minus probabilem, quia hoc est minus perfectum. Manifestum autem est nullum dari præceptum semper amplectendi perfectiora aut tutiora, aliàs opera quæ sunt Consilij sic in præcepta verterentur.

Porro radicem præcipuam, ex qua pullulant aliæ impugnationes hujus sententiæ, conemur breviter & clarè detegere, hoc modo. Dicunt: *Prudentis est eligere tutius*. Hoc sanè non rectè: sed sic: Prudentis est eligere tutum, & Prudentioris vel Prudentissimi est, eligere tutius vel tutissimum. Ad omnem autem Prudentiam non datur præceptum: sed simpliciter ad operationem Prudentem, & hæc sola hic exigi potest: nonne hoc manifestum? Nunc quæro ulterius: Quare electio opinionis minus probabilis in concursu probabilioris non possit esse tuta? Quia, inquis, *Opinio probabilior est tutior*. Rectène sequitur; Opinio probabilior est tutior, ergo probabilis, non est tuta? Obedientia est melior quam victima, ergo victima non est bona. Nonne defectus hujus sequelæ facile percipitur? Progredior porro, & inquirò: An opinio probabilior sit *absolute*, tutior minus probabili, uti supponis? Manifestum est non esse: sed tantum in hoc unico tutior apparet, quod magis videatur attingere veritatem objecti, etsi forte in re eam nullo modo attingat. Aliunde verò electio opinionis minus probabilis est certò tutior: nempe ex eo, quod eligendo minus probabilem, in eximenda obligatione præcepti, vitentur pericula plurima formalis peccati, quæ passim fierent ex persuasionem obligationis sub peccato circa innumera

præ-

70 Pars 3. Tract. 1. De Opinionum probabilitate
præcepta, forte etiam in re non obligantia. An
ergo tutius non sit vitare frequens periculum
formalis peccati, quo Deus certò offenditur,
quàm periculum aliquod materialis peccati, quo
Deus certò non offenditur, & cujus periculum
non tenentur homines quovis modo vitare, ut
eligendo statum religiosum, vel abdicando offi-
cia, & beneficia, quod per se notum est: & ob
has considerationes in titulo addidi, *in speciem*
minus tuta. Ex quibus satis patet, nihil obstare
quo minus electio illa prudens & tuta censeatur,
præsertim cum non sistatur in hoc iudicio
directo de probabilitate objecti, sed in conclu-
sione practica & certa de honestate actionis,
quæ jam magis explicabitur.

Itaque ex his ita stabilitis de prudenti assensu
partis minus probabilis circa honestatem objec-
ti, nunc ulterius facile ostenditur quo modo in-
de perveniatur ad certitudinem practicam de
honestate nostræ actionis, & de ea conscientia
omnino certa formetur. Nititur enim hoc evi-
denti syllogismo. Certum est hanc opinionem
minus probabilem, v.g. quod liceat pingere die
festo, esse verè probabilem, adeoque verè pru-
dentem. Supponitur enim niti motivis ad fun-
dandum assensum sufficientibus, nam aliàs pro-
babilis non esset. Atqui prudenter agendo cer-
tò non possum peccare. Ergo certum est licitum
mihi esse, pingere in die festo. Utraque præ-
missa est clara, ergo certa est consequentia in
debita forma ex illis deducta. Atque hoc est
ultimum dictamen certificans intellectum de
honestate suæ electionis & operationis termina-
tæ ad partem speculativè quidem minus proba-
bilem, sed quoad honestatem operationis practi-
cæ

ticè certam. Nec alia certitudo directà ad operandum, in rebus utrimque probabilibus, ulla ex parte inveniri poterit.

Ex his quæ deduxi existimo meritò posse observari, inter hanc doctrinam, & illam quàm tradunt alij qui eam studiosè oppugnant, valdè modicum, & forte nullum in re fore discrimen, si velint ad eam animo sat pacato attendere 1. Docent illi ad formandam in praxi conscientiam, judicium certum esse necessarium: idem admittit hæc sententia, quæ requirit judicium ultimum certum de honestate actionis, uti jam in priori syllogismo ostendi. 2. Admittere etiam debent illi, opinionem minus probabilem fundare posse judicium prudens de objecti veritate, non obstante formidine quæ opinioni inest de opposito? nam hanc ipsam formidinem involuit definitio omnis opinionis verè probabilis, etsi motivis ad prudentem assensum sufficientibus niti debeat. Quod si in formando de objecti veritate prudenti judicio, illa formido obesset, nulla opinio, etiam probabilior, imo nec moralis certitudo sufficeret; quia hæc etiam aliquam formidinem & fallibilitatem admittit. 3. Necessarium est etiam illos distinguere inter judicium de veritate objecti, & judicium de honestate actionis: ad illud formandum illi, qui Probabilistæ vocantur, dicunt probabilitatem minorem posse sufficere, non verò ad judicium practicum de honestate nostræ actionis. Certum autem & aliis esse debet, quod judicium prudens & certum de honestate actionis possit consistere cum objecti falsitate à parte rei: aliàs nec moralis quidem certitudo ad honestum & prudentem actionem sufficeret. Nam falsitas ob-

jectiva

72 Pars 3. Tract. 1. De Opinionum probabilitate
jectiva stare potest cum morali etiam iudicii
certitudine, cum hæc quoque admittat aliquem
gradum fallibilitatis.

Ex quibus patet, inter utramque partem in
re ipsa, & in praxi agendi, non subesse quan-
tum prætendunt discordiam, sed potius in modo
loquendi: atque in actionibus particularibus
plerosque probabilitatis defensores nihil sibi li-
citur censere, quod alij non æquè in praxim re-
ducunt.

Has igitur concordiaæ mutuaæ leges statuamus.
Primo, ut dicatur utrimque, ad licitè operandum
requiri dictamen conscientiaæ moraliter certum;
in quo de facto partes consentiunt. 2. Ut in o-
perando, pro morali certitudine, non accipiatur
major probabilitas, quod aliqui faciunt, qui vo-
lunt sic persuadere se non nisi certa complecti.
3. Ut minor probabilitas in concursu majoris,
agnoscatur esse vera probabilitas distincta à
dubio, quod juxta prædicta, sic manifestè de-
claro. Si enim major probabilitas tolleretur mi-
norem probabilitatem sibi oppositam, sequeretur
etiam minorem probabilitatem tollere ma-
jorem probabilitatem oppositam, quod neutra
pars admittet. Statuamus enim majorem pro-
babilitatem involuere sex gradus apparentiaæ de
veritate objecti, & oppositam minorem pro-
babilitatem quatuor gradus apparentiaæ verita-
tis ejusdem objecti. Si major probabilitas de-
beat tollere illos quatuor gradus tanquam sibi
oppositos, ergo etiam minor probabilitas, quæ
constat quatuor gradibus, debet elidere qua-
tuor gradus majoris probabilitatis sibi oppo-
sitaæ, quæ sex gradibus constat; ergo tantum
relinquit duos gradus, qui soli non sufficiunt ad
confi-

constituendum iudicium probabile de objecti
veritate. Ergo si nullo modo admittendum sit,
quod minor probabilitas tollat oppositam ma-
jorem, pari ratione admitti non potest quod
major probabilitas elidat minorem, & in elec-
tum ex ea parte tantum dubium relinquat.
Quomodo verò quodvis iudicium, etiam minus
probabile, à dubio distingui debeat, dilucidè
ostenditur supra part. 3. tract. 1. in Prin-
cip. 16.

Denique pro veritate & usu hujus doctrinæ
sufficiet adducere breviter communem praxim
Ecclesiæ, quæ clarè patet primò, ex jure Cano-
nico in cap. *Laudabilem* de frigidis & maleficia-
tis, Ubi conjugibus naturaliter frigidis, si id prius
probari non poterat, conceditur experimen-
tum triennale, in quo post copulam per bien-
nium frustra attentatam, multò probabilius est
subesse impedimentum impotentia, adeoque
matrimonium nullum esse, ac tutius à copula
tentanda abstinere: de quo in §. præcedenti.

2. Idem manifestum est in eo, quod illicitum
non sit se determinare ad formandum judi-
cium internum de conceptione non immacu-
lata Virginis Deiparæ, quamvis illa opinio jam
apertè minus probabilis censeatur.

3. Omni ævo Sancti Patres, & Ecclesiæ Præ-
lati docuerunt & inculcarunt, quod Religio-
sus, ut perfectus sit, debeat Prælato obedire
in omnibus quæ manifestè non repugnant le-
gi divinæ, aut Ecclesiæ determinationi. Ac
proinde si Superior ordinet rem probabiliter li-
citam subditus debet obedire etsi oppositum
ipfi appareat in se probabilius & tutius; quod
etiam extendunt ad ordinationes sub præcepto
non

74 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
non obligantes. Certum autem est . præcep-
tum vel ordinationem Superioris non reddere
licita , quæ ex se essent illicita. Ac proinde
alios etiam in agendo posse prudenter for-
mare Conscientiam practicè certam circa ea
quæ apparent directè minus probabilia, minus-
que tuta.

4. Idem ostenditur in Pontificibus Romanis
qui ut diximus in §. superiori in praxi sæpe se-
cuti sunt partem minus probabilem minusque
tutam, dum dispensarunt in voto solenni casti-
tatis, quod minus probabiliter licere, cum Divo
Thoma docent passim Thomistæ , & alij non
pauci agnoscunt. Neque per hoc illi Pontifices
opinionem minus probabilem reddiderunt cer-
tam aut probabiliorem. Nam S. Thomas qui
postea vixit, & eorum gesta non ignoravit con-
trariam docuit, & alij posteriores. 2. Pontifices
plurimi, ut Pius V. Gregorius XIII. alique varij
dispensarunt sæpius in matrimonio rato quod
fieri non posse S. Bonaventura, Scotus, & Sco-
tistæ communiter cum pluribus docent, & non
pauci probabilius admittunt, & haud dubiè tu-
tius opposito : De quo plura supra in §. 1.

5. Eadem doctrina declaratur recepta in ma-
teria justitiæ, in qua etsi opinio sit minus pro-
babilis, quod res ad me pertineat, non ideo te-
neor illam alteri tradere pro quo stat opinio
magis probabilis. Quia inquirunt, non debeo
præstare solutionem certam pro debito incerto.
Quod non minus locum habere videtur, quando
obligatio legis est incerta, & pro ea solutio sive
executio certa exigitur, dummodo conscientia
practicè certa formetur, juxta normam supra
assignatam.

Sed

Sed in prædictis semper observandum, Usus opinionis minus probabilis locum non habere, ubi agitur, non tantum de honestate actionis, sed insuper de valore operis, ut in administratione Sacramentorum extra necessitatem, vel ubi intercedit certa alterius injuria, aut lex, aut conventio procedendi ex certioribus, ut in Judice, & hujusmodi aliis.

Ex his patet, tam ratione, quam praxi in omni genere hominum prudentissimorum, sententiam hanc, quam vocant benigniorem, semper locum & usum habuisse: & cum illa consistere viam prudenter formandi conscientiam in operando practicè certam & securam. Via veritatis objectivæ unica est, & in tramite indivisibili consistens, quàm certò attingere paucis datum. Nonne igitur æquè laxitatis arguendus, tam qui ad sinistram per nimium sentiendi rigorem, quàm qui ad dexteram per nimiam benignitatem ab hoc indivisibili tramite declinat? Nonne æquè injustum, ligare ad indebita, quam à debitis absolvere? Ut ergo laxi non simus, utrumque caveamus.

S. 3.

Dissolvuntur aliquorum Theologorum argumenta.

Objectis primò, Qui sequitur opinionem minus probabilem, minusque tutam, incurrit majus periculum peccandi, quam si amplecteretur opinionem probabiliorem, ac tutiorem. Hoc verò existimari debet illicitum, ut quis sciens, volensque se violandæ legis periculo exponat.

D 2

Ref-

Respondeo negando antecedens, & id quod gratis supponit. Nego inquam, illum qui opinioni five magis five minus probabili adhæret, ullum peccandi periculum adire: frustra igitur de majore periculo disputatur, ubi nullum incurritur. Certus enim est se prudenter, adeoque licite agere, quando procedit ex opinione quam constat esse verè probabilem, five niti ratione vel autoritate non levis momenti: qui autem prudenter agit non potest formaliter peccare, etiam si contingeret objectum circa quod versatur esse materialiter malum, five aliqua lege prohibutum. Nullum igitur hic incurritur periculum peccati formalis, omne autem periculum peccati materialis semper evitare nullâ lege jubemur, uti etiam ex resolutione, & dispensatione summorum Pontificum supra demonstravi.

Instat tamen iterum Wendrochius hoc Syllogismo, ut ipse arbitratur, gravissimo; sed nullius ponderis, si rectè libretur. Ille inquit, contra conscientiam agit, qui id facit quod conscientia judicat non esse faciendum. At cum aliquis probabilius esse censet, aliquid esse illicitum quam licitum, utique etiam probabilius esse judicat fugiendum id esse, quam faciendum. Ergo qui sic affectus operatur, procedit ille contra lumen ac judicium suæ conscientie.

Respondeo, admissâ majori, falsam esse minorem quæ subsumitur, nec minus fallacem esse consequentiam quæ inde deducitur. Falsum, inquam est, quod probabilius censet id sibi fugiendum esse, quam faciendum: imo certò stravit actionem suam, hic & nunc licite exercendam, dum probabili ratione, adeoque prudenter
judicat

judicat legem non obstringere, nec eam sibi factis innotescere. Itaque imperitè supponit Wendochius hæc duo semper esse connexa: objectum quocunque modo judicari malum, sive lege prohibitum; & actionem quæ tendit in objectum semper judicari illicitam: cum tamen sæpe contingat legis prohibitionem tam imperfecto judicio innotescere, ut prudenter concludere possim me illâ non obligari.

Obiicit idem tertio, argumentum desumptum ex sequela in materia fidei periculosa. Si licet alicui, contra propriam opinionem quam judicat probabilem, sequi alienam sententiam æquè aut minus probabilem, eique tutò acquiescere: ergo etiam Hæreticus, qui eo devenit ut veritatem Ecclesiæ Romanæ judicet esse probabilem, poterit nihilominus suæ hæresi adhærescere, & immori; quam nempe ob auctoritatem suorum Ministrorum æquè, aut etiam minus probabilem esse decernit.

Respondeo, negando consequentiam. Quia Hæreticus ille non potest bonâ fide sistere in ista opinione probabili, quia potest, ulterius investigando notas veræ Ecclesiæ, veritatem fidei certò deprehendere: adeòque imprudenter acquiescit opinioni tantum probabili illius rei, in qua potest certitudinem attingere, dummodò in veritate investiganda moralem diligentiam adhibeat. Insuper in materia fidei peculiare est, quod ipse error materialis, annexa habeat incommoda maxima, in carentia Sacramentorum, aliorumque mediorum ad salutem conducentium. In aliis autem actionibus merè ad humanos mores & commercium pertinentibus, cum non detur via ad certam rei veritatem perveniendâ

78 Pars 3. tract. 3. De Opinionum probabilitate
quocunque studio inquiratur, prudenter acqui-
escit animus veritati probabiliter inventæ, cum
non possit morali diligentia veritatem certam
& indubitatam attingere. Fateor autem in qua-
vis materia, si cum morali & moderata diligen-
tia promptum sit ad certam rei veritatem pene-
trare, licitum non esse sistere in opinione tan-
tum probabili: atque ita consequenter assero, in
die jejunii fas illi non esse vesci carnibus qui ex
diverso pulsu campanarum probabile judicat
nondum adesse horam noctis duodecimam, si ex
instrumento mathematico quod in promptu ha-
bet, certò possit horam noctis explorare. Nihil
igitur ex hac sententia incommodi redundat, in
quo vel ipse Wendrochius, vel ejus affectæ ali-
quam laxitatis, aut malæ fidei speciem redar-
guant.

Objicies quartò, cum Sinnichio, dictum Chri-
sti, *Ego sum veritas*, non autem dixit, ego sum
probabilitas. Ergo non licet sequi opinionem
merè probabilem.

Respondeo in simili forma. Dixit Christus, *E-
go sum ostium*, non verò, ego sum fenestra. Ergo
necessè est semper intrare per ostium, nunquam
per fenestram. Dico igitur hanc objectionem
posse in ipsum auctorem retorqueri. Si enim ex
eo quod Christus dixerit, *Ego sum veritas*, illicitum
sit amplecti opinionem probabilem, nefas etiam
erit sequi sententiam probabiliore aut moraliter
certa, sæpe enim contingit illis non subesse veri-
tatem, cum judicium quod nobis apparet mora-
liter certum, possit falli, & omni veritate destitui.

Instat tamen ex autoritate S. Augustini lib.
de util. credendi cap. 11. „Quod intelligimus de-
bemus rationi, quod credimus autoritati,
quod opinamur errori.„ Ergo opinio ad ni-
hilum

hilum valet nisi ut à veritate aberremus. Quia, inquit Sinnichius, opinantem latet veritas etiam dum adest, adeoque sic agit ac si veritas semper abesset.

Respondeo, S. Augustinum loqui de opinione longè diversa à iudicio probabili, de quo hoc loco disceptamus, uti patet ejus verba attentius expendenti eodem cap. II. Tria, inquit, alia hominum genera profectò improbanda ac detestanda, primum est opinantium, id est, eorum qui se arbitrantur scire quod nesciunt. Ubi disertè ostendit se agere de opinione quæ adjunctam habet æstimationem falsam, eorum scilicet qui putant suam opinionem esse perfectam scientiam, quod semper est erroneum: opinioni autem de qua hic agimus, nemo nisi fatuus ejusmodi persuasionem adjungit, cum agnoscant omnes opinionem esse assensum incertum, & à scientia omnino diversum. Neque verum est quod adjungitur, opinantem sic agere ac si veritas semper abesset. Quia etsi is iudicet opinando posse falli, non existimat tamen suæ opinioni falsitatem actu subesse, imo probabile iudicat suam opinionem veritati conformem esse, seque cum probabili veritatis notitia prudenter procedere. Quæ ergo veri specie dici potest, illum qui opinatur falsitatem implicite semper amplecti, atque ita agere ac si veritas omnino abesset?

Objicies quintò, cum Mercoro. Si licitum foret sequi sententiam merè probabilem, Adam & Eva manducando pomum vetitum immunes fuissent à violatione præcepti divini: quia poterant pro se obtendere sententiam probabilem, quæ docet legem pænalem non obligare in conscientia, cum Navarro, Lessio, Valentia,

80 *Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate*
tia, aliisque: præceptum autem primis parentibus impositum prolatum est in forma legis pænalis, In quacuaque die manducaveritis moriemini. Ergo excusandi sunt primi parentes à peccato formali, & posterius ab originali, si norunt sibi formare conscientiam artificio sententiæ probabilis.

Respondeo, negando illud Assumptum, quod plusculum præfert salis, quam scientiæ. Siquidem ignorat Adamum & Evam nullam habuisse opinionem sive probabilem, sive improbabilem in primo illo statu innocentiae, ut disertè docet D. Thomas Q. 18. de veritate art. 6. ubi sic concludit: Ex quo patet quod solum in eo (primo homine) nulla falsa opinio fuisset, sed penitus nulla opinio in eo fuisset, & quidquid cognovisset secundam certitudinem cognovisset; in statu scilicet illo innocentiae perseverans. Quinimo tam clarè constabat illis de voluntate divina, ut persuasio illa, quæ pertrahente de fructu vetito comederunt, censeatur etiam formalis infidelitas, ex plurium Patrum sensu, ut tradit Bellarminus in tom. 4. de amiss. gratiæ & statu peccati cap. 6. Corruit igitur tota basis hujus Machinæ contra usum probabilitatis jam inde ab Adam; frustra quæsitæ.

Objicies Sextò, Major probabilitas elidit minorem. Ergo non licet in operando sequi sententiam minus probabilem in concursu sententiæ probabilioris.

Respondeo neque assumptum, prout patet ex dictis §. precedenti. Porro pro majori claudatione dico, Rarò admodum hunc casum in praxi locum habere: quia valdè rarus est & singulariter doctus, qui ex principiis intrinsicis potest sufficienter discernere, quanam ex duabus

82 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
aliam minus probabilem, possunt esse sequen-
tes.

Primò, quia neque constat, neque credibile est extare præceptum generale investigandi & sequendi partem probabiliorem, propter difficultates maximas quæ inde sequerentur in commercio humano. Quando enim postea occurreret nova ratio contra sententiam quæ antea videbatur probabilior, oporteret rescindere contractum ex sententia probabiliori initum: revocare consilium ex illa datum: refarcire restitutionem ob majorem probabilitatem pridem factam, aut non factam &c. uti notavi supra Part. 3. tract. 1. P. 14. Imò fere hæc præstanda essent quoties prodit novus Author qui ostendit partem illam non esse probabiliorem: aut quando peritus iudex in pari causa fert sententiam contra opinionem quæ tibi in agendo aut consulendo visa est probabilior. Certum denique est, nullum dari præceptum generale sequendi semper tutiora, ut in consiliis Evangelicis, & aliis innumeris ostendi potest.

Secundò, si pro sententia probabiliori daretur talis obligatio, sæpe tolleretur in Repub. omnis subordinatio, ac recta gubernatio. Dum enim superior imperabit aliquid probabiliter licitum, & oppositum subdito videbitur esse probabilius, & rationes oppositas elidere, non licebit illi de majori probabilitate suum iudicium suspendere, aut suo superiori obtemperare conformando se illius sententiæ minus probabili, si illicitum sit in concursu probabilioris sequi sententiam minus probabilem. Quod quam perniciosum foret, & omnis disciplinæ laxatum nemo non videt: uti etiam insinuatum est supra.

Tertiò,

Tertiò, si per majorem probabilitatem semper elidatur minor, sic ut non liceat dicto modo præscindere, & minus probabilem amplecti, Inde sequetur, non licere etiam sequi sententiam magis probabilem: Probatur sequela, ex dictis §. superiori post medium.

Objicies septimò, prohibita est ab Innocentio XI. propositio hæc 3. *Generatim dum probabilitate, sine intrinsecâ, sive extrinsecâ quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Ergo non licet sequi sententiam probabilem relictâ probabiliori.

Respondeo, negando consequentiam: quæ sic concludit: Non licet sequi *probabilitatem quantumvis tenuem*: Ergo non licet sequi ullam probabilitatem quantumvis non tenuem, relictâ probabiliori. Vide quæso, an consequens illud in antecedente contineatur. Certè non magis quam hic: Pater præcepit filio, ne ambulet in extrema crepidine ripæ fluminis: ergo præcepit filio ne usquam ambulet in ripa.

Dico igitur, nusquam nos docere (ut ex antedictis liquet) quòd generatim liceat sequi sententiam probabilem: etenim excipimus casum, quo agitur de valore Sacramenti extra necessitatem, vel quo certa injuria, periculum proximi, lex aut conventio in contrarium adest. Et ratio est, quia in similibus quamvis opinio quædam sit speculativè probabilis, non tamen est practicè talis.

Secundò dico, probabilitatem longè aliter accipi à nobis, quam in propositione damnata: à nobis accipitur pro ea quæ nititur motivo gravi, in propositione pro ea quæ nititur motivo levi, atque etiam pro verisimilitudine qualibet, uti patet ex illis verbis: *quantumvis tenui.* Additur

84 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
ibi quidem: modo à probabilitatis finibus non exeat;
sed per hoc intelligi nequi probabilitas illa rigoro-
sa seu strictè accepta: alioqui enim proposi-
tio illa sibi contradiceret, cum implicet juxta
communiorè & à nobis assignatam notionem
probabilitatis, dari aliquam opinionem *quan-
tumvis tenuem*, id est, tenui prorsus fundamento
subnixam, & tamen à probabilitatis finibus non
exire..

Præterea vix ulla Theologis doctrina est
communior, quàm ad licitum usum probabili-
tatis requiri, ut probabilitas sit certa; probabili-
tas autem *quantumvis tenuis* tandem deficit à cer-
titudine: neque enim quod proximè accedit ad
confinia probabilitatis & improbabilitatis, fa-
cilè dictu est sitne probabile an improbabile, ita
ut vel hoc titulo propositio sicut jacet, scanda-
losa sit, aut temeraria, statuendo scilicet aut e-
ligendo illud pro regula actionis moralis, quod
proximè, aut forte reipsa accedit ad improba-
bilitatem & imprudentiam. Actus enim vir-
tutum extremi & tenuissimi tam parum distant
à vitiis oppositis, ut vix ab his discerni possint,
ut rectè exprimit Sapiens, *vult, & non vult piger.*
Sed & notandum est, Idem non minus locum
habere in sectando nimio sententiarum rigore,
ut consideranti facile parebit: à finibus enim
virtutum tam per excessum, quàm per defectum
degeneratur, ut in justitia valdè rigorosa, &
valdè languida. Hinc monet scriptura: *Noli
esse justus multum. Non sapere plusquam oportet sa-
pere, sed ad sobrietatem.*

Quinimo hæc doctrina potius ex superiori
objectione videri possit potius novum robur as-
sumere. Quia declarando licitum non esse o-
perari ex probabilitate *quantumvis tenui*, satis in-
sinuatur.

finuatur, probabilitatem certam, & minimè tenuem nullo modo improbandam esse: ad hoc enim limitatio illa deseruit. Quin etiam cautum fuit, ne actio ex illa ipsa tenui probabilitate censeretur reprobanda, nisi addendo, *quantumvis* tenui, & nisi dicatur, *generatim*, ac etiam *semper* cum ea prudenter agi. Vide an exceptiones illæ non potius firment regulam doctrinæ quæ oppugnatur, & superius exposita est.

Objicies octavò, cum Scriptore recenti: Quædam è propositionibus ab Alexandro VII. & Innocentio XI. prohibitis, erant ante prohibitionem verè probabiles, quamvis oppositæ essent probabiliore & tutiores; & tamen omnes & singulæ prohibentur tamquam scandalosæ & in praxi perniciosæ: ergo signum est, non licere sequi sententiam probabilem, relictâ probabiliore & tutiore: quia alioqui illæ propositiones non potuissent eatenus prohiberi.

Respondeo, negando sequelam: nam inde tantum sequitur, opiniones quæ verè sunt probabiles, posse reddi absolutè improbabiles, si nempe per Sedem Apostolicam declarentur scandalosæ aut aliâ censurâ afficiantur, ut etiam insinuatum est supra P. XXIII. Ad probationem dico, opiniones quæ antea non sunt scandalosæ, reddi tales, dum incipit certò constare omnibus consideratis illas jam non niti motivo gravi, in oppositum accedente condemnatione Pontificis imò potest sententia quædam effici absolutè improbabilis, quando aliquis particularis invenit novam & solidam rationem, quæ manifestè elidet rationem oppositam: ex quo non inferes illam antea non fuisse probabilem & tutam, imò & probabiliorem, imò & communem.

Nonne at notum est Philosophiæ peritis axioma
Aristote-

Aristotelicum: Falsa sæpè sunt probabiliora veris? Nemo certè peritus supponit probabilitatem esse prædicatum objecto intrinsicum & inseparabile, norunt omnes illam se tenere ex parte nostri intellectus tali motivo instructi, uti in omni Dialectica docetur.

Hinc æquo Judici statuendum relinquo, quam recta sit hodie quorundam in Scholæ unius Authorum accusatio. Si horū aliquis sententias aliorum aliquas etiam meritò impugnaverit, hoc ipsum in displicentiam non modicam trahitur, uti ex præteritis nimis notum est. Si è contra, aliquã aliorum Authorum sententiam, postea improbatam, cum multis agnoverit probabilem, statim illi uni, non aliis, sententia ista imputatur, & adscribitur, quamvis etiam multis modis illam limitaverit, aut etiam contrariam tradiderit. Hoc, inquam, quam rectum & sincerum sit nihil statuo, sed æquo lectori in rebus passim modernis utiliter considerandum committo.

Postremò congeruntur varia loca, partim ex Jure Canonico, partim ex autoritate Patrum, & Doctorum deprompta; quæ contra usum sententiæ probabilis frustra intorquentur: eo quod non pertineant ad statum hujus controversiæ, in multis ab aliquibus non satis examinata, qui sæpe inter conscientiam probabilem, & dubiam non discernunt, & consilium amplectendi tutiora cum præcepto confundunt. Hæc autem summoperè cavenda sunt in hac quæstione, quã nulla est per Theologiam universam ad praxim magis necessaria, ideoque hic paulò latius deducenda fuit.

S. 4.

An & quomodo assertio unius Authoris possit reddere sententiam probabilem, sic ut eam practicè liceat amplecti?

HÆc quæstio magnâ contentione utrimque agitata, non adeo videretur peregrina, si ij qui sustinent partem negativam, satis attenderent quid alii affirmant. Certum est primò, Non satis esse ad probabilitatem opinionis, quod contineatur in libro alicujus junioris aut moder- ni Scriptoris, etsi non constet eam à Sede Apo- stolica rejectam esse ut improbabilem. Con- stat hoc ex propositione 27. ab Alex. VII. dam- nata 24. Sept. an. 1666.

Non sufficit etiam opinionem aliquam obi- ter aut ex incidenti traditam esse ab uno autho- re sive antiquo, sive recenti, præsertim si alii oppositam ex professo docuerint, præter alia superius annotata.

Dico tamen primò, Censeri debet opinio om- nino probabilis quæ ab unico Authore multum perito, ac probo traditur, in re quam non præter illum tractavit, si ipse judicet eam non repugnare sensui communi, & aliis nihil in ea appareat quod absurdum judicetur.

Et probatur: Quia quod nititur motivo ple- rumque connexo cum veritate illud meritò & prudenter censetur probabile. Atqui Autho- ris multum periti, ac probi assertio est tale mo- tivum. Quia vir probus rarò mentitur, & pollens doctrinâ sæpius veritatem attingit, ra- rius in errorem labitur: Ergo illius assertio pru- denter

§§ Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
denter censetur esse certò probabilis. Cumque
solus rem ex professo examinaverit, nulla est
opposita autoritas, quæ elidat vim hujus mo-
tivi, quod ab istius viri assertione & iudicio de-
sumitur. Et hæc ratio videtur non minus evi-
denter id quod assumpsi probare, quam uni ar-
tifici prudenter credendum in arte quam ipse u-
nus exercet, nisi constet ipsius resolutionem ex
sinistro affectu procederet; quod de Authore
probo non præsumitur, nisi aliunde probetur.

Sed quid si Author ille tantum dicat Resolu-
tionem quam tradit, sibi videri omnino pro-
babilem, non verò absolutè certam & eviden-
tem?

Respondeo, hoc etiam casu eam ut probabi-
lem prudenter recipi posse esse. Id enim evincit
ratio jam tradita, de ipsius asseveratione cum
veritate potius quam falsitate connexa: eoque
magis quod facile sit de probabilitate iudicium
certum proferre; quod nempe assertio nitatur
ratione vel autoritate non levis momenti, quæ
prudentem assensum mereatur.

Quæres, quid si Author ille, vel alii, tantum
asserant, sibi probabile videri assertionem ali-
quam esse probabilem?

Respondeo, quæstionem hanc, si termini pe-
netrentur, nodum non habere adèò difficilem
quam aliqui apprehendant. Quid enim est ali-
quid probabiliter videri probabile, quàm omni-
bus expensis posse iudicari adesse sufficientem
rationem vel autoritatem, ex quibus mereatur
determinatum assensum? Hæc autem si adsint,
objectum apparet reflexè saltem probabile, hoc
est, mereri prudentem & determinatum assen-
sum, & intellectum non debere circa illius pro-
babilitatem dubium, aut suspensum hæcere.

Quod

Quod si contingat intellectum hærerere & sistere in solo iudicio de probabilitate probabilitatis partis minus tutæ, illicitum esse inde procedere ad operationem merito docet Card. Lugo de fide disp. 1. sect. 1. Honoratus Fabri in dial. de opin. probabili citans Bresserum de conscient. lib. 3. c. 5. Merulam, Mastrium, Spinulam, Medinam. 1. 2. quæst. 19. art. 6. Quibus accedit Baldellus lib. 4. disp. 10. n. 5. nec non P. Ant. Terrillus in fundam. theol. mor. pag. 300. Non desunt tamen qui sententiam prædictis oppositam tradunt, & illis forte consentirent plures, qui negant requiri ipsum dictamen ultimum moraliter certum, ut quis absque formali peccato opinionem probabili se conformet; quam sententiam tenet Vasquez. 1, 2. disp. 62. c. 9. Anton. Perez. certam. 10. cap. 2. Vericelli tom. 1. quæst. mor. tract. 2. q. 11. n. 2. Petrus de Tapia in Cate-na moral. lib. 1. q. 8. a. 12. Neque D. Thomam aliter sentire de eo qui probabiliter & cum formidine iudicat, sed tantum de eo qui dubitat, censet Barth. Medina 1. 2. q. 19. a. 6. §. *si quis*, sed illa opinio nobis in praxi laxior apparet, qui non tenuem & incertam, sed solidam, & certam probabilitatem requirimus. His obiter notatis, ad quæstionem in titulo propositam.

Dico Secundò, Potest unicus Author sententiam aliquam reddere probabilem, contra communem aliorum opinionem, si rationibus in contrarium allatis solidè respondeat, & pro sua parte novas adferat rationes, quæ tantum habeant momenti, ut aptæ sint movere virum peritum & probum absque passione ad recedendum à communi, & novam unius opinionem recipiendum.

Probatur ratione satis evidenti: Quia in re morali.

90 *Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate*
morali consensus Authorum communis non est
adeo certus, quin absolutè falli possit: Suppo-
nimus enim rem non esse per se evidentem, aut
à Deo revelatam. Ergo fieri potest ut aliquis
Sagaci ingenio rem investigando latentem er-
rorem deprehendat, eumque refutet, & verà
solidâque ratione oppositam veritatem confir-
met, ac in lucem proferat. Hoc si forte aliquis
reipsâ præstiterit, nova illa unius Doctoris sen-
tentia, contra communem, digna erit ut proba-
bili assensu ab intellectu bene disposito recipia-
tur. Et verò multæ de facto sunt sententiæ in
Theologia, Philosophia, ac Mathefi, quæ olim
communi consensu receptæ, postea errore per
novum authorem sufficienter detecto è Scholis
evantere,

Quinimo argumento ad hominem hanc con-
fessionem ab ipsis Adversariis facile eliciemus.
An non ad hanc usque ætatem communis erat
Authorum sententia, licitum esse usum opinio-
nis probabilis? Illam doctrinam nonnulli hoc
tempore ut improbabilem reiiciunt, & contra-
riam admittendam non dubitant. Non alia certe
de causa, quam quia sibi persuadent suorum
aliquem capisse detegere communem illum Ca-
suitarum errorem, eumque solidè refutasse, &
argumenta in lucem protulisse quibus commu-
nis sententia ita labefactatur ut opposita doctri-
na illi omnino præferri debeat. Atque ita doc-
trinam hanc, de unius Authoris opinione, com-
muni quandoque præferendâ, simul ipsi oppug-
nant, simul exemplo suo & calculo confirmant.

De cetero, sufficere quandoque unius Docto-
ris auctoritatem ad constituendum opinionem
quam in praxi sequi liceat, tradunt authores
plurimi, quorum plerique minori quam nos li-
mitatione

mitatione utuntur. Ex his viginti quatuor adducit Vericelli tom. 1. quaest. moral. tract. 2. singularium q. 5. inter quos est Angelus, Sylvester, Sanchez, Vasquez, Molfesius, Pasqualigus, Rolandus, Villalobos, Clavis Regia &c. Accedit Thomas Hurtadus Resol. moral. tract. 4. cap. 8. n. 911. affirmans unum Doctorem classicum sufficere ad constituendum opinionem probabilem, pro se adducens insuper Baldellum, Martinez, Bonacinam, Reginaldum, Curielem, Suarium, Pasqualigum, à quo refert alios innumeros in eandem sententiam citari decis. 360. His addit idem Hurtadus in Append. ad tract. 10. c. 3. n. 33. Magistrum à S. Thoma, Pontium, Torrez, Malderum, Sylvium &c. Ex quibus patet non esse peregrinum, incidere posse casum, quo possit aliquis, re debite ponderatâ, se unius Authoris opinioni conformare, quamvis id rarissimè contingat quando plures auctores utrinque concurrunt, patet ex utraque assertione quam nos supra posuimus.

Ex quibus patet, posse evenire ut nec tres, nec quinque, nec decem Authores sufficiant, ut opinio aliqua sit practicè probabilis. Quando praesertim plures & melioris notæ Authores communi consensu, & absque passione, aut partium studio pronunciant, istam opinionem absolutè, & in praxi esse improbabilem. Aut quando deprehenditur talem opinionem alicui Pontificum Decreto omnino adversari. Sicut ex utroque capite nunc improbabilis est sententia docens, absolutionem Sacramentalem absenti collatam esse validam, quam ante declarationem Clementis VIII. Authores multi, & graves docuerunt. Quia in his & similibus deficit tunc fundamentum prudentis assensus.

Hinc

Hinc quoque manifestum est, probabilitatis defensores non metiri opinionis licitum usum, aut probabilitatem, ex solo Authorum numero. Multò minus passim docere, Illud omne esse practicè certum, quod est speculativè probabile, quod aliqui ipsis imperitè affingunt. Denique probabilitatis Accusatores omnes transcendere voluit illi qui asserit, *Probabilistas plus sibi attribuerent, quam attribuunt Pontifex, Ecclesia, ac ipse Deus.* Nemo hoc credet qui Theologorum modernorum doctrinam communem intelligit.

§. 5.

Qui & quales sint pauci Recentiores Scriptores, qui communem de probabilitate doctrinam impugnant.

Confirmato usu recto opinionis probabilis tam ratione, quam autoritate inexpugnabili, ac dissolutis adversariorum argumentis: restat nunc demonstrandum quam invalida sit autoritas ac conatus paucorum Scriptorum qui postremis hisce temporibus communem omnium aëvo doctrinam impugnare exeperunt.

Magno impetu improbabilitatis Authores infurrexit Montaltius in suis Epistolis, quas vocat Provinciales; Wendrochius in Notis ad Epistolas Provinciales, quibus disputationem de probabilitate annexuit; ac Paulus Irenæus in suis Disquisitionibus. Sed quam infelix fuerit horum trium conatus eventus docuit. Montaltij Epistolæ Provinciales condemnatæ sunt, ac legi aut retineri prohibitæ per Bullam Alexandri VII. datam 6. Septembris anni 1657. quæ etiam Lovaniæ

nij publicata fuit. Wendrochij liber, cum opere dicti Montaltij, ac Irænei, flammis publicè traditus est decreto Regis Galliæ edito Parisijs 23. Septembris 1660. Decretum illud antecessit contra hos triumviros, Censura plurium Episcoporum, Doctorum, ac Professorum Facultatis Parisiensis 7. Sept. 1660. quæ declarat in eorum scriptis propugnari hæreses Jansenianas ab Ecclesia damnatas, eaque passim scaterere maledicentiâ, ac petulantia quâ nulli hominum conditioni parcunt: Ac proinde decernit Opus illud esse dignum pænâ libellis famosis à Jure constitutâ.

Scripsit quoque Vincentius Baronius librum, qui inscribitur Theologia moralis, adversus Probabilistas. Contra illos etiam stylum armavit Thomas Hurtado in suis Resolutionibus Moralibus. Sed quam hi parum solidis nitantur principiis vel inde satis prodiderunt, quod uterque in plurimas ex propositionibus ab Alexandro VII. damnatis impegerint, ut apertè detexit D. Nicolaus du Bois in Tractatu pererudito quo dictas propositiones elucidavit, & suis quamque Authoribus adscripsit. His accessit gallicè Theologia quædam Moralis edita sub nomine Curatorum Franciæ, quæ aded imperitè ab ipso Controversiæ statu aberrat, ut nec sibi, nec prædictis Authoribus satis cohæreat. Multa quoque contra probabilitatis usum suo Sauli Exregi inferuit Eximius D. Sinnichius, sed ista D. Guilielmus le Maire fusè eventilavit. Inter Iurisconsultos pridem, Illustrissimus Prosper Fagnanus adversus probabilitatis usum calamum strinxit; Antonius quoque Merenda Iurisconsultus, in suo libro de Consilio, eandem doctrinam vehementer impugnat. Quamvis non videatur Fagnanus

94 *Part 3 tract. 1. De Opinionum probabilitate*
nanus omni probabilitati absolutè adversari,
dum num. 448. sic resoluit: *Authoritas unius*
gravis Doctoris reddit opinionem probabilem,
& est fundamentum sufficiens eam tenendi, &
ad praxim deducendi, si in contrarium nullus
occurrat Doctor, & utrimque sint rationes æ-
quæ probabiles.

Postremò, Benignam sententiam oppugnavit
Julius Mercorus Mantuæ Inquisitor in sua *Basi-*
Theologiæ Moralis, qui in hac Controversia dis-
cutienda sedulus & moderatus fuit, nec in praxi
à sententia communi multum recedere videtur.
Adeo ut apud Wendrochium illi obiiciatur, to-
tum ex illius assertis efficaciter stabiliri, quod in
aliis reprehendit, ac proinde illum in *appendice de*
probabilitate, ex professo impugnat. Sed nec Wen-
drochij doctrinam ferre potuit ipse Vincentius
Baronius, quam insectatur part. 2. a. pag. 340.

His æquâ lance perpendis facile est judicare,
hos paucos Scriptores, nec omnes sibi constan-
tes, nec inter se in oppugnando probabilitatis
usu cohærentes fuisse. Nec videtur quisquam
habere conditiones à nobis supra requisitas, ut
unus Author novus reddat opinionem suam
probabilem contra communem aliorum senten-
tiam. Veniemus nunc ad Particulares sententias
de quarum probabilitate, hoc tempore disputa-
tur, aut aliquando disputatum fuit, ut de statu
& ratione controversiæ constare possit.

CONTROVERSIÆ
PARTICULARES

De Opinionum variarum probabilitate.

QUÆSTIO PRIMA

Quinam Authores, & quâ ratione doceant probabilem esse doctrinam de licito usu Restrictionis purè mentalis, & aliis eò pertinentibus?

Restrictio dicitur purè mentalis, quando nec verba secundum se sumpta, nec simul cum circumstantiis externis sensum verum recipiunt, sed tantum conjuncta cum aliis verbis quæ solâ mente subintelliguntur. Ut si bene pransus dicam, me hodie nihil comedisse, in mente intelligendo, nihil carniûm.

Hanc restrictionem illicitam esse docent plerique Authores nostræ Societatis, ut Layman lib. 4. tract. 3. c. 13. n. 7. Coninck de actib. supern. l. 1. disp. 10. dub. 3. Card. Lugo de fide, Ripalda & passim alij: nec ullum vidi nostrorum Professorum multis annis quibus Lovanij docui, qui illic contrarium tradiderit. Unus fuit à pluribus annis P. Leonardus Lessius qui in Opere celeberrimo quod edidit de Jure & justitia lib. 2. cap. 42. dub. 9. n. 47. secutus est Navarrum, & illos tantum qui docent licitum esse aliquando, & justa de causa, uti restrictione purè mentali. Neque ipsius doctrina in praxi dissidet à communi ac vera sententia, quæ agnoscit licitum esse uti restrictione

strictione non purè mentali, quando scilicet circumstantiæ externæ conſignificant id quod in verbis prolatis non exprimitur: ſed tantum differt ab illis in explicatione & probatione ſuæ ſententiæ. Nam in omni caſu quo Leſſius docet licitam eſſe reſtrictionem mentalem, eo quod verba exterius prolata poſſint conjungi & ſenſum integrare cum alijs verbis ſola mente intellectis, alij admittunt eadem verba licitè proferri, eo quod ſenſum verum conficiant, non cum verbis ſolâ mente occultatis, ſed cum circumſtantijs externis loquentis, aut interrogantis, & alia juſta cauſa, propter quam licitum ſit verbis non exprimere, quod externis circumſtantijs ſufficienter importatur. Hanc autem juſtam cauſam Leſſius ſemper requirit, & hæc ipſa eſt circumſtantia externa propter quam licitum ſit verbis reſtrictis uti ex ſententia communi etiam plurium qui Leſſium vehementer impugnant. Ut ſi Confefſarius interrogatus de Petro homicida dicat, Petrum confefſum non eſſe homicidium: Alij dicent id licitum eſſe propter juſtam cauſam, quæ facit ut perſona Confefſarij loquentis æquivalet his verbis, ſic ut tibi debeam dicere; Leſſius autem docet licere ſic loqui, quia adest juſta cauſa ut ſolâ mente intelligantur eadem verba, ſic ut tibi debeam dicere.

Hinc patet quam iniquè aliqui Leſſij doctrinam traducant tanquam in praxi pernicioſam, & deſtrictivam commercij humani. Quod præ ceteris furore toto, ſed viribus exiguis contendit Joannes Barnesius natione Anglus, ordinis Benedictinus, qui non tantum Leſſio injurius, ſed etiam Ordini ſuo rebellis fuit, contra quem infami libello debacchatus, & in carcerem conjeſtus, tandem emotâ mente Romæ in moro tropi

tropio delituisse traditur. Alter Lessianæ doctrinæ hostis præcipuus est Thomas Hurtado Ordinis Clericorum Regularium Minorum in Resol. de vero Martyrio resol. 70. digress. 6. sect. 2. qui imperitè affirmat, nullum ante tempora Lessij restrictiones purè mentales defendisse, quod quam apertè falsum sit mox patebit. His utinam socium se non adjunxisset Sinnichius in suo Saule Exrege lib. 1. c. 104. §. 392. ubi contra Lessium præ cæteris, tanquam magnum Restrictionum mentalium patronum, ut loquitur, multa diffusè conglomerat, qui tamen, si alios Authores studiosè expendisset, facile reperisset plures ante & post Lessium, qui multò magis huic doctrinæ patrocinati fuerunt.

Restrictiones siquidem purè mentales, quas Lessius paucis tradidit, pridem ex professo defendit Navarrus Commentario in Caput, *Humanae aures*. Et in sua Summa Cap. 12. num. 8. 9. 14. 18. &c. Citat quoque Lessius pro licito earum usu, se multò antiquiorem, Sylvestrum, Angelum, Adrianum postea Pontificem, Ioannem Majorem, deinde Toletum, & Valentiam. Quod si voluisset esse magnus Restrictionum mentalium patronus, poterat in eandem sententiam adducere Paludanum, Capreolum, Almainum, Greg. Ariminensem &c. Quibus, ex recentioribus, accessere Pefantius, Rodriquez, Salonius, Philarchus, Ludov. Lopez, Sayrus, Portel, Gazæus, Bonacina, Barth. Medina, & alij, qui vel universi, vel in particulari casu resoluunt justam ob causam licitam esse restrictionem, quam non aliunde quam ex verbis mente subintellectis constat, & probatam esse volunt.

Ex quibus facile colligas qui sint, & ab initio fuerint Authores istius sententiæ: & quam iniquè

Tom. II.

E

98 Pars 3. tract. 1. De probabilitate Opinionum
quæ iniputetur illa Scriptoribus Societatis, qui ad
ceteros comparati exiguo profus numero eam
tradiderunt. At, inquires, quorsum Societati præ
alijs obtruditur doctrina tam invidiosa? Malo
ego hujus causam ab alijs excogitari, qui liben-
ter suum cuique relinquo.

Cæterùm restrictio, quæ est purè mentalis, uti
à nobis passim rejecta, ita nunc ab Innocentio
XI. eo modo reprobatur qui exprimitur supra in
propositione 26. Ratio est. Quia & debita sin-
ceritati, & commercio humano variis modis
meritò inimica reputatur, ut fufius cum alijs su-
pra nofter Layman, Coninck Azor, Rebellius,
Ripalda de fide disp. 4. n. 68. Card. Lugo de fide disp.
4. sect. 5. num. 62.

Quæres, An licitum esset Missionario inter Chi-
nenses infideles more Gentis adhibere Idolo ex-
ternam adorationem, sed intentione clam direc-
tâ ad Deum ut representatum in Imagine Cru-
cifixi penes ipsum floribus contacta, aut prope
idolum occultata.

Respondeo negativè: Nam in professione fi-
dei, ob gravia quæ redundant incommoda, om-
nis simulatio, restrictio, & æquivocatio inter-
dicta esse, debet. Gravis est calumnia Thomæ
Hurtado, & aliorum qui post illum hanc præ-
im quibusdam apud Chinas Missionariis affixe-
runt. Calumniam abundè deterfit decretum ge-
neralis Inquisitionis Romanæ editum Anno
1656. quod extat apud P. Theophilum Rainau-
dum de Missis Sinensibus, ubi fabulam illam de-
pertè refutat. Extat quoque Lovanij apud P.
Ægid. Estrix testimonium authenticum Domini
ci Mariæ Sarpetri Ordinis Prædicatorum, qui
præfens apud Sinenses Missionarium egit.

QUÆS

QUÆSTIO II.

An debeat censurari ut improbabilis hæc propositio, Reus & testis non obligatur ad mentem Iudicis respondere, si dubitent an legitime interrogentur à Iudice?

Respondeo, Nullam saltem extare legitimam istius doctrinæ censuram. Illam disertè tradit apud Dianam part. 3. tract. 5. resol. 91. Sotus, Bannez, Medina, Salas, Lessius, Henriquez, quibus addit Villalobos tom. 2. tract. 16. dif. 1. n. 6. Cajetanum, Adrianum, Aragonium, Saloniam, & alij alios. Et sequitur ex principio à multis admissio, non teneri subditum obedire superiori cujus dubia est jurisdictio aut potestas, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis suam libertatem.

Porro Malderus 2. 2. cap. 3. dub. 1. absolutè affirmat probabile esse, Reum non teneri crimen capitale fateri, si non sit in eo deprehensus, aut convincendus, & spem habeat evadendi. Et minori limitatione Petrus à Navarra l. 2. de rest. cap. 4. n. 142. sic pronunciat: Piè & probabiliter existimo in causa criminali, præcipuè capitis, posse Reum in conscientia veritatem secluso mendacio contegere. Idem cum Reginaldo, Joanne Sanchez & Lessio docet Rodriquez, Spatarius, Portel, Salzedo, Peyrinus apud Dianam p. 2. tr. 15. resol. 27. Accedit Card. de Lugo de just. tom. 2. d. 40. sect. 1. n. 14. qui ait Turrianum immeritò hanc sententiam improbabilem dixisse. Multòque acrius in hoc Turrianum & Texedam castigat Diana p. 10. tr. 13. Texeda, inquit,

E 2.

&

100 *Part 3. tract. 1. De probabilitate Opinionum*
& Turrianus nimis audacter se gerunt in censu-
randis Doctorum virorum opinionibus... Op-
ponitque, Texedæ iudicium gravissimum M.
Serra 2.2.q.69.a.1.dub. 1. Ego, inquit, absolute
hanc sententiam ob auctoritatem authorum ci-
tatorum, & argumenta facta, probabilem esse
iudico, Eandemque recentius Franc. Bonæ Spei
admittit communioem esse Theologorum doc-
trinam de iustitia d.4.dub.3.n. 57.

Quæres porro, An hæc sententia quam Autho-
res omnino probabilem agnoscunt, de Reo ne-
gante crimen capitale semiplene probatum, in-
telligi debeat de solo periculo vitæ, an etiam de
quovis damno gravi, ut est exilium, triremes,
gravis iactura bonorum, aut famæ?

Respondeo, etiam in his casibus probabilem
censeri à Navarra l.2. de restit. cap.4.n.137.re-
ferente etiam pro eadem Panormitanum, Syl-
vestrum, Angelum, Armillam &c. Illamque do-
cet Em. Rodriguez in Summa, ac probabilem
afferit Suarez, Sa, Lessius, Vega, & plures alij.
Non ita tamen ut aliquis horum existimet lic-
tum esse mediante mendacio crimen contegere.
Præmissis non obstantibus, arbitror doctrinam
illam haud temerè tradendam populo ob in-
commoda inde alioquin facile secutura.

QUÆSTIO III.

*An probabile sit non requiri attentionem internam,
ut satisfiat præcepto recitandi Horas canonicas?*

Probabilitatem huic sententiæ conciliare ni-
titur auctoritas Doctorum, qui censent at-
tentionem internam non spectare ad substantiam
tiam

tiam Horarum ab Ecclesia præceptam : modò non exerceatur aliud opus externum quod per se excludat omnem attentionem internam. Non negant tamen intervenire peccatum veniale, aut etiam mortale si adsit gravis irreverentia, aut contemptus officij divini. Ita docet S. Antoninus p. 3. Tit. 13. cap. 4. §. 7. citans etiam Hostiensem, & Umbertum. Item Sylvester in Summa v. Horæ. q. 11. n. 13. Angelus verb. Horæ. n. 27. Euagatio, inquit, quæ est advertentis, & solum secundum actum interiorem, licet sit temeraria & gravis, non tamen est mortale, nisi propter contemptum. Durandus in 4. d. 15. q. 12. n. 6. Valerius in Differ. utriusque fore V. Horæ. differ. 1. ubi pro se citat plurimos. De hac quæstione agens Herinx tract. de Relig. d. 2. q. 4. n. 40. & referens non suam sed aliorum sententiam, Censeo, inquit, valdè probabile ab Ecclesia non præcipi attentionem internam, sed solum externam. Denique Leander à SS. Sacramento tom. 2. de Sacram. tract. 6. d. 13. q. 13. citans insuper pro eadem Joan. Medinam, Archidiaconum, Egidium, Dianam : Sine metu, inquit, probabilem esse affirmo cum Lessio, Henriquez, Victorello, Layman.

Verùm etsi hæc sententia spectatâ forte solâ autoritate probabilis alicui videri possit, & idonea ut scrupulosis subveniat, qui facile imaginantur se in recitatione Horarum nullam habuisse attentionem : existimo tamen spectatâ ratione illam non subsistere. Negari enim non potest quin Ecclesia divinum Officium præcipiat prout est oratio sive precatio, non ut est sola verborum recitatio sine ulla mentis ad Deum elevatione. Atqui oratio necessariò involuit aliquam mentis applicationem, vel ad sensum verborum,

102 Pars 3. tract. 1. De probabilitate Opinionum
borum, vel ad eum cui oratio persoluitur; ne-
mo enim dicet illum orare Deum, qui solâ voce
recitans psalmos Davidicos curat sibi prælegi
aliquam historiam, ad quam totam mentis at-
tentionem convertit, Ergo qui magnâ parte Of-
ficij divini sponte caret omni prorsus attentione
internâ, non persoluit orationem quam præ-
cipit Ecclesia, adeoque etiam inde reus est gra-
vis peccati, propter officium divinum non debi-
tè persolutum.

QUÆSTIO IV.

*An probabiliter licitum sit in animo desiderare, aut
à Deo postulare mortem, aut morbum alterius. si
damna ab illo iniquè inferenda non possint aliter
evitari?*

Respondeo, non paucos esse qui eam doctri-
nam admittunt, modò hæc duo accedant;
primò ut illud desiderium non oriatur ex affectu
inimicitia, quo alteri optetur malum ut ipsi ma-
lum est, sed tantum ex desiderio propriae & alie-
næ incolumitatis, aut utilitatis ab alio iniquè
impediendæ, sine alia cooperatione externa. Se-
cundò, ut damnum avertendum tanti sit mo-
menti, ut possit cum alterius morte æquiparari.
Et hæc sententiam docet Sotus de just. lib. 5.
quæst. 12 Petrus Hurtado in 2. 2. tom. 2. de char.
disp. 153. sect. 4. item Joan. de la Cruz in direct.
part. 1. de homicidio dub. 3. Zanardus, Conra-
dus, Cajetanus, & ipse D. Thomas 2. 2. quæst. 76.
art. 1. corp. sic loquitur: *Si autem aliquis imperet
vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum,
nec erit maledictio per se loquendo.... Contingit
autem*

autem, malum aliquod dici imperando, vel optando sub ratione duplicis boni: quandoque quidem sub ratione iusti: & sic iudex &c. quandoque verò dicitur aliquod malum sub ratione utilis; puta cum aliquis optat, aliquem peccatorem pati aliquam egritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocumento cesset. Similiter in 3. d. 30. q. 1. a. 1. ad 4.

Ratio autem hujus est, quia motivum propriæ utilitatis aut incolumitatis conservandæ non est per se malum, & affectus mortis alienæ procedere potest non ex vindicta, sed ex motivo honestatis, & justitiæ, ne scilicet alter peccet gravia damna injustè inferendo. Sic si quis furorē amentis declinare non possit, licitum est hominis illius mortem optare, nulla in hoc desiderio intercedit inimicitia. Ex quo patet hujusmodi votum posse tendere in solam indemnitatem propriam, & ab omni vindictæ labe defæcari. Decet tamen ab hujusmodi desiderio homines dehortari, ob periculum ne dilabantur ulterius ad affectum inordinatum odij, aut vindictæ. Habent interea ex hac doctrina quod timeant viri potentes, ne iniquâ vexatione pauperû suspiria, & justas ad Deum preces in se commoveant, nam desiderium pauperû exaudit Dominus.

Dices, doctrina hæc videtur proscripta ab Innocentio XI. in propositione 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alienjus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare; non quidem ex displicentia persona, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

Respondeo, negando assumptum. Non enim admittunt Theologi illi probabilem sententiam tam indefinitam, ut continetur propositione damnata, neque ob temporale emolumentum: modera-

104 *Pars 1. tract. 1. De probabilitate Opinionum*
moderationes adhibent (quemadmodum in principio insinuari) magnâ dignas consideratione. Quæ omnes neque explicitè neque implicitè adhibentur in ista propositione: non explicitè, quia tantum cavetur ne fiat *ex displicentia persone*; non implicitè, videlicet per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias*, quia expressè dicitur (quod alij non admittunt) fieri id posse *ob aliquod temporale emolumentum*, illud non exponendo ulterius; quod tamen necesse fuisset & quidem magis, quàm excipere affectum inimicitiae: de hoc quin sit malus, dubitare nemo potest; aliud an, & quousque permissum sit intendere, non ita passim notum. Itaque si author quicumque propositionis damnatæ capere eam voluisset in sensu illorum Theologorum, utique etiam usus fuisset insdem expressè modificationibus, quibus hi: quod cum non fecerit, signum est per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias.*, tantum cavere, ne fiat cum immoderato ardore vel periculo prolabendi in actionem externam: & propter hæc, aliaque, digna fuit illa prohiberi.

Cæterum ex dictis manifestè sequitur, nequaquam licere filio expetere mortem patris sui ob hæreditatem opinam inde sibi obventuram: etenim hic inique non impedit utilitatem illius, utendo bonis suis quamdiu vivit. Præterea dedecet vel maximè hominem, optare mortem illi, à quo post Deum vitam accepit; emolumento quocumque temporali, quod eatenus consequeretur, non obstante, &c. Unde etiam damnata est ab Innocentio XI. propositio 14. huic doctrinæ contraria.

QUÆS

QUÆSTIO V.

An in pralio navali probabile sit licitum esse militibus ignem pulveri nitrico iniicere, & se mari committere, ne ipsi, cum navi, & opulenta præda in hostium manus deveniant?

R Espondeo probabile videri id licitum esse, si hæ conditiones observentur: primò; ne id fiat eâ intentione ut quis seipsum directè occidat, sed ne hostis iniquus prædâ ditetur, & si fieri possit, propria vita servetur: Secundò, ut nulla sit spes navim, aut vitam aliter conservandi, nec in eò statu sit ut de animæ salute desperetur. Hanc sententiam docet Lessius de just. & jure lib. 2. cap. 9. dub. 6. sed & probabilem censet Marchantius, Trullench, Prado, Velasco, Wigers de just. tract. 2. c. 2. dub. 18. Malderus, & Diana part. 5. tract. 4. resol. 26. & alibi: Contra plures qui existimant hanc esse directam sui occisionem, quæ nunquam licita est. At contrarium probatur, primò, quia sine directâ sui occisione licitum est adhibere ignem pulveri tormentario ad evertendam arcem aut mænia hostilia, etsi quis videat se arcis ruinâ, aut alio modo interimendum, ut admittit Cajetanus, & Sylvester verbo Bellum. 2. quæst. 3. Item in naufragio qui arripuit tabulam, quâ possit vitam suam servare, licitè eam concedit viro principi, aut etiam insigni amico, esto videat se fluctibus absorbendum, uti docet Victoria, aliique apud Dianam part. 5. tr. 4. resol. 24. Laudat quoque S. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. 40. factum Eleazari lib. 1. Machab. c. 9. qui ut turrum ligneam hostibus refertam & elephanti impositam everteret, ele-

E 5

phanti

106 Pars 3. tract. 1. De probabilitate Opinionum
phanti se supposuit, eumque gladio confodit, cuius tamen lapsu ipse quoque obruendus erat. Nec leve pondus huic sententiæ adiicit mandatum Philippi IV. Regis piissimi, quo præcepit Ducibus navium Indicarum, ut si nequeant aliter hostes evadere, naves perforent, ut submergantur, ne præda tam opulenta in hostium potestatem deveniat, quibus suas vires contra Regem multum roborarent. Hoc verò Rex iustissimus haud dubiè non præcepisset, nisi ea de re viros doctos ac sapientes consulisset.

Unde patet, etsi hæc sententiæ ob periculum abusus suadenda non sit, non esse tamen omnino damnandos, si qui, cum conditionibus initio appositis, eam improbare noluerint.

QUÆSTIO VI.

Quæstio multum agitata est: An, & in qua necessitate teneatur dives ex superfluis sui status proximo subvenire?

R Arò locum ullum habebit hæc quæstio, si per superflua, cum quibusdam, intelligas ea quæ non requiruntur ad meliorandum statum præsentem, aut acquirendum novum, ut v.g. ex mercatore fiat nobilis, aut ex canonico Decanus, ex Decano Episcopus &c. Per superflua igitur hic intelligo ea bona, sine quibus præsentis vitæ status in quo jam constitutus es, sat commode ducitur.

Respondeo ad quæstionem, Primò, quemlibet graviter obligari, ex superfluis statui præsentis succurrere gravi necessitati sui proximi. Hoc enim ad minimum requirunt Scripturæ illæ quæ graviter exprobrant divitibus neglectum misericordiarum.

ricordiae, in sublevanda fame, siti, & nuditate proximi.

Dico etiam secundo, graviter peccare divitem cui decretum esset ex superfluis suo statui, in *Communibus* pauperum necessitatibus nullam elemosynam erogare. Hanc quoque assertio- nem probant eadem Scripturae, & communior Doctorum consensus.

Sunt tamen aliqui Authores qui negant in hoc casu gravem obligationem incumbere. Nec de- sunt alij qui pro hac subventionem nullum pra- ceptum, sed tantum consilium admittunt. Pro hac doctrina adducit Diana part. 2. tr. 16. resol. 26. Sylvestrum, Alensem, Armillam, Paludanum, Gabrielem, Navarrum, nec non D. Antoninum, Molfesum, Medinam, Toletum & Malderum. Huc etiam adduci possunt illi qui negant incum- bere gravem obligationem subveniendi in gra- vi necessitate, ut est Gabriel & Alensis, eamque doctrinam probabilem vocat Malderus apud Dianam loco citato. Quamvis illud sustineri vi- deatur absque motivo sufficienti, ob rationes supra assignatas.

Quaeritur, An probabile sit, in extrema etiam proxi- mi necessitate precepto subveniendi satisfacere eum, qui egenti mutuum concedit, cum obliga- tione reddendi si ad lautiorē fortunā perveniat? Doctrinam hanc in praxi probabilem absolutē censet, & docet Martinus Navarrus in Summa c. 24. n. 5. & fusius cap. 17. n. 61. Adrianus postea Pontifex illius nominis VI. in 4. de Rest. pag. 64. col. 4. Covarruvias in Reg. pec. part. 2. §. 1. n. 4. citans Almainum, & Medinam. Denique auctor recentior Franciscus Bonae Spei approbat doc- trinam illam ut rationi consentaneam, quando dicta necessitas moraliter certò praevideatur non nisi aliquo tempore duratura. E 6 QUÆS-

QUÆSTIO VII.

Quid sentiendum de opinione quæ docet, Non esse Simoniam, obligare se pacto expresso conferendi spirituale pro temporali ex gratitudine, vel alio titulo non involuente commutationem iustitiæ?

Respondeo, illam esse improbabilem, præsertim post damnatas ab Innocentio XI. propositiones 65. etenim inter eas, propositio 42. 45. & 46. apertè favere videtur isti opinioni.

Adde, nisi in quæstione sub mortali id prohiberetur, facilè eluderetur lex Ecclesiæ prohibens simoniæ vitium: tradens enim vel accipiens temporale occasione spiritualis, excusari sic semper posset ab omni peccato mortali, cum facile ultra æquitatem propria cupiditas impellat. Alia ratio, quæ communiter à Doctoribus adfertur, habetur infra part. 3. tract. 5. cap. 12. in fine. Et pluribus hanc doctrinam confirmat Suarez tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simonia. cap. 45. n. 9. Layman lib. 4. tract. 16. cap. ult. §. 2. Azorius, Silvicius, aliique reprobantes pactum illud, do, ut te obliges ex gratitudine daturum.

QUÆSTIO VIII.

An & qui Theologi admittant, excusandum esse ab omni culpa etiam veniali, qui exercet copulam conjugalem sola causâ sedandæ libidinis?

Respondeo, plures id admittere, si copula illa sit moderata, & alios fines positivè non

excludat, ut est procreatio prolis, aut persolutio debiti conjugalis. Quamvis enim videantur aliqui moderni cum Sinnichio hanc doctrinam novæ laxitatis accusare, pridem tamen pro ea Sanchez de matrim. l. 9. d. 9. adducit plures, & præstantes Theologos, Cajetanum, Durandum, Richardum, Majorem, Almainum, Nider, Philarchum, Anglezium, Palacios, Perezium, Navarrum &c. Negari enim non potest quin usus matrimonii institutus sit etiam ad sedandam libidinem, & ad vitandum hoc modo periculum incontinentiæ, ut colligi potest ex verbis Apostoli, *Melius est nubere quam uri.*

Sed quæres porrò: An usus conjugii propter solam delectationem sit necessariò peccatum saltem veniale?

Respondeo, prohibitam esse partem negativam ab Innocentio XI. Propositione 9. Ratio est, tum quia delectatio non est homini causa integra exercendi actum, præcipuè qui ordinatur ad alios fines honestos, quos excludit, per affectum illum immoderatum: Tum quia illa voluptas carnalis plurimùm perturbat corpus, ac destituit mentem sustententis, ut proinde à ratione alienum omninò sit eam sic per se instar bruti appetere. Itaque, omissis aliorum opinionibus, tradunt hanc doctrinam, ad mentem Pontificis, S. Gregorius Magnus in Resp. ad 10. Interrog. Augustini Anglorum Episcopi, & l. pastor. curæ p. 3. Admon. 28. S. Augustinus citatur pro eadem lib. de bono conjug. c. 6. 10. 11. l. 3. contra Jul. c. 21. l. 1. de nupt. & concup. c. 4. S. Petrus Damiani l. 1. Epist. 15. & S. Thomas 4. Sent. d. 31. q. 2. a. 3. in corp. Quos passim sequuntur Authores nostræ Societatis à Card. Toletus, Præpositus, Coninck, Tannerus, Amicus,

110 Pars 2. tract. 1. De probabilitate. Opinionum
micus, Di Castillo, Henriquez, Fagundez,
Sanchez, alique, qui accuratè citantur apud
Wilhelmum Sandæum in Confut. triumvir. ad
Propos. 9.

QUÆSTIO IX.

*An probabile sit, illum qui interpolatis vicibus per
furta modica & tantum venialia ad summam
notabilem pervenit, non obligari sub mortali ad
totius summa restitutionem?*

UT autem illa furta sint tantum venialia, re-
quiritur, ut dum minuta quantitas furripi-
tur, non sit intentio progrediendi ad aliam, &
aliam, quæ simul sumpta compleat summam
notabilem: requiritur etiam, ut in illa ultima
acceptatione non advertat furripiens se complere
materiam gravem.

Respondeo igitur ad questionem negativè.
Ratio est, quia qui graviter læsit ius alterius,
debet illud etiam sub gravi peccato repa-
rare: sicut enim natura dicitur non posse alte-
ri inferri injuriam, ita quoque dicitur eam si il-
lata sit, esse compensandam. Jam autem ille
de quo hic, graviter læsit ius alterius, perve-
niendo eatenus ad summam notabilem, cum
per hanc, licet paulatim acceptam, damnum
verè magnum intulerit proximo rationabiliter
invito, adeoque moraliter illa furta minuta di-
ci possunt una summa totalis. Sic docent & pro-
bant fusius nostri passim, Suarez, Azor, Rebel-
lus, Valentia, Salas eisdem citans in 2. 2. q. 88.
d. 16. sect. 27. Sanchez l. 1. in decal. c. 4. Reginal-
dus tom. 2, c. 1. q. 4. Vasquez tom. 1. disp. 146. c. 2.
alique. Dices

Dices primò, summa notabilis simul, longè majoris æstimationis est & magis utilis ad usus humanos v. g. ad emendam pro opportunitate rem notabilem, quàm eadem summa accepta per partes post certa intervalla, uti patet in censibus & in solutione, quæ præstari debet diversis terminis v. g. post singulos annos pars tertia vel quarta: ergo etiam lex naturæ magis prohibet acceptionem rei notabilis simul, quàm ejusdem per partes: unde is in casu non obligatur ad restitutionem sub mortali.

Respondeo, inde tantùm sequi, quando minuta successivè accipiuntur, eò majorem quantitatem requiri ad materiam notabilem, quò majus est intervallum temporis inter singulas acceptiones: nos verò supponimus per minuta furta & tantùm venialia ablatam esse materiam notabilem in ratione damnificationis proportionatè ad intervallum. Quod quidem si valde exiguum aut non adeò magnum sit, non requiritur ad materiam gravem major quantitas, dum paulatim accipitur, quàm dum simul; eò quòd tum illa ejusdem sit æstimationis aut æquè plerumque utilis ad usus humanos. Unde in similibus magna cautio cuius necessaria est, ne in rigore excedatur, vel in lenitate.

Dices Secundò, cum in qualibet acceptione furripiens non peccaverit nisi venialiter, non videtur obligari posse ad reparationem omnimodam sub gravi peccato: pœna namque debet esse proportionata culpa.

Respondeo Primò: subinde aliquis obligatur sub mortali ad restitutionem rei alienæ, qui antecederet ne quidem venialiter peccavit, uti patet v. g. in eo, qui comperit se detinere summam notabilem alterius in se vel in æquivalen-

ti:

112 Pars 3. tract. 1. De probabilitate Opinionum
ti: hic enim sine dubio peccaret graviter, si
eam non restitueret. Neque obligatio ista pro-
pria est poena, sed potius onus quod vi damni
iniquè dati oritur, non ut obligato malè sit, sed
ut damnificato satisfiat.

Respondeo Secundò, negando assumptum:
ad obligationem sub gravi restituendi summam
notabilem, etiam per partes acceptam, sufficit,
quòd quælibet ejus pars ablata fuerit deliberatè:
nam sic æquè læditur proximus (uti suppono) in
bonis suis, quàm si eadem summa ablata fuisset
simul. Ad peccatum autem mortale insuper
requiritur, ut summam istam intenderit aufe-
rens vel saltem præviderit: Deus namque in
irascendo seu puniendo respicit potissimum qua-
litate[m] voluntatis pravæ; in obligando ad
compensationem, qualitate[m] noxæ alteri illa-
tæ. Itaque pro magnitudine damni iniquè il-
lati, gravis vel levis obligatio necessariò exur-
git, non pro magnitudine peccati, aliàs qui rem
parvam v. g. alteri abstulisset cum peccato
mortali, vel quia putabat esse magni valoris,
vel quia habebat intentionem auferendi succes-
sivè plura usque ad summam gravem, tenere-
tur sub mortali rem illam parvam restituere,
quod tamen à vero alienum est.

Ex dictis colligitur primò, quomodò minu-
tæ acceptiones, quæ singulæ reliquerunt obli-
gationem levem restituendi illam partem, simul
inducant obligationem gravem restituendi to-
tam summam: quia nempe ponitur ultima ab-
latio rei alienæ complens quantitate[m] notabi-
lem, ad quam restituendam juxta præmissa ob-
ligamur sub mortali.

Colligitur secundò, illum de quo in quæstio-
ne, obligari similiter ad redditionem, etiam si
quan-

quantitas sic accepta consumpta fuerit: nam manet tunc equidem verum, quòd intulerit proximo per injuriam grave nocumentum; ad quòd parum referre solet, siue res ipsa sic accepta consumpta sit siue non. Si tamen ea extaret, teneretur is sub mortali ad restitutionem, non tantùm ratione injustæ acceptionis, sed etiam ratione injustæ detentionis quantitatis notabilis ex minutis conflata: proximus enim utroque modo graviter damnificatur.

Colligitur tertio, non exurgere obligationem magnam, quando illa minuta furta sic accepta sunt, ut in morali aestimatione, una summa totalis, aut notabilis damnificatio censerit aliquo modo nequeat; prout fit, dum inter quodlibet furtum, quamvis levissimum, spatium longissimi temporis intercedit. Unde qui furatus esset per 20. aut 30. annos consequenter singulis annis unum assen ab eodem, non teneretur sub mortali ad restitutionem: quia cum illæ acceptiones non magnopere secundùm se noceant Domino, non potest hic tam graviter esse invitatus circa easdem, ac idcirco neque censentur coalescere in unam summam totalem.

Cæterum sententiam prædictis oppositam tradiderunt multi, sed hanc rectius probari patet ex prædictis, uti & ex iis quæ habentur infra part. 3. tract. 5. cap. 7. n. 7.

Quæres porro, An licitum sit, non tantum in extrema, sed etiam in gravi necessitate furari, aut potius surripere quantum necesse est ad sublevandum necessitatem?

Respondeo, partem affirmativam etiam pro gravi necessitate, prohibitam esse ab Innocentio XI. propositione 36. Ratio est, quia licet alius teneatur per se proximo in gravi necessitate sub-

114 Pars 3. Tract. 1. De probabilitate Opinionum
subvenire, non tamen ex iustitia, uti tenetur
in extrema necessitate. Colligitur hoc ex ipsa
divisione bonorum in principio mundi: illa
namque à Deo ad usum hominum condita, di-
vidi non potuerunt nisi hac conditione, ut qui-
libet in extrema necessitate ex illis accipere pos-
set quantum necesse esset ad eam: sublevandam
ex lege enim naturali obligatur homo vitam
suam conservare, quamdiu potest. Hoc autem
non habet locum in quaestione, siquidem ibi
non agitur de periculo saltem propinquo mor-
tis.

Præterea, facultas furripiendi in gravi neces-
sitate, noxia valde foret generi humano: dare-
tur enim occasio furandi, cum frequenter fin-
gerent sibi necessitatem gravem pauperes ad
accipienda aliena, quod inconueniens non ita
est in facultate accipiendi in necessitate ex-
trema.

Attamen censeo illum qui tantum per acci-
dens incidit in gravem necessitatem, & aliunde
potens est, vel erit pro re in necessitate ablata
facile satisfacere, posse auferre quantum eo tem-
pore indiget cum voluntate compensandi prima
opportunitate, si indigentiam manifestare ne-
queat absque notabili incommodo. Ratio est,
quia Dominus esset irrationabiliter invitus cir-
ca istam ablationem.

QUÆSTIO

QUÆSTIO X.

An probabile sit illum excusari à jejuniò, qui posuit causam non necessariam v. g. lusum pile, aut etiam causam illicitam, ex qua prœvidet securitatem gravem corporis defatigationem?

Probabilem reddit eam doctrinam, saltem ab autoritate, consensus plurium Authorum, qui tradunt sic defatigatum excusari à præcepto jejunii post fatigationem ex tali labore contractam, adeoque posse comedendo vires reparare: quamvis videatur peccasse in causa, assumendo laborem cum jejuniò non consistentem. Tradit enim imprimis Pasquilius *de cisione* 230. hanc esse doctrinam communem; idemque colligitur ex iis quæ norat Diana part. 10. tr. 14. resol. 11. & Leander de 5. præceptis tract. 5. d. 8. q. 156. denique Sylvester idem docet V. jejuniùm n. 24. Addit, inquit, Petrus de Palude, quod si peregrinatio non est necessaria, peccat illam aggrediens indiscretè..... eâ tamen aggressâ, licet impossibile jejuniùm frangere, sicut infirmo ex sua culpa, durante infirmitate. Quibus in hoc accedit Escobarius, ac Filiucius.

Sed neque peccare contra legem jejunii ponendo causam defatigationis aliunde illicitam ex qua prævidebatur securitatum impedimentum jejunii disertè docet Bonacina Tom. 2. d. 2. q. 8. p. 1. n. 16. ac Leander supra, agens etiam de labore querendi concubinam, citatque pro se Medinam, Dianam, Filiucium, Petrum de Ledesma, & alios. Existimant enim hi nihil fieri contra

116 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
contra hujusmodi præcepta positiva, per hoc
quod aliquis velit se ponere in eo statu aut cir-
cumstantia ad quam vis præcepti se non exten-
dit; uti licitum est se transferre ad locum ubi je-
junium non obligat, etiam eo fine ut quis à je-
junio eximatur, & genio liberius indulgeat.

Verùm his non consentio, quia existimo hæc
præcepta non tantum exigere ut quis non
impeditus ea observet, sed etiam ut quis sine
debita causa eorum observationi impedimen-
tum non apponat. Quamvis admittam, im-
pedimento jam illicitè posito, per ipsam co-
mestionem subsequenter nullum peccatum ad-
mitti. Et idem est de violatione Festi per omis-
sionem Sacri quando aliquis labore illicito, aut
crapula ita se gravavit, ut tempus sacri somno
aut infirmitati infumere debuerit.

*Quæres porrò: An eximatur à jejunio, qui no-
ctu nequit dormire nisi sumptâ carnâ?*

Respondeo talem non eximi, etsi magnam
noctis partem cum notabili incommodo insom-
nem ducat, dummodò possit juvari alio modo,
nempe si differat refectionem usque in vespe-
ram, sumendo in prandio (quamvis præter u-
sum) solam collationem: Ecclesia enim permit-
tit tantum, cuius non impedito, unicam cibi
refectionem in die jejunii, non determinando
præcisè tempus pro ea. Sin autem tamdiu jeju-
nare nequeat absque gravi detrimento, tunc
juxta generalem intentionem Ecclesiæ eximitur
à jejunio. Ratio depromi potest ex D. Thoma
in 4. d. 15. q. 3. a. 2. ubi docet, *Bonum statum
virtutis consistere in conservatione vite, & valetudi-
nis, sufficienti ad opera qua quis facere debet.* Et po-
stea docet generaliter, *Omne id excusare à lege je-
junii, cum quo simul & jejunio prædictus status con-
servari non potest.* Plures

Plures quidem Authores, quos adducit Diana p. 1. tr. 9. resol. 51. docent praefatum absolute liberari praecipio jejunii, adeoque non tene-ri in prandio ad solam collationem, ex eo quod nemo teneatur (ut ipsi dicunt) invertere ordi-nem refectio-nis ab Ecclesia constitutum. Verum hoc non tam est probare, quam supponere ut certum id, de quo agitur in quaestione. Deinde negamus (uti praedictum) ordinem refectio-nis ab Ecclesia constitutum esse: solum ille habetur ex generali jam consuetudine, a qua recedere licitum est ob justam causam. Sic mercatores aliique, quod melius negotia sua peragant, dif-ferunt saepe & bene comestio-nem ordinariam usque in vesperum, sumentes circa meridiem tantum collationem.

QUESTIO XI.

An probabile videatur, ligatum voto simplici Casti-tatis, si contrahat matrimonium sine dispensa-tione, peccare mortaliter in prima tantum peti-tione debiti, non sequentibus.

Ratio dubitandi est, quod consummato ma-trimonio per primam petitionem debiti, non possit amplius servari castitas, ac teneatur alteri parti petenti debitum reddere, quod vide-tur non minus castitati adversari quam debiti petitio; ergo deinceps se habet erga conjugem ac si castitatem non vovisset, cum jam sit in eo statu constitutus in quo non possit castitatem servare. Atque hinc non pauci Authores hanc sententiam docent, ac probabilem censent a-pud Mendo in statuta opin. dissert. 5. quaest. 21.
Respon-

Respondeo tamen, etsi forte dicta opinio à Doctorum autoritate non sit improbabilis; nihilominus spectata ratione dicendum videtur, obstrictum voto castitatis si matrimonium contrahat non posse aut primâ vice, aut deinceps sine gravi peccato postulare debitum conjugale, nisi prius voti dispensationem obtineat, uti nobiscum docet Card. Toletus lib. 4. sum. cap. 18. Valentia, Henriquez, Em. Sà Coninch, Reginaldus, Layman, & alii passim Societatis authores apud Thom. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 33. n. 5. Et probatur, quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum promittat abstinere ab omni actu venereo, præceptum autem negativum pro omni tempore & statu durare censetur; ergo etsi tali voto adstrictus, ratione vinculi fortioris ac juris à comparte per matrimonium acquisiti, teneatur comparti petenti debitum reddere, non poterit tamen illud postulare, cum sit ipsi liberum ab hac postulatione abstinere, nec ad eam per matrimonii vinculum adstringatur. Et confirmatur ex *Cap. Quanto, de jurejurando*, ubi declaratur juramentum observandum esse in quantum potest; cum ergo castitas, ex parte votantis servari possit saltem per absterentiam à petitione debiti, urget semper obligatio voti ut ab eadem absterentur. Hinc qui in casu debitum petit, debet id distinctè in confessione explicare, cum sit circumstantia Sacrilegii, quæ continet malitiam specie diversam.

QUÆSTIO XII.

An probabile sit, licitum esse inebriare aliquem qui
decrevit magnum aliquod malum patrare,
si nequeat alio modo impediri?

Respondet, cum aliis, Lessius de justitia lib.
4. cap. 3. dub. 4. n. 33. his verbis: *Hoc casu
videri licitum provocare ad æquales haustus, & alte-
rum inebriare, hoc est, potu consopire.* Idque probat
hæc ratio: Licitum est suadendo alium indu-
cere ad minus malum, ut impediatur à graviori
malo quod admittere decrevit, ut docet com-
munior opinio: Sed in hoc casu nihil aliud fit
quam suadere & inducere ad talem ebrietatem
ut gravius malum evitetur: ergo hæc inductio
non est illicita. Favet huic responso Cajetanus
in 2. 2. quæst. 150. art. 2. & Sylvester in Sum-
ma, verbo *Ebrietas*, ubi docent non peccare
eum qui per modum medicinæ necessariæ a-
lium inebriaret ad corporis ægritudinem depel-
lendam, quia is non tendit in potum ut delecta-
bilem, ideoque non peccat contra temperan-
tiam. Unde inferendum videtur à fortiori idem
licere ne anima in statum multo deteriorem
prolabatur. Repugnat verò huic sententiæ Lay-
man tom. 1. lib. 3. sect. 4. n. 6. negans licere a-
lium inclinare ad minus malum, si non sit pars
mali majoris ad quod alius se de facto determi-
navit. Responderi tamen possit minus malum
semper in majori eminenter contineri; ideoque
non desunt qui putant sententiam illam posse
probabilem judicari.

Sed potius existimo oppositum dicendum præ-
fertim

120 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
fertim de ebrietate formali Moveor : quia formalis ebrietas censetur esse intrinsecè mala, ac proinde numquam licita ; cùm per eam homo contra naturam reddatur similis bruto in actionibus suis , etiam dum vigilat. Dum dormit, similis quidem est , at juxta naturam : etenim somnus tam uni quàm alteri necessarius ad vitam conservandam , utrique consequenter naturalis est.

Dices , homo privatur æquè usu rationis per somnum ac per ebrietatem , ergo sicut licitè potest etiam arte procurare illum , ita & poterit hanc procurare.

Respondeo , negando antecedens : per soporem sic capitur quis mente , ut nihilominus queat ad eam quovis momento redire , nempe si expergiscatur aut ab aliquo excitetur , quod locum non habet in ebrio.

Instabis , minus malum est privatio ad tempus rationis , quàm perpetratio v. g. homicidii , ergo ad hanc avertendam licitum erit inebriare eum , de quo in questione.

Respondeo , negando sequelam : privatio rationis quamvis secundùm se non sit peccatum , tale tamen est efficere eam per intemperantiam aut modum à natura alienum : nam per ebrietatem (ut ex ante dictis patet) redigimur ad talem statum , ut pro aliquot horis absolutè nec salutem nostram operari , nec actionem ullam humanam , quantumvis necessariam , ritè exercere valeamus. Non sunt autem facienda mala , ut eveniant bona.

Adde , quòd scelus ab alio designatum , videatur in casu impediri posse , offerendo illi potionem somniferam , absque eo quod hoc advertat.

QUESTIO

QUÆSTIO XIII.

An qui Testamentum aut aliud instrumentum publicum & legitimum amisit v.g. de sua nobilitate, patrimonio, &c. possit privatim aliud simile conficere?

Illum per hoc non peccare, saltem graviter, cum pluribus docet Mendo in Statera dissert. 13. quæst. 17. Navarrus in summa lat. cap. 17. n. 168. Et favent alii qui admittunt non esse falsarium qui mutat scripturam in aliqua re dummodò veritati innitatur, ità Julius Clarus, Alciatus, Menochius de præsumpt. lib. 5. præsum. 20. n. 53.

Ratio est, quia neque hic intercedit dolus, neque ulli jactura infertur, siquidem aliud instrumentum illi simile & legitimum antecedenter extabat, quod fortuito amissum fuit, ac proinde nullum jus novum ex secundo confertur: ergo novi instrumenti substitutio, cum nulli obfit, & profit conficenti, non potest ex ea parte esse injuriosa.

Fatendum tamen est; in foro externo illum fore puniendum qui tale instrumentum conficisse deprehenderetur, quia forum externum non præsumit illud instrumentum in locum alterius substitui, sed de novo subornari, ideoque actionem hanc tanquam per leges prohibitam puniret. Hic autem agitur de foro conscientie, in quo, secluso scandalo, aut alio incommodo extrinseco, asserunt hanc actionem nullam injuriam continere.

Dixi in resolutione, non peccare, saltem graviter,

Tom. II.

F

viter,

122 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
viter, Quia non pauci in confectione & usu
istius instrumenti admittunt incurri peccatum
veniale contra veracitatem, siquidem illud
proferens intendit ut falso credatur esse instru-
mentum quod primò authoritate publicâ con-
fectum fuit. Alii verò ajunt illam deceptionem
sequi tantum per accidens, & præter intencio-
nem conficientis novum instrumentum, quæ
per se non tendit ad deceptionem, sed ad con-
servandum suas fortunas aut famam, aliàs sine
sua culpa, sed casu fortuito amittendam, id-
que cupit fieri per illud instrumentum non tan-
quam primum, sed tanquam conforme verita-
ti, & æquitati quæ in eo continetur.

QUÆSTIO XIV.

*Quid agendum in Missione, ubi rata est præsentia
Pastoris, de absolutione Sponsi, qui ipso die
Nuptiarum deprehenditur vagæ libidini assuetus
in Confessione qua se ad Sacramentum matri-
monii suscipiendum disponit?*

Resolvere videtur contra alios passim, no-
vus Author in sua *Methodo remittendi & veni-
endi peccata* p. 115. differendam esse istius Sponsi
absolutionem donec tandem ipso actu confes-
secutam esse vitæ emendationem, nisi forte
præbeat signa pænitentiaæ extraordinaria. Quia
in consuetudinariis vix reperitur controversio
vitæ repentina. Et quidquid ex illa dilatione
sequetur turbarum, aut incommodorum, non
poterit Pastori imputari.

Respondeo tamen, hanc dilationem non esse
con-

conformem communi praxi, aut sententiæ Doctorum passim receptæ ac probatæ, nisi præter subitanæam istiusmodi conversionem, adfit in pænitente specialis ratio cur de præsentis illius dispositione prudenter dubitare oporteat. Nam absque huiusmodi ratione imprudens est Confessarii dubitatio, dum pænitens affirmat se ex animo & seridè de peccatis dolere, firmiterque habere propositum emendationis; ac paratum esse remedia in hunc finem à Confessario præscribenda amplecti. Neque præter hæc aliud à Tridentino ad legitimam pænitentis dispositionem requiritur. Quod si aliquid horum in pænitente minus perfectum appareat, pro idoneo remedio non est statim differenda absolutio, sed proponenda sedulò alia motiva quibus illa dispositio perficiatur. Si verò nihil istorum desideretur, quorsum cum tantis incommodis in tempus futurum & incertum proroganda absolutio? Prætendis periculum relapsus? An non vides periculum illud dilata absolute magis invalescere? Sic enim pænitens advertens se in pristino statu relictum, & nondum gratiæ restitutum, multò facilius peccatis suis nova peccata accumulabit, sperans omnia simul unicâ absolute abolenda: qui si ab initio absolutus fuisset, majorem cautellam adhiberet, ne novo flagitio acceptum gratiæ statum amitteret. Quin & ipsa gratia Sacramenti, ad resistendum tentationi, majores ei vires suppeditaret. Denique praxis contraria præsertim in casu proposito manifestè adversatur consilio Apostoli, qui pro remedio contra relapsum in libidinem hortatur 1. ad Cor. 7. *Si se non continent, nubant*; cum è contrario praxis illa novitia præscribat, ut prius discant se continere,

124 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
tinere, quàm nuptiis pro incontinentiæ reme-
dio utantur. Quid verò aliud hoc est, quam
velle agrum prius à morbo integrè convalesce-
re, quàm ipsi liceat pharmacum sanando mor-
bo idoneum adhibere?

Huic omninò contraria videtur methodus
absoluendi quæ traditur in Tridentino sess. 14.
cap. 2. ubi docet, Christum voluisse lapsos in
peccata se sistere tanquam reos in tribunali pæ-
nitentiæ, *ut per Sacerdotum sententiam non semel,
sed quoties de admissis peccatis ad ipsum pœnitentes con-
fugerint, possint liberari.* Declarat igitur univer-
sim, & sine exceptione, pœnitentes etiam relap-
sos posse toties rite converti, & toties à Sa-
cerdote absolui, quoties de peccatis verè pæ-
nitentes ad ipsum confugerint. De hac autem
pœnitentiâ sufficienti non potest aliunde certus
esse Confessarius, nisi ex verbis, & testimonio
ipsius confitentis, futuram vitæ emendationem
toto animi affectu promittentis. In tribu-
nali enim pœnitentiæ peccator non solum agit
partes rei, sed etiam accusatoris & testis: ideo-
que illi credendum, non tantum quando se
accusat ut reus, sed etiam quando affirmat ut
testis se de peccatis dolere, & emendationem
seriò proponere, nisi ex signis moraliter certis
constet contrarium.

QUÆSTIO

QUÆSTIO XV.

Quid dicendum in communi de aliis Consuetudinariis qui more ordinario confitentur se ex pravo habitu in idem peccatum sæpe relapsos fuisse?

R Espondeo, Etsi aliquando possit esse res consilii ut talis benignè differatur, nihil tamen verat sine dilatione tales absolvi, si sincerè asserant se ex animo de peccatis dolere, ac spondeant emendationem, nec recusent media congrua contra illam peccandi consuetudinem, nisi apud eundem confessarium eadem promissa nimis sæpe fefellerint. Quamvis huic praxi nova quorundam Methodus & doctrina reclamet, de qua alibi. Interea advertant illi Sacramentum Pœnitentiæ institutum esse propter hominem, non autem hominem propter Sacramentum; ac proinde Christum malle aliquali periculo exponi Sacramenti valorem, quam hominis salutem æternam: hæc autem, dilatâ absolute, discrimen incurrit, sive ex morte improvisa in statu peccati, sive ex desperatione pœnitentis non facile ad confessarium redituri, si experiantur post confessionem cum rubore & pœnitentiæ institutum, se in eodem statu relinqui, & absolute beneficium frustra implorare. Advertant etiam, lucrum ingens ex merito, & fructu bonorum operum, & indulgentiarum, & Eucharistiæ, quibus pœnitens privatur, quamdiu in statu peccati sine absolute relinquitur. Denique hujusmodi severos animarum Curatores interrogo, An ipsi, aut alii Confessarii non sint homines, qui possint subinde pravâ aliquâ

126 *Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate*
peccandi consuetudine laborare? Id nemo inficiabitur. Quid in hoc casu illis fiet? An absolutio deneganda donec tandem forte se emendaverint? Interea remanebunt incapaces licite Baptizandi, celebrandi, absoluendi, & alia Sacramenta conferendi suo populo, cui tenentur inservire. Neesse igitur erit, ut vel gregem suum debito animarum subsidio destituant, vel illis per alios deserviant, vel certe ut absolutionis beneficium, quod aliis negant, sibi velint sine tali dilatione conferri. Unicum his malis superest remedium, ut deposito errore ac rigore noxio, juxta legem charitatis & justitiæ, alios in tribunali penitentiæ eo modo tractent, quo seipso tractari cupiunt.

Sed quid de Recidivo, qui aliquoties promissit emendationem, v. g. concubinam dimittere, nec tamen promissa ut potuit implevit? Respondeo, Talem dimittendum tanquam indispositum, nisi nova, & extraordinaria seriæ emendationis signa exhibeat.

Ceterum, ut supra dixi, non esse lege ordinariâ differendam Consuetudinariis absolutionem donec actu vitam emendent, docent tanto numero Theologi, ut ex iis possim omnino triginta rectè lectos & examinatos ex variis Scholis proferre, inter quos est Suarez de Religionem tom. 2. lib. 3. de Juram. cap. 8. Lugo de penit. disp. 14. sect. 10. Dicastillio de penit. disp. 10. num. 575. Sylvius celebris Doctor duacenus 2. 2. q. 13. art. 2. ad 2. Bassæus tom. 1. verbo, Juramentum, num. 2. Leander SS. Sacramento disp. 7. tract. 5. q. 34. Candidus Disquis. de penit. 24. art. 27. dub. 7. &c. Quibus accedit recens & doctus author *Ioannes B. de penit. disp. 7. sect. 4. & ex eadem Recor* lectorum

lectorum Schola Lovaniensi *Guilielmus Henricus* qui præclaris meritis recenter Infulam decoravit.

QUÆSTIO XVI.

An probabile sit Confessarium, qui in Sacramentali confessione novit penitentem ad officium vel pralaturam indignum esse, posse illi in electione gratuita & secreta suum suffragium negare?

Partem affirmativam Authores externi omnino ut probabilem in praxi sustinere non dubitant. Docent eam cum D. Thoma quod lib. 5. q. 6. art. 13. Paludanus dist. 31. quæst. 3. Sorus de secreto quæst. 4. post concl. 4. Petrus de Ledesma in summa cap. 22. dub. 3. post concl. 5. D. Antonius, Nugnus, Deza, Medina, Mart. de Ledesma, Tabiena, & Sylvester, apud Thomam Hurtado tom. 2. tract. 12. c. 1. n. 1369. Pro eadem sententia ferè quadraginta Authores refert noster Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 15. n. 2. Hos sequitur apud Dianam 3. p. tr. 4. ref. 76. Portel, Navarrus, Gutierrez, & alii quos recenset & sequitur Leander à SS. Sacramento de penit. tom. 1. tract. 5. disp. 10. quæst. 84. Quia, cum suffragium sit occultum, censent neque violari sigillum confessionis, neque Sacerdotem privari suo jure quod habet extra Sacramentum denegandi indigno suum suffragium. Quinimo alii qui apud Sanchez supra, docent ad denegandum teneri, si id judicet bono publico expedire.

Nihilominus, sepositâ autoritate istorum

128 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
Theologorum, & considerato sine Sacramen-
ti Pœnitentiæ, hanc opinionem ut per se pro-
babilem non admitto. Manifestum namque
est confessarium non solum obligari ad servan-
dum secretum, sed etiam non posse sic uti
scientiâ confessionis, ut usus cederet vel in ap-
parens nocumentum pœnitentis; cum sic ip-
sa confessio redderetur per quàm suspecta &
odibilis. In quæstione autem usus iste cederet
in nocumentum pœnitentis: siquidem per eum
sibi suspectum aequè ac per fractionem sigilli fi-
deles retrahi possint à plena & candida pecca-
torum suorum confessione.

Hinc pro Regularibus universim decrevit Cle-
mens VIII. anno 1594. Ne superiores eâ no-
titiâ, quam de aliorum peccatis in confessione
habuerunt, ad exteriorem gubernationem u-
tantur. Non parum fortè conduceret, si idem
pro Sæcularibus decerneretur. Intereâ non li-
cet nobis generatim sententiam dictorum
Theologorum hîc sustinere ob decretum P. N.
Claudii Aquavivæ anno 1590.

QUÆSTIO XVII.

*An probabile sit Regularem approbatum ab Ordina-
rio ad confessiones Sæcularium in una diœcesi,
validè posse ubique confessiones audire, sine ap-
probatione Ordinarii istius loci in quo versatur.*

Pro parte negativa breviter respondeo in-
fra Part. 3. tract. 2. cap. 2. pro qua nunc in-
super adduco Suarez de pœnit. disp. 28. sect. 6.
Vasquez quæst. 93. art. 3. dub. 4. Granadum
disp. 5. num. 12. Layman lib. 5. tract. 6. cap. 11.
num. 8.

n.8. Lugo disp. 2. n. 29. ubi adducit decretum Urbani VIII. Et Diana part. 10. tract. 13. resol. 23. ubi recenset Breve Innocentii X. in causa Angipolitana novæ Hispaniæ, impressum Romæ anno 1648. in quo ad dubium nonum, negat Regularibus illam potestatem competere sine approbatione Episcopi diœcesani, cum clausula irritante privilegia in contrarium.

Docent tamen non pauci, Regularem in una diœcesi approbatum posse ubi confessiones excipere, ut Leander de Murcia in cap. 6. Regulæ S. Francisci q. 8. Corduba, Præpositus, Coloffus, quos refert Diana p. 6. tr. 7. resol. 59. Bauni 1. p. tract. 4. q. 4. & Bruno Chaffaing. de privil. Regularium tract. 5. c. 11. prop. 2. Sed ab his plerique jam & meritò recedunt.

QUÆSTIO XVIII.

An Sacerdos Regularis manifestè idoneus, cui approbatio ab Ordinario injustè negatur, possit validè in illius diœcesi confessiones excipere.

Negativè resolvo ut infra part. 3. tract. 2. cap. 2. Quia negatio approbationis non est approbatio, quam Tridentinum expressè requirit. Et ita docet Suarez, Vasquez, Fillucius, Coninck, Mendo, Dicastilio, Lugo, de pænit. disp. 21. sect. 3. n. 53. & plures apud Dianam p. 8. tract. 1. resol. 85. Quia Tridentinum sess. 23. cap. 15. videtur derogare cuilibet juri antiquo, & privilegiis Regularium, dum asserit, Nullum Regularem absque Episcopi approbatione posse confessiones secularium deinceps excipere, non obstantibus quibuscunque privilegiis.

F 5

Pro

Pro parte affirmativa stant Theologi non pauci, nec autoritatis exiguae, quos sequitur Chafsaing de privil. Regul. tract. 5. cap. 11. & in eandem sententiam tam ille, quam alii adducunt Rodericium, Peirinum, Portel, Layman, Fagundes, Villalobos, Zanardum, Finellum, Cochier, Mirandum, Grassis, Angelum, & plures alios citat & sequitur Leander disp. 11. quaest. 83. Et hoc privilegium vigere post Tridentinum supra citatum disertè docet Navarrus in Manuali c. 27. nu. 264. & alii moderni quos refert & sequitur Castropalao hic punct. 18. §. 3. num. 9. Cum his sentit Henriquez afferens hanc sententiam sustineri à Doctoribus Salmanricensibus, & Complutensibus, & in Academia Parisiensi fuisse publicè propugnata, & à Congregatione Cardinalium declarata. Pro eadem doctrina refertur etiam Diana cum quindecim Authoribus quos citat Gamachus in tom. 3. tract. de Pœnit. cap. 18. & eandem fusè tuetur Pelizarius in Respon. Reg. tom. 1. pag. 492. Fundamentum hujus resolutionis petunt primò, ex Clementina *Dudum de sepulturis*. Ubi decernitur Regularem ad confessiones Ordinario debitè præsentatum admitti debere. Si verò (inquit) iidem Prælati Fratribus ad audiendas Confessiones, ut præmittitur, electis ejusmodi licentiam exhibere recusaverint, Nos ex nunc ipsis ut confessiones, sibi confitentibus, liberè, licitèque audire valeant gratiosè concedimus de plenitudine potestatis Apostolicæ. Nec admittunt huic decreto derogatum esse per Conc. Tridentinum sess. 13. cap. 1. de reform. dum statuit, ut non possit Regularis audire confessiones sæcularium... nisi approbationem obtineat: non obstantibus privilegiis &c. Quia ut docet Navarrus in Caput. *Placuit de pœnit.*

panit. Lex posterior generalis sæpe limitatur per speciale jus antiquum. Lex autem illa Tridentini potest cum dicta Clementina sic conciliari, ut patiatur hanc exceptionem, Nisi Regulari manifestè idoneo, & præsentato approbatio fuerit injustè negata. Nam hoc non est novum in administratione Sacramentorum, ut licentia petita, & non obtenta in certis casibus pro concessa habeatur, ut patet in administratione Eucharistiæ, & Extrema unctionis in eadem Clementina. *Undum.* Et in Extravag. *Inter cunctas.* Et ex cap. *Licet.* de Regularibus. Nec credendum videtur (inquit) mentem Concilii fuisse, frustrare Regulares suo privilegio pridem ab Ecclesia & Jure concessio: aut ita fovere passionem prælatorum ut pro libitu valeant personas manifestè idoneas à functione tam necessaria impedire, ut loquitur Peirinus de privil. Minorum. Pro quibus refert Bruno Chassaing. supra pag. 224. Speciale Indultum in Constit. Clementis VII. Ut confessores Ordinis Minorum semel præsentati alicui Episcopo pro confessionibus audiendis, (de more) post unam præsentationem non teneantur amplius præsentari, etiam si ad aliam transferint diocesim.

Ita illi: nostram verò sententiam supra relatam, judicamus in praxi sequendam esse, præsertim post damnatam ab Alexandro VII. propositionem 13. *Satisfacit præcepto annua Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.* Ratio enim cur hæc propositio damnetur, non videtur esse alia, quam quia talis Regularis non potest tunc validè audire Confessiones sæcularium, cum Ecclesia in admissione ad similem actum non excipiat tempus Paschale, de quo infra quæst. 24.

QUÆSTIO XIX.

*An sit probabile peccata negativè dubia non esse
necessariò in confessione exponenda ?*

Peccatum dicitur negativè dubium, quando non occurrunt rationes sufficientes ut aliquis judicet se peccatum aliquod lethale commisisse, neque ut judicet se non commisisse: sicut dubitamus, an arenæ maris sint numero pares, an impares. Contra partem negantem obligationem confitendi peccata negativè dubia sæpius disceptavi, propter communem sensum Doctorum, & consuetudinem fidelium talia peccata clavibus subiiciendi. Verùm postquam consului plures Authores qui recentius scripserunt, negandum mihi non videtur partem negativam esse saltem ab autoritate probabilem. Non admittunt hujus sententiæ assertores consuetudinem illam communem confitendi peccata dubia unquam fuisse obligantem, sed tantumpiam, & pro majori securitate usurpatam. Negant etiam ex natura rei pro delicto dubio subeundam esse obligationem certam, qualis est confessio peccatorum. Ad Tridentinum *sess. 14. cap. 5.* respondent tantum requiri confessionem omnium peccatorum, quibus peccator se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminert. Qui autem dubitat de peccato, non meminit se Deum offendisse, neque potest interrogatus absolutè dicere se peccasse, aut sui peccati meminisse, aut illius veram & propriè dictam conscientiam habere. Reliqua etiam argumenta quæ suadere possint istiusmodi obligationem

nem accuratè dissolvit Moia Tract. 3. de Sacram. Pœnit. disp. 1. quæst. 5. quamvis ipse communio-ri sententiæ adhæreat.

Adfertur autem pro parte negante istam obligationem, quando dubium de peccato commisso & non commisso est æquale, S. Antoninus apud Tabienam verb. confessio 2. num. 12. cui ipse Tabiena adhæret, uti & Paludanus ut videre est apud Henriquez ex eodem Ordine Prædicatorum lib. 8. de Euchar. cap. 45. lit. p. ubi agens de communi opinione obligante ad confitendum peccata dubia ante communionem, sic subjungit: 'Addunt Paludanus, Antoninus, & Tabiena id verum esse, quando magis declinat id fuisse peccatum mortale, aut non fuisse illius confessionem: aliàs in dubio æquali, ut non tenetur ad votum, & onus præcepti, ita neque ad confessionem illius. Et hic nonnulli observant, plures antiquiores qui obligationem illam afferunt, per dubium intelligere iudicium probabile de mortali admisso, in eo merè sistendo.

Inter Recentiores, qui negant extare præceptum confitendi peccata negativè dubia, recensetur Coninck de Sacram. tract. 2. disp. 7. dub. 8. Josephus de Januario in Resolutionum moral. tom. 1. resol. 2. Petrus Marchantius in Tribunali Sacram. tract. 4. tit. 6. quæst. 5. Caramuel in Theol. mor. lib. 2. disp. 4. art. 1. & in Theol. fundam. pag. 671. & pag. 691. contendit eam opinionem spectatâ ratione esse probabiliorem. Angelus Bossius censet eam esse probabilem tom. 1. num. 1754. Eandem in casu æqualis dubij tradit Philibertus Marchinus de Sacram. Ordinis tract. 2. part. 3. c. 1. n. 17. Et probabilem iudicat Martinus de San Joseph in Monitis Confessar. tom. 1. de pœnit. tract. 6. n. 1. Nec non Ferrantinus

13. Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
ratinus de Scandalo quaest. 77. n. 31. ubi alios
adducit viros doctissimos qui huic sententiae ut
probabili subscripsere, & inter alios addit Revi-
sores Societatis, qui ab ea doctrina prius alieni,
postea censuerunt posse permitti, ut ipse refert.
Quibus adjungi potest Leander, de Euchar. tract.
7. disp. 7. q. 11. & plures apud Moia, qui hanc
quaestionem fuse tractat. Denique Praepositus
in 3. part. quaest. 5. asserit hanc sententiam sem-
per sibi visam esse speculativè probabilem cum
Lessio, & aliis quibus eam communicavit. Re-
fertque Guimenius in Universitate Complutensi
in disputationibus publicis illam inoffenso pede
quotidie defensari: & pro eadem Theses Lovani-
nij defensas citat Caramuel supra lib. 3. d. 4. art.
1. Non judico tamen consultum hanc doctri-
nam non satis exploratam indoctis praedicare,
qui inter conscientiam dubiam & non dubiam
satis discernere nequeunt, & facile sibi persua-
derent se habere dubiam, quando non habent
omnino certam: quinimo si rem consilij spec-
tes, dubitandum non est quin in his & similibus
cuius in praxi consultius sit viam tutiorem ca-
pessere.

An & quomodo exponi debeant peccata du-
bia positivè, habetur infra part. 3. tract. 3. cap.
2. §. 3.

QUAEST.

QUÆSTIO XX.

Altera Quæstio est inter Recentiores, An probabile sit, illum qui post confessionem ritè institutam tendit ad communionem, & recordatur peccati levis quod per oblivionem inculpabilem omisit, non teneri illud peccatum confiteri anteaquam communionem percipiat.

Communis sententia est illum teneri à communione recedere, donec peccatum sic præmissum confiteatur, nisi obitet grave scandalum, aut infamia. Docent tamen non pauci ex Recentioribus talem non teneri etiam cum minori suo incommodo à communione recedere, modo peccatum illud post communionem tempore oportuno clavibus subiiciat: Idque ex professo defendit Ferrantinus disp. 1. quæst. 80. citans etiam Henriquez, & Petrum Cornejo, quamvis, teste Thoma Hurtado tom. 1. fol. 105. Inquisitio Hispanica illius sententiam expunxerit. Favet tamen Pasqualigus quando per omissionem communionis amittendum esset Jubilæum, citatur etiam Propositus & Tamburinus quando quis ad linteum communicaturus expectat, etsi possit sine infamia recedere. Verùm hoc in praxi non admitto, ubi neque infamia, neque aliud grave incommodum intervenit.

Ratio istorum authorum est, quia talis non tenetur abstinere à communione ob defectum debitæ dispositionis, est enim in statu gratiæ, & peccatum illud est indirectè remissum per priorē confessionem in qua per oblivionem omis-
sum

136 Pars 1. tract. 3. De Opinionum probabilitate
sum fuit. Ergo non ostenditur ullum præceptum
præmittendi novam confessionem præcisè ratio-
ne communionis, modò peccatum illud postea
suo tempore semel directè clavibus subiiciatur.
Et hanc doctrinam probabilem cenfet Fabri
tom. 1. Apologetici pag. 384. Cum eo tamen
monendum judico, non esse eam in praxi propo-
nendam, nisi in ordine ad Scrupulosos qui me-
moriam suam nimium diffidunt, & repetendis pec-
catis, ac confessionibus supervacaneam operam
impendant.

QUÆSTIO XXI.

*An Attritio concepta ex metu gehenna sufficiat in
Sacramento penitentia, sic ut non requiratur
Amor benevolentia.*

S. I.

Proponitur status & progressus controversia,

HÆc controversia, quæ omnes fideles con-
cernit, antiquioribus parum dubia, mirum
quantum plures nostro ævo Scriptores fatigat.
Postquam enim graviores de Gratia & libertate
quæstiones circa annum 1642. Sedis Aposto-
licæ autoritas præcidit, non multò post ex eã-
dem radice hæ, aliæque disputationum reliquæ
pullulare ceperunt. Illis in lucem provehendis
primum in Gallia manum admovit Montaltius,
cui operam ibi commodarunt alij parum fortuna-
tati. Apparuerunt brevi tempore in Belgio
doctrinæ istius Gallicanæ traduces in levi folio,
edito nomine Parochorum Gandensium contra
suffi-

fufficiëntiam Attritionis ex solo metu gehennæ conceptam in Sacramento penitentiaë, cui accessit Facultatis Theologicaë Lovaniensis approbatio. In hujus doctrinæ gratiam, ad robur illi conciliandum, ad annum 1666. in lucem prodiit Dissertatio dogmatica Eximij P. Christiani Lupi, & Quæstio quodlibetica de Attritione Exim. P. Francisci Farvacques ex Ordine S. Augustini. Contra libellos illos scripsit accuratè R. P. Maximilianus Le Dent Soc. Jesu S. Theol. Lovanij professor. Ad varias postea Replicas Eximij P. Farvacques prodierunt semper Responsa solidè elaborata ejusdè P. Maximiliani Le Dent, & P. Ægidij Estrix S. Theol. ibidem Professoris, cujus demum libellus ultimus sine replica in hac scribendi alternatione etiam postremus fuit.

Status controversiæ maximè versatur circa mentem Conc. Tridentini sess. 14. cap. 4. ubi ait Attritionem ex metu gehennæ, ad Dei gratiam in Sacramento Penitentiaë impetrandam disponere. Contra vero pro Amoris benevoli necessitate præcipuè opponunt alij ejusdem Tridentini sess. 6. caput 6. ubi requirere videtur, ut accedentes ad Sacramentum penitentiaë Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant: negantque eam inesse vim attritioni ex metu gehennæ ut possit per se voluntatem peccandi positivè excludere. Sed de amore Dei benevolo quem hi in Sacramento requirunt non parum laboratur, qualis ille debeat esse. Si velint sufficere amorem imperfectum, quæstio erit, an, & quomodo contineat dilectionem illam esse efficacem, si non contineat amorem Dei super omnia: si admittant requiri amorem qui Deum appetit super omnia, non satis capitur quomodo amor ille non sit perfectus: si concedant esse actum charitatis per-

138 Pars 3. Tract. 1. De Opinionum probabilitate
perfectæ, multò minus intelligetur quo pacto
amor ille non justificet per se, & extra Sacra-
mentum: atque ita remissio peccati semper a-
mori prævio, nunquam ipsi Sacramento adscri-
benda erit.

Postquam hæc quæstio non tantum scriben-
tium utrimque calamos, sed etiam pænitentium
mentes non parum exagitavit, tandem ad Alex-
andri VII. Supremum tribunal delata fuit. Ve-
tuit ille in suo decreto 5. Maij anno 1667. in vir-
tute S. Obedientiæ, & sub anathemate Sedi A-
postolica reservato, ne quisquam auderet ulli
parti censuram theologicam inurere: nondum
tamen de rei summa lata est decretoria senten-
tia. Hic singulas controversiæ partes & ratio-
num utrimque militantium momenta, pro com-
modo Missionariorum, in lucem proferemus, &
quantum licet brevi methodo resolvemus.

S. 2.

*An Attritio qua concipitur ex solo timore gehenna
possit excludere voluntatem peccandi, & esse
actus bonus, ac supernaturalis?*

*Item, quod eodem spectat, An detur præceptum referendi
omnia opera in Deum ex puro motivo
Charitatis benevola.*

DOcent nonnulli merum illum gehennæ non
posse animum cohibere à pravo affectu,
quamvis illum retrahere possit ne in peccatum
externum prorumpat. Sic sentit Lutherus in dis-
putatione Lipsica Eckio respondens; nec non
scribens adversus Leonis X. articulum 6. Sen-
tio,

tio, inquit, perniciosum esse genus docendi, quo intuitu pœnarum, præmiorum, peccatorum, docentur pœnitere; his enim doctrinis, coercentur quidem ab opere &c. Nec dissentit Janse-
nius tom. 3. lib. 5. cap. 35. enumerans inter fructus timoris gehennæ, quod quamvis à peccato animum non contineat, manum tamen, cateraque cœercet membra ne in facta profiliant. Existimat quoque Exim. P. Lupus dissertatione dogmatica pag. 61. timorem servilem à S. Augustino distingui *penes factum animum quo quis à conspicuis peccatis ob annexi illis mali pœnalis metum abstinet*. Nec minus sentire videtur Author Tyrocinij tr. 1. cap. 6. &c. Verùm etsi doctrina hæc locum habeat plerumque in timore servili pœnæ à iudice humano constitutæ, qui solum actus externos cognoscit & punit, non potest sine gravis erroris periculo transferri ad timorem gehennæ à Deo pro peccatis etiam internis infligendæ.

Respondeo igitur ad quæstionem, & dico primò, Neceffe non esse ut detestatio peccati ex metu gehennæ annexam habeat voluntatem peccandi, sive inefficacem, sive conditionatè efficacem, si nempe abesset pœna gehennæ.

Probatum primò: Non ignorat pœnitens hunc actum, Peccarem si pœna abesset, à Deo prohibitum, æternoque supplicio plectendum esse. Ergo potest ex metu istius pœnæ excludere istum affectum internum conditionatè peccandi, sicut admittunt adversarij ex timore gehennæ cohiberi posse peccatum externum, quod sæpe arduum ac difficile est.

Et verò quis audeat affirmare, quemlibet avertentem furtum ex metu patibuli sic esse constitutum, ut actu velit furari, si sola infamia, aut

140 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
aut alia levior multa incurrenda foret? Neque
satis alij ostendent cur detestanti peccatum ex
metu gehennæ potius debeat adesse voluntas
peccandi si pœnam non timeret, quam illi, qui
averfatur delictum ex Dei amore, debeat inesse
affectus admittendi flagitium, si actu Deum non
amaret, vel si Deus nullus existeret.

Probatur secundò : Quia si dolor conceptus
ex timore gehennæ sibi necessariò adjunctum
haberet pravum affectum admittendi pecca-
tum, perperam verbi divini præcones, perperam
ipse Christus futura gehennæ supplicia peccato-
ribus intentaret, & ad eorum timorem incita-
ret Matthæi 1. v. 28. *Dico vobis, timete eum qui po-
test Corpus & animam perdere in gehennam.* Quid e-
nim aliud hoc esset quam homines ad peccatum
invitare, dum impelluntur ad timorem, quo non
possunt per se sine adjuncto flagitio commoveri?

At, inquis, necessarium est ut metus causet
involuntarium saltem secundum quid, circa il-
lud quod ex metu agitur, vel omittitur.

Respondeo, metum efficere secundum quid
involuntarium hoc sensu, quod voluntas minus
propensè feratur in id quod actu amat & ope-
ratur, quam si metus mali per opus incurrendi
non adesset. Ut dum quis, metu mortis à tem-
pestate imminenti, merces quibus navis grava-
tur proiicit in mare; metus damni eventuri ex
mercium jactura facit, ut voluntarium in earum
ejectione minuatur. Eodem modo fit in actu
quo quis peccat, dum pœna ex peccato secutura
animo obverfatur: tunc enim actum peccami-
nosum elicit minori voluntatis propensione, &
majori cum lucta, quam si animus esset liber à
timore pœnæ ex delicto incurrendæ. At verò ad
peccatum fugiendum & detestandum, metus
gehen-

gehennæ potius impellit & invirat, instar concupiscentiæ quæ auget voluntarium; facit enim metus ille ut animus tanto propensius se resoluat ad fugam & detestationem peccati, quam novit necessariam ad pœnam evitandam. Multum ergo abest ut merus barathri imminuat voluntatem averfandi peccatum, aut ut annexum habeat affectum peccandi si pœna abesset; cum homo fidelis non ignoret per hunc pravum affectum ipsam pœnam quam metuit, incurrendam esse.

Unde ulterius patet, illam velleitatem peccandi si possit impunè, (quam supponit Auctor Tyrocini in casu permanere) non majorem habere connexionem cum odio peccati ex timore gehennæ, quam habeat voluntas furandi cum pœna patibuli à Judice intentata: tantum autem abest ut patibulum ad furta invitet, ut fassuri sint ipsi latrones, nunquam se magis sentire affectum à scelere alienum, quam dum patibulum oculis obversatur.

Quod si illa vis insit timori, ut possit esse à pravo affectu sejunctus, quinimo voluntatem ab eo immunem reddere, sine fundamento solido statuit idem Auctor tr. i. c. 6. ea quæ ex solo metu fiunt non bene fieri. Nec juvat quod existimet pravum hujusmodi affectum non oriri ex ipso timore, sed ex concupiscentia illi adjuncta, quæ nequeat sine charitate superari, ostendi enim non potest cur timor ille non possit esse adeo intensus & efficax, ut voluntatem per se cohibeat quo minus concupiscentiæ obsecundet, ut magis ex sequentibus patefcer.

Dico igitur secundo, dari potest fuga aut metus gehennæ tam perfectus, ut per se, & positivè omnem peccandi voluntatem excludat.

Pro-

Probatur ex Tridentino sess. 14. cap. 4. *Illam verò Attritionem, quoniam ex gehenna metu communitè concipitur, si voluntatem peccandi excludat &c. declarat donum esse Dei, additquæ infra, & ad gratiam disponere in Sacramento pen. impetrandam.* Dum asserit Concilium, attritionem illam, si voluntatem peccandi excludat, ad gratiam in Sacramento percipiendam disponere, apertè supponit dari posse attritionem quæ istam voluntatem excludat; aliàs pro dispositione ad gratiam ridiculè nobis assignaret attritionem quandam quæ in rerum natura non reperitur. Nec minus ridiculè damnaret Lutheri de attritione sententiam, quæ tantum falsa fuisset in casu impossibili, scilicet in casu quo voluntatem peccandi excluderet, quam tamen censeret nunquam per attritionem excludi. Quin & eadem ratione dicam, veram esse hanc sententiam Scripturæ; si volueris servare mandata servabunt te, etsi simul sustineam, impossibile esse homini servare aliquod mandatum sine statu gratiæ.

Mentem suam rursus exponit Concilium sess. 6. can. 8. cum ait, per Gehennæ metum nos à peccando abstinere. Neque dicas intelligi metum amoris adjunctum: agitur enim de metu qui dilectionem antecedit, nam illum eundem metum cap. 6. docet sternere viam ad spem, & charitatem. Multò minus verba illa detorqueas ad abstinendam à peccatis externis, nisi velis eadem licentiã, *propositum non peccandi de cetero*, ad peccata tantum externa non admittenda restringere, quod nullus sanæ doctrinæ cultor admittet.

Eadem est S. Augustini (quem Adversarij sibi Patronum frustra vindicant) de hoc puncto mens & sententia, tum alibi sæpe, tum discretè in

in Psalmum 127. ubi agens de verme qui non moritur, & igne qui non extinguitur, subdit: Audiunt hæc homines, & quia vera futura sunt impiis, timent & continent se à peccato. Habent timorem, & per timorem continent se à peccato. Timent quidem sed non amant justitiam: cum autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ. Hic aliud effugium non invênit Lutherus, quàm ut rursus ad peccata externa recurrat. Idem sentit & Theologus recentior. At dissentit ipse Augustinus, qui per peccatum verum & pænâ dignum, non externum, sed internum intelligi cupit Sermone 19. de verbis Apostoli: *Deus cor interrogat, non manum.* Externû igitur & peregrinum est sensui S. Doctoris, quod existimaverit Timorem à peccatis tantum externis, non verò ab internis coercere.

Ex his quæ hæctenus diximus de Timore pænæ à Deo infligendæ, simul constat, Non dari præceptum referendi omnia opera in Deum ex motivo Charitatis. Eadem enim est ratio de actibus aliarum virtutum quæ ex solo motivo propriæ honestatis exercentur, ut Spei, justitiæ, misericordiæ &c. quos actus etiam per se honestos esse sequens assertio docebit.

Dico ulterius tertio. Timor gehennæ, & inde conceptus dolor peccati, est actus per se honestus, & supernaturalis. Negavit hanc assertionem Lutherus, tum quia sensit omnem actum liberi arbitrij sine charitate peccatum esse, tum quia de dolore ex solo metu gehennæ expressè docuit, illum facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Docet etiam Jansenius timorem illum, culpæ obnoxium esse, si voluntas in eo sistat. Quamvis enim Tom. 3. lib. 5. cap. 21. in titulo dicat, timorem gehennæ
secun-

144 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
secundum se bonum esse, sic tamen se explicat
ut velit malum esse si in Deum actu per amo-
rem non referatur. Si quis, inquit, in pœna fu-
gienda velut in termino hæreat, per quam
tanquam viam transire debuisset, non illa ti-
moris, sed timentis culpa est. Hujus sensum
exprimere voluisse videtur Author Tyrocini
tract. 1. pag. 179. ubi tradit timorem quidem
bonum, sed eum qui serviliter timet malum esse.
Quia, inquit, non ideo ille malus est quia
vehementer timet pœnam, sed quia non vehe-
mentius timeat culpam; quod autem non vehe-
mentius timeat culpam non oritur ex timore
pœnæ, sed ex defectu charitatis, qui defectus
non timori, sed timenti imputandus est. Quid
aliud volunt hæc verba quam timorem, sine
charitate, tanquam socium individuum secum
trahere peccatum? aut quâ ratione timorem il-
lum bonum nuncupabis, qui talis est, ut nun-
quam possit per se sumptus benè & honestè e-
lici, aut se solo hominem rectè agentem deno-
minare?

Contra hos probatur thesis primò, ex Tri-
dentino sess. 6. can. 8. Si quis dixerit gehennæ
metum per quem ad misericordiam Dei de pec-
catis dolendo confugimus, vel à peccando ab-
stinemus peccatum esse, anathema sit. Hunc
autem *Verum & utilem esse dolorem* sess. 14. can. 5.
disertè definit. Quid autem est actum aliquem
esse bonum & honestum, quam quod verus sit
& utilis ad salutem. Unde & ulterius conficies
dolorem ex metu gehennæ, dum voluntatem
peccandi excludit, actum esse supernaturalem,
cum à Trid. sess. 14. cap. 4. dicatur etiam esse
donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus.

Probatur secundò, ex mente S. Augustini
dilucidè

dilucidè expressa Enarrat. in Spalmum 127. Timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam, bonus est & iste timor, utilis est.

Et verò argumentum ab ipso rationis lumine petitur demonstrat, maximè consentaneum esse naturæ rationali, à se amoliri æternum ac summum malum, quod per solam Dei offensam incurritur, & ad illud evitandum Dei offensam averfari, etsi actus ille hic & nunc abstrahat ab alio motivo perfectiori.

Nec obstat, quod talis peccati fuga pro fine habeat amorem & commodum proprium; dari enim potest amor sui bonus & ordinatus, ad quem Deus ipse nos hortatur Eccl. 30. *Miserere anima tua, placens Deo.* Monet quoque frequenter ut intuitu præmij cælestis operemur, quamvis & hoc ad amorem & bonum proprium referatur: ut Matthæi 6. *Primum querite regnum Dei, & justitiam ejus.* Et 1. ad Corinth. 9. *Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinere, & illi qui dem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem in corruptam.* Atque ad hunc finem in observanda Dei lege se respexisse profitetur regius Propheta Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendum justificationes tuas, propter retributionem.* Nec refert quod Scriptura sæpe moneat, ut omnia opera ad Dei gloriam referamus; hortando enim ut conitiamur ad motivum perfectissimum, non negat dari alium finem in suo gradu laudabilem & perfectum.

Hæc haud dubiè facile perspiciunt adversarij. Sed unum est quod speciosè obtendunt, unum quod perpetuò ingeminant: Tutiora semper, tutiora

Tom. II.

G

146 Pars 3. tract. I. De Opinionum probabilitate
tutiora esse sequenda; tutissimam verò esse do-
ctrinam, quæ statuit, vi præcepti omnia opera
ex pura Charitate in Deum referenda.

Respondeo ego, Multò tutius esse non errare,
& doctrinam eam aliis non prædicare, persua-
dendo toties admitti novum peccatum, quoties
opera in Deum non referuntur ex puro charita-
tis motivo, plerisque hominum maximè arduo
ac difficili: Suadenda omnino est charitas, sed
minimè suadendus est error, ex quo cum per-
niciæ animarum toties peccetur, quoties in ope-
rando charitas omittitur. Quæro enim, si prædi-
candum quod tutissimum, cur ad singula opera
adversarij? Hæc certè charitas operis bonitatem
multò reddit securiorem. Aio igitur Theologo
inquirendum, non quid tutius, sed verius. Reti-
nenda est firmiter hæc responsio in plerisque ho-
rum temporum controversiis, de attritione in
Sacramento, de absolutione differenda, de usu
probabilitatis, & aliis, in quibus pro vulgari ar-
gumento fallax securitatis species assumitur. Sic
in simili respondet doctissimus Navarrus verbo
Confessio num. 3. q. 2. Licet sit tutius statim (ha-
bitâ oportunitate) confiteri, quam differre, non
tamen est tutius tenere quod sic obligemur, quia
viri timorati haberent maximas occasiones pec-
candi. Sic quoque S. Ambrosius in Psalmum
118. octon. 5. v. 6. Sunt, inquit, etiam in nobis
statuentes duriora præcepta, quæ non possint humana
conditio sustinere.

Denique maximè tutum & necessarium est,
necessitatem charitatis non extendere ultra li-
mites Apostolicæ autoritatis: damnavit autem
Apostolico diplomate Pius V. & Greg. XIII. inter
Articu-

Articulos Michaelis Bay hunc art. 16. *Non est vera legis obedientia quæ fit sine charitate.* Et art. 38. *Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas quâ mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas quâ per Spiritum Sanctum in corde diffusâ Deus amatur.* Hic autem Bajum non intellexisse solam charitatem perfectam, satis apertum est ipsum legenti lib. 2. de peccat. meritis cap. 1. Neque effugium quæras, existimando aliquas Baij propositiones sustineri posse in proprio verborum sensu ab authore intento. Hanc enim vanam esse Bullæ Pontificiæ interpretationem, pridem demonstravit Urbanus VIII. per illius exemplar commate controverso distinctè notatum, & Deputatis Lovaniensium Romæ in manus consignatum anno 1644.

Declaratur ulterius ex prædictis, Non dari præceptum omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevolæ.

Primò, Quia jam ostensum est, dolere de peccato, vel ab eo abstinere tantum ex motivo timoris gehennæ non esse peccaminosum, sive cum peccato semper connexum. Atqui idem à fortiori valet in iis quæ fiunt ex motivo fidei divinæ, spei beatitudinis, charitatis proximi, justitiæ, misericordiæ &c. in illis sistendo, quod alij peccaminosum esse volunt. Ergo si rationes allatæ pro timore gehennæ vim habeant, idem probabunt de aliis actionibus jam commemoratis absque relatione in Deum propter se dilectum.

2. Idem satis apertè conficiunt decreta Pontificium, qui generalius doctrinam oppositam repro-

148 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
reprobarunt in Baij articulo 16. & 38. supra
recitato : quibus accedere potest ejusdem arti-
culus 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & vir-
tutes Philosophorum sunt vitia.* Atqui infideles qua-
tales qui Deum ignorarunt, non potuerunt ope-
rari ex motivo Charitatis erga Deum. Ergo non
necessariò peccabant agentes ex solo motivo
aliarum virtutum, ut justitiæ, misericordiæ, tem-
perantiæ &c. Adde recentius Decretum Alex-
andri VII. quo vetat censurari doctrinam de
sufficiencia. Attritionis ex metu gehennæ sine
amore in Deum benevolo in Sacramento Pæni-
tentiæ. Ex quo sic liceat argumentari : Si talis
actus per defectum amoris esset peccaminosus,
jam Pontifex consequenter declarasset, non
esse censurandum qui diceret, dolorem sic pec-
caminosum ad Pænitentiæ Sacramentum suffi-
cere. Atqui hoc nullo modo dici potest. Ergo
per hoc indirectè declaratur dolorem concep-
tum ex timore gehennæ per defectum amoris
peccatum non inducere. Quo posito, idem
de aliis actionibus ex suo motivo moraliter ho-
nestis necessariò admittendum erit. Hac sanè
omnia studiosè considerata, mentem Ecclesiæ
fatis elucidare videntur.

Nunc ulterius in particulari, de hoc hominum
ceterorum toto orbe sensus viâ clarâ demon-
stratur. Si ad singulos actus morales daretur ra-
le amoris præceptum, illud esset præceptum le-
gis naturæ, sive, dictamen hominibus à natura
institum circa primum & maximum mandatum
dilectionis Dei : uti etiam admittunt & iucul-
cant qui illud exigunt. Atqui percurrendo om-
nes partes orbis, non est ex millibus unus, qui
sola naturæ luce sibi persuadet in omnibus ope-
ribus hanc sibi obligationem gravissimam
peccat

peccati reatu incumbere. Ergo tale legis naturæ præceptum non rectè asseritur. Probatum minor à partium distributione. Omnes homines sunt vel fideles, vel infideles. Primò, Infideles, qui hominum partem magnam constituunt, præcepti istius singulorum operum in Deum referendorum notitiam non habent, cum Deum ipsum ignorent, aut in eum non credant. An ergo omnes illorum actiones, etiam virtutum moralium quatenus ad Deum non relatæ peccata sunt, & pænis à Deo plectenda? Horum certè actiones & virtutes plurimas, ut misericordiam in pauperes eximiam, justitiam, admirandam, castimoniam etiam cum jactura vitæ defensam summis præconiis celebrat etiam populus Christianus, & Patrum & Doctorum monumenta. Nonne magna foret præcepti istius ignorantia, actiones illas cum peccato semper conjunctas tantis laudibus dignas aestimare? Quinimo S. Augustinus de Romanorum infidelium eximia justitia, & aliis virtutibus agens, asserit propter illas, cum cælum mereri non possint, orbis imperium Romanis à Deo concessum fuisse. An ergo opera illa, si defectu debiti finis forent legi naturæ adversa, & pænis à Deo plectenda, tantâ laude, & tanto præmio digna censuisset?

Neque sufficere dicere, opera illa ex Officio suo mala non esse, sed ex carentia debiti finis, sive relationis in Deum ex amore benevolenti. Nam quid hoc in praxi prodest, si nunquam per se elici aut exerceri possint absque peccato?

Nunc ulterius quaero, de quovis homine sive inter fideles sive infideles. Cur in homine jam primùm affecuto usum rationis primus illius actus moralis non possit esse obsequium, obedientia, aut gratitudo exhibita parentibus, aut misericordia

150 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
dia erga egenos sine relatione in Deum, quem
inculpate nondum novit? Actus illi ex officio suo
mali non sunt, ut admittis: nondum etiam ex sua
culpa, caruit ille notitia Dei, cum ante illos ac-
tus, quos supponimus primos post usum ratio-
nis, nullam contra Deum culpam formalem ad-
miserit. Quomodo ergo in illis actibus peccatum
contrahetur? Idem à fortiori valet, si primus
actus fuerit agnitio & timor Dei quatenus tan-
tum est vindex peccatorum, sine perfectiori no-
titia bonitatis, aut alterius excellentiæ divinæ.
Quo pacto per illum primum actum, motivo
amoris destitutum, peccati reatum incurret:
cum alia Dei attributa ad amorem benevolen-
tiæ necessaria nondum cognoscat? Quod si ag-
noscat actum vel unicum, absque amore Dei
elici posse sine peccato, hoc ipso concidit totum
illud præceptum naturæ quod prætenditur de
singulis actibus humanis ex motivo amoris be-
nevoli in Deum referendis, quod accuratè no-
tandum est. Neque hic aut alibi prætere-
re possunt alij, talem non peccare, propter præcepti
illius ignorantiam: nam ex illorum principiis,
vel non datur ignorantia invincibili juris natu-
ralis, vel à peccato non excusat.

Porro, quantum fidelium consensus illud na-
turæ præceptum ubique hæcenus ignoraverit,
patet vel ex eo, quod passim Ecclesiæ Prælati,
Pastores, Confessarij, Ascetici, quamvis relatio-
nem talem omnium operum in Deum omni co-
nato voce, & scriptis tanquam rem maxima
perfectionis, & consilij semper inculcaverint,
non tamen sub reatu peccati proposuerint aut
præscripserint: neque fidelium usus obligatio-
nem talem agnoverit. Quod tamen vel maxime
inculcandum foret in hoc negotio singulas feri-
hom-

hominum actiones concernente, si præceptum tale subesse judicarent. Caterum nos, neminem impugnantes, per hæc aliud non optamus, quàm ut omnes in singulis operibus amore benevolo, Deo placeant, & si quando sic non amant, Deo non displiceant.

5. 3.

Offenditur Attritionem ex timore gehennæ, cum proposito de cetero non peccandi, & Spe veniæ, dispositionem esse sufficientem in Sacramento penitentia ad peccatoris justificationem.

Illis qui hanc doctrinam impugnant nuper accessit D. Laurentius Neesen in Theol. Christiana pag. 104. & D. Macarius Havermans in Tyrocinio Theol. pag. 168. num 120. quia existimat in penitentia qua peccator detestatur peccatum ex solo metu gehennæ, sine amore Dei sive justitiæ, intervenire (ut loquitur) involuntareitatem saltem habitualem. Quantum momenti habeant horum aut aliorum rationes, & responsa ad argumenta quæ proferemus, breviter expendendum erit.

Primum itaque argumentum pro sufficientia hujus attritionis in Sacramento Penitentia, desumitur ex Conc. Tridentino sess. 14. cap. 4. ubi declarat attritionem illam, quæ vel ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu, communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ... donum esse Dei, & impulsu Spiritus Sancti. Et quamvis, inquit, sine Sacramento Penitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen

G 4

152 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento
Pœnitentiæ impetrandam disponit. Hic Conci-
lium apertè dicit attritionem ex metu gehennæ
tquam partem Sacramenti disponere ad grã-
tiam in eo percipiendam, nec ullam facit men-
tionem charitatis aut alterius motivi, cum ta-
men profiteatur se velle hic tradere exactam &
perspicuam doctrinam de requisitis ad Sacra-
mentum pœnitentiæ. Ergo manifestum facit a-
lium dolorem non requiri.

At, inquit, Concilium tantum asserit attri-
tionem illam, disponere ad gratiam. Atqui dis-
positio sonat aliquid prævium, & extrinsecum,
non verò partem intrinsicam Sacramenti. Res-
pondeo, Concilium non dicere attritionem esse
dispositionem in ordine ad constituendum Sa-
cramentum, sed tantum in ordine ad impetran-
dum gratiam; huic gratiæ attritio est extrinse-
ca, et si sit intrinseca Sacramento. In eadem for-
ma retorqueo suum in Adversarios argumen-
tum, Dolor ex motivo charitatis disponit pec-
catorem ad gratiam in Sacramento impetran-
dam. Ergo etiam ille dolor non est pars, sed dis-
positio Sacramento extranea.

Instabis primò. Non asserit Concilium attri-
tionem proximè disponere ad gratiam. Ergo
supponit insuper intervenire actum charitatis
tquam dispositionem proximè requisitam.
Respondeo, frivolum esse, Concilium hic velle
tradere accuratam de Sacramento pœnitentiæ
doctrinam, & tamen prætermisâ parte illius ne-
cessariâ & proximâ, scilicet charitate, disposi-
tionis tantum remotæ meminisse: quinimò con-
trarium apertè prædicat, dum hic de charitate
altum silet.

Instabis secundò. Satis meminit charitatis,
dum

dum vult excludi voluntatem peccandi, quam attritio formidolosa per se sumpta nunquam eliminat.

Respondeo, hoc effugium à nobis supra satis præclusum esse in §. 2. nisi velis contra communem sensum tueri, ex sola consideratione ardentis rogi aut patibuli, nunquam vinci affectum furandi. Maluit D. Neesen pag. 107. hoc ipsum admittere, quam dimittere doctrinam ex qua consequitur.

Instabis tertio. Tridentinum loco citato statim subdit, eodem timore concussos Ninivitas plenam terroribus pœnitentiam egisse, & misericordiam à Domino impetrasse. Atqui non impetrarunt misericordiam per solum timorem gehennæ absque actu charitatis, quæ justificat extra Sacramentum. Ergo Tridentinum loco citato agit de timore charitati conjuncto.

Respondeo, hoc argumentum, quod visum est alicui Recentiori invictum, plus habere boni coloris, quam solidi roboris, in singulis enim membris fatiscit. Ad Majorem, dicuntur Ninivita eodem timore concussi, tantum genericè; non enim narrantur concepisse timorem ex metu gehennæ, sed ex everfione suæ civitatis intra 40. dies, quam Jonas prædicavit. Neque docet Concilium illos ex vi istius timoris ac pœnitentiæ misericordiam illam obtinuisse quæ in justificatione consistit, sed eam potius quæ sita est in suspensione sententiæ de urbis everfione, quæ poterat per dolorem & emendationem vitæ, ex solo temporalis pœnæ à Deo infligendæ terrore conceptam, impetrari: & ex hoc responso vel unico tota vis concidit argumenti. Ad minorem, ipsi æque adversario incumbit solutio. Non enim poterant Ninivita obtinere gratiam

154 Pars 3. tract. De Opinionum probabilitate
tiam justificationis nisi per actum charitatis perfectæ, quæ justificat etiam extra Sacramentum, quo tunc Ninivite carebant. Ergo contra tuam sententiam, cui sufficit in Sacramento charitas imperfecta, necessaria jam erit charitas adulta & perfecta qualis est ea quæ justificat extra usum Sacramenti. Atque ita non magis argumentaris contra attritionem ex solo metu gehennæ, quam adversus attritionem quam ipse requiris ex amore Dei benevolæ, sed non ita perfecto ut per se & absque Sacramento peccatorem justificet, qualis etiam cum metu gehennæ non sufficeret ut Ninivitas ad justitiam perduceret. En quam levi negotio evertuntur machinæ illæ quæ attritioni fatales credebantur.

Instabis quartò. Mentem Tridentini oportet colligere ex Sessionis 6. cap. 6. ubi ad pœnitentiam ab adultis ante Baptismum peragendam requirit, ut Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant, & eadem est pœnitentia quæ Baptismo & absolutioni Sacramentali præmitti debet. Actus autem pœnitentis his verbis proponit. Disponuntur ad justitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem & auditu concipientes... & divinæ justitiæ timore, quo utiliter concipiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum propitium fore: illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam quam ante Baptismum agi oportet. ita Trid.

Respondeo, Nihil hic dici determinatè de amore benevolentis, eaque imperfectâ, quam adversarij in Sacramento requirunt. Dico itaque

que Concilium dum ait, *omnis justitia fontem diligere incipiunt*, loqui indeterminatè sive de amore concupiscentiæ qui in spe veniæ continetur, & Deum ut sibi bonum desiderat; sive de quovis alio amore qui peccati commissi detestationem contineat. Et quidem pro amore concupiscentiæ determinatè facit, quod Concilium dicat peccatorem incipere Deum diligere, non alio modo, quàm tanquam fontem justitiæ, sive justificationis nostræ, quæ nobis bona est, & ut talis amore concupiscentiæ diligitur & desideratur. Nihil ergo hic determinate exprimitur de amore Dei propter se dilecti, quod possit parti adversæ favere. Deinde dilectio loco citato expressa æquè commodè intelligi potest de ea quæ disponit peccatorem ad justificationem extra Sacramentum. Neque huic obstat quod addatur, *hoc est, per eam penitentiam quam ante Baptismum agi oportet*, nam ante Baptismum necesse est tantum disjunctivè præcedere vel contritionem perfectam, quæ extra Sacramentum per se justificat, vel attritionem, quæ non confert justitiam nisi cum actuali Sacramenti susceptione. Potro cum hæc attritio ex metu gehennæ debeat esse conjuncta cum spe veniæ à Dei clementia obtinendæ, facile admittitur semper intervenire amorem concupiscentiæ, quo peccator Deum ut sibi clementem & propitium diligit; imo existimo vix fieri posse quin erga ipsam Dei clementiam & bonitatem, veniam penitenti ultro offerentem, complacentiam aliquam habeat, sed necesse hanc ad valorem & fructum Sacramenti esse absolutè necessariam, aut per se semper efficacem, aut sufficientem.

His ita dissolutis, Mens Tridentini pro attritionis

156 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
nis formidolosæ sufficienti a novo ac validissimo
argumento roboratur. Synodus Tridentina il-
lum contritionis modum defendit quem oppug-
nabat Lutherus, contra quem Tridentini Patres
hos canones condiderunt. Atqui Lutherus impug-
nabat illam attritionem quæ non erat ex chari-
tate, sed ex timore gehennæ. Ergo hanc attritio-
nem astruit & defendit Tridentinum, dum tra-
dit attritionem ad Dei gratiam in Sacramento
impetrandam disponere, idque proximè, cum
hoc ipsum Lutherus negaret & proximam dis-
positionem ad gratiam in Sacramento obtinen-
dam soli charitati attribueret. Sic enim de do-
lore peccati ex spe præmij, aut timore pænæ,
quem fusè describit, tandem pronunciat *Sermo-
ne 2. de penit.* Hæc autem contritio facit hypo-
critam, imo magis peccatorem, quia solum Ti-
more præcepti, & dolore damni id facit. Et ta-
les omnes indignè absoluntur & communican-
tur. Et si liberè deberent, remoto præcepto, &
minis pænarum confiteri, certè dicerent sibi non
displicere eam vitam præteritam, quam sic co-
guntur displicere confiteri, imo quo magis ti-
more pænæ, & dolore damni sic conteruntur,
eo magis peccant, & afficiuntur suis peccatis,
quæ coguntur, non autem volunt odisse. Et hæc
est illa Contritio quam ipsi vocant extra chari-
tatem non meritoriam, alij vocant attritionem
proximè disponentem ad Contritionem, sic enim
ipsi opinantur, quam opinionem errorem ego
judico; ita ille. Ex quibus manifestum est, Lu-
therum damnasse illam Attritionem quæ conce-
ditur ex solo timore præcepti, & dolore damni
& pænæ securæ, ac docuisse peccatores cum
hujusmodi attritione absque charitate in Deum
indignè absolui. Unde certum evadit Tridenti-
num

num agens contra dogmata Lutheri voluisse tradere doctrinam illis è diametro oppositam, ac proinde definitivè attritionem ex solo metu gehennæ honestam esse, & dispositionem per se sufficientem ut peccator dignè absolvi possit. Idque facile elucescet conferenti hæc Lutheri verba cum decreto Tridentini quod in probatione prima adduxi ex sessionis 14. cap. 4.

His rationibus convicti agnovere Authores plerique qui post Tridentinum scripserunt, hunc fuisse Concilii sensum & sententiam, dum pro attritionis sufficientia communi consensu suffragium tulerunt; quod minimè fecissent, si vel in speciem existimassent Concilii mentem huic sententiæ refragari. Ex his sunt plures etiam ex Academia Lovaniensi cum Tappero, Mercero, Cunero Petri, Stapletono, Lindano, Latomo, & aliis, quorum nonnulli, etiam rebus in Tridentina Synodo gestis interfuerant.

Agnoscit & ipse Alexander VII. in suo Decreto, ea de re dato 5. Maij anno 1667. hanc esse nostro tempore communiorè inter Scholasticos sententiam, eamque Apostolica autoritate sic communivit, ut sub gravibus pænis vetuerit ullam ei Theologicæ censuræ notam iniri. Atqui Pontifex & Ecclesia non satis saluti fidelium consulisset, tantum autoritatis hactenus attribuendo huic doctrinæ unde valor Sacramenti & justificatio peccatoris maximè dependet, nisi hoc ipso agnovisset eam esse certam & in praxi securam. Neque refert quod nolit etiam Pontifex censurâ notari sententiam quæ adstruit necessitatem charitatis, quia per se satis constat dolorem efficacem ex motivo charitatis non posse in praxi obesse valori Sacramenti,

cramenti, & justificationi peccatoris.

Nihilominus contra hæc rationum momenta maximè ex Tridentino deprompta, & communem Theologorum consensum ad Antiquitatis præsidium appellat pars aduersa, dum fidenter pronunciat. Antiquitus nullum pro hac doctrina de attritione formidolosam sententiam tulisse. An igitur illis qui ita sentiunt, nullus erit Joannes Fisserus Episcopus Rossensis, qui pluribus annis ante coactam Tridenti Synodum mortuus, contra errorem de attritione ex metu sic scribit Art. 5. col. 308. Verùm si dixerò, sine dolore qui ex charitate nascitur neminem ad suscipiendam absolutionem idoneum esse, quis jam de Sacramenti fructu securus esse potest, cum nemini certum sit dolorem ex charitate proficisci? Tutius est igitur ut dicamus fidem cum nonnullo dolore sufficere ut quis per Sacramenti susceptionem confidat se prorsus ab omni peccatorum reatu jam liberum esse factum. Ubi *dolorem nonnullum* apertè opponit dolori qui *nascitur ex charitate*.

Nullus etiam erit Joannes à Daventria qui ante decreta Tridentini anno 1537. in Excessu contra Confessionem Augustanam ad Art. 5. prolatis Lutheri verbis quibus tradit penitentes ex timore præcepti, & dolore damni indignè absolui, post multa tandem contra Lutheri asseclas concludit pag. 30. *Sic absoluerè non est iurè re, quod ubique fere nobis obijciunt aduersarii.* Nullo etiam loco erit Gabriel Biel Tridentino antiquior, qui ex sua & aliorum sententia sic loquitur in 4. dist. 14. quest. 2. art. 1. opin. 3. Quandoque dispositio illa prævia non est sufficiens sed dispositio quasi à remotis, & hanc vocant Attritionem seu penitentiam informem, & illi

illa non sufficit ad peccati remissionem : sed superveniens Sacramentum supplet imperfectiorem illius Attritionis, & confert peccatorum remissionem & gratiam. Explicat autem illius Attritionis insufficientiam sine Sacramento, per hoc quod non fiat propter Deum tanquam finem ultimum, sed propter amorem sui, quia peccata sunt inductiva pœnæ, aut impeditiva gloriæ.

Ignotus esse potuit Ruardus Tapperus nobilis Doctor Academia Lovaniensis? qui suum opus absoluisse debuit ante Tridentinum, licet postea vulgaverit, cum Tridentini mentionem non faciat, sed solum Florentini. Is autem ad Art. 4. Attritionem quam definit dispendentiam peccati ex timore pœnarum, pag. 111. apertè tradit idoneam esse dispositionem ad Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ, ac si doctrina esset satis eo tempore communis. Et ne hic prolixior sim, videri potest in eandem sententiam Altifidorensis in 4. tr. de Sacram. pœnit. p. 265. Hervæus in 4. dist. 14. q. 1. Et ante annos circiter trecentos Guido de Monte Rocherii tract. 2. de Contrit. cap. 1. Denique non est cur Lutherum illam doctrinam coævus sibi Theologis sine causa exprobrasse dicamus, si ante illum vix unus alterue extiterit famosus istius sententiæ patronus, uti aliqui nobis persuasum cupiunt.

Quinimo ex ista paucitate Scriptorum, quæ prætenditur fuisse pro hac doctrina ante Tridentinum, breviter enervo omnem vim quam illi Moderni prolixè reponunt in ejusdem Concilii interpretatione ex historia Cardinalis Palavicini, contra sufficientiam attritionis formidolose. Nam si tam pauci ante Tridentinum pro illa sententia suffragium tulerunt, & tamen

160 Pars 3. tract. I. De Opinionum probabilitate
men post cognita Concilii decreta, teste Alexandro VII. capit illa esse communior inter Theologos, quorum aliqui etiam Synodo interfuerunt, necessarium profectò est illos ex Actis Concilii omnino collegisse, pro Attritionis formidolosæ sufficientia in eo absolute pronunciatum fuisse.

Si quæras, quam sit certa & evidens ista collectio? Dico Scriptoris non paucis visam esse adeo evidentem, ut non dubitaverint (ante decretum Alexandri VII.) articulis definitis illam annumerare. Alii enim aperte pronunciant doctrinam hanc pro attritione formidolosa à Tridentino declaratam esse sess. 14. c. 4. Alii etiam scripserunt sine temeritate negari non posse. Alii à Tridentino expressè definitam. Alii oppositam videri Tridentino apertissime repugnare. Denique ipsa Generalis Inquisitio Hispaniæ hanc propositionem, *Confessio ex solo penarum metu facta, & non etiam ex amore Dei, nulla est, adeoque iteranda*, graviter reprobavit, non sine interminatione censuræ. Ego censuras minimè attingo, & aliud non addo, quàm doctrinam pro sufficientia attritionis formidolosæ ex dictis videri adeo securam, ut amplius de ea prudenter dubitari non possit. Optandum est ut advertant sedulò pauci Recentiores, qui ab isto communi sensu & semita recedunt, quot, qualesque Doctores deserant, & quos viæ suæ duces sequantur.

Sed nolim me, & alios quid id optant propterea dici aut haberi *Hostes Charitatis*, ut aliqui non benevolè exprobrant. Hortamur assidue, consulimus, suademus, totâ laterum contentione ubique prædicamus, ut quisque in quovis opere, & multo magis in Sacramento pariter-

nitentiae totis animi viribus ad Charitatem con-
nitatur. Nec tantum ad illam dilectionem di-
lutam, tenuem, & imperfectam quam adver-
sarii requirunt, sed etiam ut Charitatem perfe-
ctam, imo perfectissimam, ac Seraphicam ha-
bere contendant. Quorsum ergo nos *Hostes Cha-
ritatis*? Quia nolumus illos ad tartarum damna-
re qui cum solo timore ac tremore justitiae divi-
nae, aut caelestis gloriae amittendae, aut gehen-
nae à Deo infligendae, cum spe veniae, & sin-
cero emendationis proposito ad penitentiae Sa-
cramentum accedunt. Hostes, inquam, sumus
Charitatis, quia censemus non recedendum à
veritate doctrinae quam ipse Christi Vicarius
Alexander VII. disertè pronunciat esse nunc in-
ter Theologos communiorem, & non acceden-
dum ad paucos qui hoc tempore viam aliam, &
minimè tritam ingrediuntur. Hanc viam dum
recusamus, etiamsi tradiderimus Dei & proxi-
mi obsequio nos ipsos, & labores, & vigili-
& studia, & facultates omnes animi & corpo-
ris, necesse erit haberi inter inimicos Charita-
tis. Haec saltem ut aequo animo pro veritate su-
stineamus, spero nobis non defuturam illam,
que omnia suffert, Charitatem. Ad pleniorum
hujus doctrinae notitiam hic oportune subijcio
ipsius decretum ab Alexandro VII. editum.

S. D. N.

*Alexandri Divinâ Providentiâ Papa VII. Decre-
tum, quo vetat censurâ notari sententiam de sufficien-
tiâ Attritionis ex metu gehenne, alteramque de necessi-
tate aliqualis dilectionis ad sufficientiam Attritionis. Fe-
riâ V. die V. Maij M. DC. LXVII.*

S. D. N. Alexander Papa VII. cum acceperit
non sine gravi animi mœrore Scholasticos quos-
dam acrius, nec absque fidelium scandalo inter
se

162 Pars 3 tract. I. De Opinionum probabilitate
se contendere, an illa Attritio, quæ concipitur
ex metu gehennæ excludens voluntatem pec-
candi cum spe veniæ, ad impetrandam gratiam
in Sacramento Pœnitentiæ, requirat insuper ali-
quem actum dilectionis Dei, asserentibus qui-
busdam, negantibus aliis, & invicem adver-
sam sententiam censurantibus. Sanctitas sua
enixè cupiens pacis vinculum inter fideles ser-
vari, omnemque scissuræ fomitem extinguere,
auditis votis eminentissimorum ac reverendissi-
morum DD. Cardinalium adversus hæreticam
pravitatem generalium Inquisitorum, nec non
Dominorum Consultorum, & Qualificatorum
sacrae Congregationis ejusdem generalis Inqui-
sitionis, hoc præfati Decreto in virtute sanctæ
obedienciæ & sub pœna excommunicationis
latæ sententiæ huic sanctæ Sedi reservatæ, aliis-
que pœnis ejusdem sanctæ Sedis arbitrio taxan-
dis, præcipit cunctis, & singulis fidelibus quo-
cumque gradu, ac dignitate etiam Episcopali,
& majori imo, & Cardinalitiâ fulgentibus, ut
si deinceps de materiâ Attritionis præfate scri-
bent, vel libros, aut scripturas edent, vel
docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis
modo pœnitentes, aut Scholares, caterosve e-
rudient, non audeant alicujus Theologicæ cen-
suræ, alteriusve injuriæ, aut contumeliæ notâ
taxare alteram sententiam, sive negantem ne-
cessitatem aliqualem dilectionis Dei in præfata
Attritione ex metu gehennæ concepta, quæ ho-
die inter Scholasticos communior videtur; sive
asserentem dictæ dilectionis necessitatem, de-
nec ab hac sancta Sede fuerit aliquid hac in re
definitum. Statuitque præterea Decretum hoc,
seu illius exemplum ad valvas Basilicæ Princi-
pis Apostolorum de urbe, & in acie Campi Flo-

ra affixum omnes ubique existentes arctare, & afficere, ac si unicuique personaliter fuisset intimatum.

Franciscus Siccardus Sanctæ Romanæ & Vniuersalis Inquisitionis Notarius. Locus † Sigilli.

Anno à Natiuitate D. N. JESU Christi 1667. in-
dictione quinta, Die vero 7. Maji, Pontificatus autem
Sanctissimi in Christi Patris & D. N. D. Alexandri
diuinâ providentiâ Papæ VII. anno decimo tertio, su-
pradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad
valvas Basilicæ Principis Apostolorum & in acie Cam-
pi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis urbis, per
me Carolum Melanum ejusdem Sanctiss. D. N. Pa-
pæ & sanctiss. Inquisitionis Cursores.

QUÆSTIO XXII.

*An teneantur ullo præcepto Parochiani diebus Do-
minicis & festis interesse Concioni in propria pa-
ræcia. sic ut non satisfaciat qui solas Regula-
rium Ecclesias frequentat.*

Hæc controversia nostro tempore magnâ
partium contentione disceptatur. Agitur
imprimis de Cleri secularis templis, & officiis;
litigatur de Regularium præcipuis muniis, ac
privilegiis. Disceptatur denique de totius po-
puli Christiani immunitate à vinculo præcepti,
quo ædes parochiales ad verbi Dei prædicatio-
nem frequentare cogantur.

Hinc est quod hæc quæstio sæpius excitata,
sæpius sopita, nuper Lovanii, ex tenui scin-
tilla, in novum derepente litterariæ contentio-
nis incendium eruperit. Fomitum huic conten-
tioni subjecit Concionator in templo D. Jacobi,
qui

164 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
qui auditores suos admonuit de reatu peccati,
quem omnes incurrunt, qui in templo propriae
paraciae verbum Dei audire omittunt. Non le-
viter offendit ea denunciatio plerasque Regula-
rium familias, atque extemplo contra hanc do-
ctrinam excusa Pontificum diplomata ac decre-
ta valuis affixerunt, suaque jura ac privilegia
populo praerostis exponere ceperunt. Contra
hos prodiit sine mora libellus inscriptus, Obligatio
audiendi verbum Dei in parochiis, clarè
demonstrata. Huic Demonstratori opposuit vir
eximius ex ordine S. Augustini, Exhibitionem
Canonum, quibus obligationem illam doctissi-
mè oppugnat. Non multo post tempore idem
Demonstrator sub nomine Christophori Phila-
lethis reposuit libellum quem inscribit, Justam
defensionem contra illam Canonum exhibitio-
nem. Sed contra hunc Philalethem apertâ fron-
te suam Canonum Exhibitionem novo Respon-
so stabilivit idem Exim. P. Christianus Lupus ex
ordine S. Augustini, edito mense Decembri an-
no 1674. Verùm nec pedem è campo reulit
Philalethes, qui pro sua causa postea vulgavit,
Deductionem Juris Parochialis &c. anno 1675.
Atque ita hæctenus mutuus partium & argu-
mentorum conflictus, ad hujus causæ cogni-
tionem omnium parè animos ac studia concitavit.
Hic præcipua tantum utriusque partis
argumenta breviter proponens, causæ judi-
cium, prout debeo, aliis integrum relinquo.
Assertores obligationis confluenti ad Con-
cionem propriae paraciae præcipuum causæ suæ
momentum petunt ex verbis Concilii Triden-
tini Sessione 24. cap. 4. de Reformatione. *Me-
neat Episcopus populum diligenter, teneri unumquem-
que parochia sua interesse, ubi id commodè fieri potest.*

ad audiendum verbum Dei. Contendunt enim Concilium dum pronunciat, unumquemque teneri, præcepti vinculum imponere voluisse, unde inferunt nemini licere sic aliena templa frequentare, ut absit à concione suæ paræciæ.

Respondent ex adverso Regulares, per illa verba nullam importari obligationem conscientia, sed tantum aliquam decentiam & honestatem, ut aliquando ad verbum Dei audiendum quisque in propria parochia compareat, præceptum verò incumbere ne quis ex contemptu eam adire negligat. Idque confirmant primò, quia nulla veritatis specie dici potest, quod voluerit Concilium generaliter unumquemque fidelium stricto præcepto adstringere, ut verbo Dei audiendo intersit, multò minus ut debeant omnes in unum paræciæ suæ templum compingi, quod plerumque nec mediam gregis sui partem simul intra sua repagula complecti potest.

Confirmant secundò, quia Concilium discretè addit, *ubi id commodè fieri potest*, quo declarat fidelium oportunitati ac devotioni relictum esse, sive Regularium, sive aliorum conciones frequentare. His autem neque commodum, neque opportunum est, relicto templo viciniore, aut concionatore aliquando præstantiori, aut magis forsàn ad animæ suæ profectum accommodato, ad unicum in tota urbe prædicans, & templum adstringi. Neque refert si dicat, liberum esse, ubi suæ obligationi in parochiali satisfecerint, alia etiam templa frequentare; nam hoc ipsum, cum plerisque nec commodum, nec integrum esse solet, satis demonstrat illam obligationem neque verbis, neque menti Concilii consentaneam videri.

Con-

Confirmant tertio, ex declaratione summi Pontificis Pii V. in Bulla, *Etsi Mendicantium*, datâ post Tridentinum anno 1567. 17. Kal. Junii, quæ sic habet. Fratres mendicantes Missas, & divina officia hujusmodi, etiam in diebus Dominicis vel festivis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesiæ celebraverit, celebrare & facere; & quando eis videbitur; etiamsi tunc in Ecclesia Cathedrali prædicatur, prædicare; ac etiam quoscunque utriusque sexus fideles totius anni tempore illas, & illa, in Ecclesiis Fratrum hujusmodi audire possint; ipsique Christi fideles ullatenus desuper molestari, aut impediri per locorum Ordinarios, seu Rectores Parochialium Ecclesiarum, aut alios quoscunque ullo pacto, causâ, vel occasione non valeant, seu debeant: sed præfati Christi fideles audiendo Missas, & alia divina officia in Ecclesiis Fratrum, hujusmodi diebus Dominicis aut festis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur

Declarationi adeo manifestæ nihil videbatur posse opponi. Non dubitant tamen aliqui contendere ipsum Pium V. in Constitutione sua: *Romani Pontificis*, diploma illud revocasse. Respondent Regulares, id nullam haberi veri speciem. Siquidem in ea aliud non decernit quam, *Decretum Concilii Tridentini de Approbatione Regularium audiendi confessiones secularium præpositorum facienda, observari debere in omnibus Regularium quorumvis Ordinum etiam Mendicantium: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis ac nostris litteris prædictis &c.* Hic revocat Pontifex suam Constitutionem, quoad Confessiones secularium non audiendas sine Ordinarii examine, & approbatione. Nihil hoc habet commu-
ne

ne cum præfenti quæstione, quæ est de Con-
 cione, & Missa in Parochiali templo audienda.
 Adducunt tamen adversarii aliam istius diplo-
 matis revocationem per Pii V. successorem Gre-
 gorium XIII. quæ incipit: *In tanta*. Sed hanc
 fuisse publicatam negat Author Analectorum
 cap. 13. affirmat fusè Philalethes in Obligatione
 audiendi &c. cap. 5. pag. 33.

Constitutioni Pianæ addunt Regulares in ean-
 dem sententiam alia Pontificum diplomata: &
 illud Pauli III. *Licet debitum* anno 1549. conces-
 sum Societati Jesu, ubi decernitur, ut omnes
 Christi fideles in Sociorum Ecclesiis conciones,
 Missas, & alia divina officia audire, & Eccle-
 siastica Sacramenta recipere liberè & licitè va-
 leant: *nec ad id, ad proprias Parochiales Ecclesias ac-
 dere teneantur*. Huic verò Constitutioni ne di-
 cas derogatum esse per Conc. Tridentinum,
 obstat Bulla Gregorii XIII. *Ascendente Domino*,
 data anno 1584. ubi de Apostolicæ potestatis
 plenitudine dictæ Societatis quæcunque pri-
 vilegia, facultates, exemptiones, immunita-
 tes, gratiæ, & indulta à prædecessoribus (inter
 quos disertè Paulum III. nominat) concessa,
 approbantur ac confirmantur.

Accedit denique communis Doctorum, qui
 post Tridentinum scripserunt, sensus & inter-
 pretatio, ut Hesselii in decalogum cap. 14. Mo-
 lani ad decal. cap. 9. Bonacinae disp. 5. punct. 2.
 n. 27. Suar. lib. 2. de Rel. cap. 16. n. 6. Azorii,
 Trullench, Molfesii, Leandri part. 3. tract. 2.
 disp. 2. q. 73. apud quem alios longo ordine ci-
 tatos invenies. Quibus addo Theses in ipsa A-
 cademia Lovaniensi præfente Doctore Bajo,
 qui interfuit Tridentino, publicè defensas anno
 1580. & 1569. 24. Martii his verbis: Etsi me-
 lius

168 Pars 3. tract. I. De Opinionum probabilitate
lius sit audire sacrificium Missæ in Parochia propria, quam aliena, ad has tamen conditiones Ecclesiæ præcepto non adstringimur: & quam de Concione sacra audienda *non habeamus expressum Ecclesiæ mandatum*, videndum tamen est ne piæ consuetudini, vel legi naturæ contraveniatur. Ad extremum adverte Authorem exhibitionis Canonum sic Tridentinum interpretari ut *Parochiam propriam* intelligat prout opponitur alienæ Parochiæ, atque ita contra Ecclesias Regularium nihil omnino actum, aut cogitatum fuisse contendit.

Ex his aliisque concludit ille pro Regularibus, communem fidelium praxim ac consuetudinem tam validis argumentis innixam, & ubique locorum tam diuturno usu roboratam, omnem oppositæ probabilitatis aut dubitationis umbram dissipare, nec aliam de verbo Dei in Parochia audiendo relinquere stricti juris obligationem, quam illam quæ est legis naturalis, quando alicui in fide, aut moribus necessaria est instructio, quam alibi commodius adipisci nequit. De his judicare alterius fori est: hæc nobis expositionis, non defensionis causâ in his & sequentibus adduxisse sufficiat.

QUÆSTIO XXIII.

An Fideles satisfaciant præcepto Ecclesiæ, audientes Missam Dominicis & Festis diebus extra templa Parochialia, in solis Ecclesiis Regularium?

DE hac quoque quæstione novam litem suscitaverunt, ac partem negativam recenter sustinuerunt quidam Pastores, præsertim in urbe

urbe Lovanien. Contra hos Analecra Privile-
giorum pro Regularibus edidit vir eximius ex
ordine Prædicatorum in eadem Academia.

Argumenta pro parte negativa congerunt
Domini Pastores ex jure tam antiquo, quam
novo, & præsertim ex autoritate Concilii
Tridentini Sessione 22. in decreto de celebra-
tione Missæ: *Moneant (Ordinarii) etiam eundem
populum ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus
Dominicis, & majoribus Festis accedant.* Quod re-
ferendum volunt ad Missæ auditionem, cum
in maxima parte illius Capituli de Missa agatur.

Idemque volunt pridem constitutum à Sixto
IV. Extravag. *Vices illius.* De Treuga & pacc.
Quod, nempe, Fratres Mendicantes non præ-
dicent, populos paræcianos non teneri audire
Missam in eorum paræciis diebus festis & Do-
minicis, cum jure sit cautum illis diebus paræ-
cianos teneri audire Missam in Parochiali Ec-
clesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ec-
clesia se absentarent.

Respondent Regulares, semper honestam
causam esse, majorem devotionem, aut com-
moditatem audiendi Missam in aliis Ecclesiis:
adeoque per hanc clausulam fidelium libertati
relictum esse, ut eligant sibi locum oportu-
norem. Neque alia de causa prohibitum esse
hoc prædicari, quam ut lites discordiæ, quæ
ex tali prædicatione suscitatae fuerunt, dein-
ceps sopirentur. Sæpe enim ipsâ doctrinâ in-
tegrâ & intactâ permanente, concordia causâ,
prohibetur eam publicè docere, aut prædicare.

Quod si quis pugnaciter urgeat verbis allega-
tis vim aliquam inesse majorem, quæ parochia-
nis præcepti vinculum imponat: Reponunt fa-
cile Regulares, etsi talis obligatio verbis illis

Tom. II.

H in-

170 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
intenta fuisset, dudum illi derogatum esse per
contrariam consuetudinem toto orbe recep-
tam; & per declarationem Clementis VIII. a-
liorumque Pontificum decreta, quæ mox in
medium proferentur. Atque ita de præcepto
Missæ audiendæ tractantes docent Barbofa,
Portel, Navarrus citans S. Antoninum, ac
Sylvestrum, & in eandem sententiam plures
adducit Card. Lugo, & passim alii.

Jam verò contra obligationem frequentandi
Missam in templo Parochiali proferunt Regula-
res aperta Pontificum diplomata: Omnis an-
tiquioribus, manifestam ajunt esse declaratio-
nem Leonis X. Sancitam 13. Novembris anno
1517. Nos autoritate Apostolica tenore præ-
sentium notum facimus, omnes Christi fideles
, utriusque sexus, qui (non contempto proprio
, Sacerdote parochiali) in Ecclesiis Fratrum Or-
dinum Mendicantium Dominicis & Festis die-
bus Missam audiunt, satis facere præcepto Ec-
clesiæ de Missa audienda, nec in aliquam labem
, mortalis peccati, pœnamve incurrere. In
, contrarium facientibus non obstantibus qui-
,buscunque &c.

At opponunt Adversarii, hanc Constitutio-
nem Leonis revocatam esse per locum ex Tri-
dentino supra citatum, aut Bullam subsequen-
tem Gregorii XII. Verùm supra ostensum est,
ipsa Tridentini verba pro Missa parochiali nul-
lum præceptum importare, quo possit declara-
tioni Leonis adversari. Ad Constitutionem
Gregorianam quod attinet, neque meminit il-
la decreti Leonis, neque ullam continet clau-
sulam quâ illi derogatur.

Quin & hanc esse mentem sensumque Eccle-
siæ, declaratur ex posteriori decreto Clemen-

tis VIII. edito 22. Decembris anno 1592. ad terminandam litem quam Parochi Duaceni Regularibus intentabant, & ibidem hoc tenore publicata fuit. Præsenti nostro decreto Sancimus, licere sæcularibus Christi fidelibus universis, liberè missas diebus Dominicis, & aliis Festis audire in Ecclesiis tam fratrum Prædicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non Collegii Societatis Jesu juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.

At, inquiunt, in decreto Clementis nulla extat mentio Tridentini, requiritur autem expressa mentio ut derogetur decreto Concilii generalis. Sed contra primò, verba decreti satis declarant Tridentinum nihil statuisse quod in hac parte aboleret Regularium privilegia, sed potius ea post Concilium in suo vigore permanisse, dum in eo disertè declaratur licere diebus Dominicis & festis missas audire in templis Regularium, *juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.* Secundò, Valida esse Pontificum indulta etiam sine mentione aut clausula expressæ derogatoriæ Concilii, declaratæ sacra Congregatio in quæstione mota contra valorem Privilegii cujusdam, concessi Congregationi Oratorii S. Mariæ in Vallicella à Sixto V. anno 1586. defectu clausulæ qua derogaretur Tridentino, cui privilegium illud erat contrarium. Congregatio Concilii censuit, si hujusmodi privilegium fuit, ut proponitur, à Sede Apostolica concessum, utique esse omnino observandum, quamvis nullam derogationem, aut mentionem Concilii Tridentini contineat. Refertur autem hæc declaratio in Compendio privilegii Fuliensis V. absolutio, quoad sæculares §. 9. Idemque ex professo docet Portel in Addit. V.

172 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
Trident. & Rodrig. tom. 3. quæst. Regularium
quæst. 46. a. 1. citans Archidiaconum, ac In-
nocentium. Neque volunt de hoc dubium
moveri Universitates, & Capitula dum de suis
Privilegiis agitur, quorum aliàs non pauca va-
cillant.

Alià etiam viâ Clementinam hanc constitu-
tionem labefactare conantur, dum volunt eam
agere de Missa libera, sive non præcepta, sic
ut insuper aliam ex præcepto fideles in suis pa-
rochiis audire teneantur.

Sed reponunt Regulares istam expositionem
ab omni veri specie abhorreere. Nullis enim o-
pus erat privilegiis Apostolicis, ut fidelibus præ-
ter Missam præceptam, alias pro arbitrio ubivis
locorum audire liceret: neque Pastores pro re-
tam frivola litem moverunt. Omnem deni-
que in hac parte, totaque controversia dubita-
tionem tollit Constitutio Leonis X. & Pii V.
definiens omnes Christi fideles in Ecclesiis men-
dicantium Missam audientes, per hanc Ecclesie
præcepto satisfacere, ut supra retulimus.

At contra graviore tono assurgunt aliqui, ac
contendunt, ipsam absentiam à Sacro Paro-
chiali conjunctam esse cum contemptu pro-
priorum Sacerdotum, & Parochialium Eccle-
siarum, quod in Bulla Leonis expresse prohibe-
betur.

Hoc si ita esset, fateri oporteret, peccare
non tantum populum, sed etiam alii, qui ve-
nerandos Pastores, & de suo grege bene me-
ritos per Regularium privilegia contempni,
aut ludibrio exponerent. At videant illi, ne
se nimis facile læsos putent. Non illico con-
temnitur qui alteri in omnibus non præponitur.
Placent Regularium templa, mores, vel & mo-
destia,

destia, nec ideo displicent Pastorum Ecclesiae, ritus, & officia. Habent hi suam gratiam, habent Regulares suam. Non sine causa in domo Dei mansiones multae sunt, ut ea multorum pietati se latius expandat. Si populi pietas, ad satisfaciendum Ecclesiae praecepto, Parochialium templorum angustiis coercenda fuerit, mirum pluribus videtur, quorum pro Regularibus omni aeo, tot populorum ac Principum impensis, tam amplae aedes toto orbe constructae, totque altaribus, ac paramentis exornatae. An ut chorus tantum saxi caneret, & melius in vacuo templo psalmus resonaret? An deo denique plerisque apparet illa obligatio tam a populorum consuetudine, quam a Doctorum sententia abhorrere, ut praeter plures quos contra eam adducit Card. Lugo, Barbosa, Pasquillus, etiam novissimè Leander tract. 11. de praecept. Eccles. disp. 20. plusquam triginta Authores classicos enumeret, qui aequo rerum aestimatori abundè satisfacient.

QUAESTIO XXIV.

An satisfaciat praecepto annuae Confessionis, quae quovis tempore, etiam Paschali, Regulari approbato confitetur?

Negavit olim Joannes de Poliaco, sed à Joanne XXII. citatus, tam hunc, quam alios errores revocavit, uti patet ex Pontificis ejusdem Extravagante inserta corpori Juris canonici, *vas electionis*. De Haereticis. Ut verò Regulares contra tales insultus deinceps tutos redderet, Ordinem Praedicatorum, ac Minorum

H 3 rum

174 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
rum, & eos qui cum illis in privilegiis com-
municant, ipsis Parochis, quod potestatem
omni tempore confessiones audiendi, equipa-
ravit. Eandemque Extravagantem insurgen-
tibus de novo diffidiis Eugenius IV. Nicolaus V.
& Sixtus IV. innovavit.

Instauratae nihilominus sunt nostro saeculo
antiquae lites, quibus pridem opposita est nova
Constitutio in Concilio Lateranensi sub Leone
X. quae incipit, *Dum intra*. In qua postea sic
decernit: Possunt illi (Regulares) per Episco-
pos & Praelatos super sufficienti literatura ex-
aminari: talibusque praesentatis, admisis,
vel etiam indebitè recusatis confitentes, con-
stitutioni quae incipit, *Omnis utriusque sexus*,
quoad confessionem dumtaxat, satisfacisse
censeantur.

At lapsu temporis perripit hos obices novus
aliquorum impetus, & in urbe primùm Duace-
na Belgium invasit. Sed illum validè repressit
Clemens VIII. in Brevi superiori Capite citato,
quo decernit Saeculares Christi fideles, *Privile-
giatis idoneis & ab Ordinario approbatis peccata sua et-
iam quadragesimali, & paschali, & quovis alio tem-
pore confiteri licitè posse.*

Instant tamen alii, acriterque contendunt
haec ita intelligenda esse, ut juxta Caput, *Om-
nis utriusque sexus*, omnis saecularium confessio,
& maxime annua, possit fieri Regularibus, tan-
tummodò de licentia proprii Sacerdotis, alio-
qui ut Ecclesiae praeccepto satisfiat denuò iteran-
dam; idque juxta decisionem quandam Marti-
ni V. quam refert Major dist. 17.

Opponunt Regulares Bullam contrariam Al-
exandri IV. *Non sine multa*: quam refert Bzo-
vius ad annum 1257. n. 5. ubi expressè addit

id fieri posse, Sacerdotum Parochialium assensu minime requisito. Diploma verò Martini V. quo hæc licentia requiritur, receptum fuisse negat Sylvius in Supplemento q. 8. a. 4. quæst. 3. Quidquid de eo sit, respondent Regulares limitationem illam ab aliis Pontificibus Martini Successoribus, & à generali Concilio Lateranensi sub Leone X. penitus ablatam esse, & privilegia cum clausulis derogatoriis plenum robur accepisse.

Idque confirmant ex eo, quod quoties deinceps hæc controversia mota est, sacra Congregatio Interpretum Tridentini pro Regularibus sententiam tulerit. Inter alias extat illa quæ lata est pro Patribus Societatis diœcesis Lingonensis, ab Episcopo ejus promulgata 22. Septembris 1624. Oratores semel approbati ad confessiones sæcularium audiendas, possunt omnium confessiones audire, etiam infirmorum, quolibet anni tempore, etiam Paschali, absque eo quod Parochi, & Canonicorum licentia habeatur.

Postea anno 1644. cum turbæ fuissent concitata à Burdegalensibus adversus Regulares, de Confessione ac communione paschali, & ab utriusque administratione tempore quindenæ paschalis illos omnino prohiberi contendissent; Congregatio sine dubitatione Regularibus causam adjudicavit in hac forma: Instantibus Regularibus civitatis Burdegalensis die 9. Julii anno 1644. Sacra Congregatio Em. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, post maturam discussionem censuit Archiepiscopum Burdegalensem non posse prohibere Regularibus habentibus privilegia Apostolica, ut à Dominica palmarum usque ad Dominicam in
 H 4 ,Albis

176 Pars 2. tract. 1. De Opinionum probabilitate
Albis inclusive administrare non valeant per-
sonis Sæcularibus Sacramentum Confessionis.
Et ne quid porro contra hanc sententiam atten-
tari possit, eam ad verbum suæ Sanctioni quæ
incipit, *Exponi nobis fecerunt* anni 1645. 7. Fe-
bruarii inseruit Innocentius X. subdens: *Decre-
tum præ insertum Apostolica auctoritate, tenore præ-
sentium confirmamus, & approbamus &c.* Similem
decisionem Sacræ Congregationis, in lite à Sa-
lernitanis de eadem quæstione mota, refert
Fagnanus ad Cap. *utriusque sexus*. Jam verò,
inquiunt Regulares, quid videri potest magis à
ratione alienum, quam quod possit Episcopus,
aut ipse Parochus cuius approbato potestatem
dari, excipiendi annuam Confessionem quæ
præcepto satisfiat, & interea controversiam
moveri, an ad eundem effectum sufficiat à
summo Christi Vicario facultatem Regularibus
concedi, & vices proprias illis delegari? Nam
ut docet S. Thomas Opusc. contra impug. Re-
lig. cap. 4. Sacerdos proprius, non solum est
Parochialis, sed etiam Episcopus, vel Papa,
ad quos etiam magis pertinet cura ejus quam
ad Sacerdotem..... Unde qui confessus est E-
piscopo, vel habenti vices ejus, confessus est
proprio Sacerdoti.

Colligunt igitur ex Angelico Doctore non
debere Pastores, sibi tantum *Proprii Sacerdotis*
nomen vindicare, sed per hoc intelligi etiam
quemlibet cui supremus in terris Pastor suas vi-
ces delegavit. De hoc si quis fusius edoceri ve-
lit adeat Rebuffum in cap. *Omnis utriusque sexus*.
Calderinum Concil. 37. Majorem, Gabrielem,
Almainum, Vivaldam, Gamachæum, Ysam-
bertum, & inter recentiores consulat Chaffaing-
tract. 5. cap. prop. 3. & 4. qui plures adducit
autores

autores qui in eo quem tradidi sensu *Proprii Sacerdotis* nomen usurpandum docent.

Sed ut hi filerent universi, pro sua reverentia audiendus esset solus Clemens X. qui in Decreto quod incipit : *Superna*, edito anno 1670. litem omnem apertè diremit dum decernit. Religiosos ad Confessiones secliarium semel simpliciter approbatos, posse in diœcesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcunque etiam infirmorum confessiones audire, absque ulla parochorum, vel ipsius Episcopi licetia. Et eos qui dictis Religiosis simpliciter approbati paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni quæ incipit, *Omnis utriusq; sexus*, quoad Confessionem duntaxat satisfecisse censendos.

QUÆSTIO XXV.

An validè, aut licitè possit Episcopus Regulares ad secliarium Confessiones absolutè Approbatos, propriâ auctoritate pro libitu ad novum examen sub pana suspensionis adigere, aut approbationes à Prædecessore legitimè concessas revocare?

Non desunt pauci ex multis Prælati, qui hanc sibi potestatem vindicarunt, & inde non modicas in sua diœcesi turbas concitarunt. Nuntantur hi clausulâ Bullæ Pii V. quæ incipit *Romani Pontificis*, ubi ita decernit. Volumus eos (Regulares Mendicantes) qui semel, ab Episcopis suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari : ab Episcopo autem successore pro majori conscientia suâ quiete examinari de novo poterunt. Est quoq; ejusdem tenoris constitutio Urbani VIII. *Alias à nobis* quæ legitur apud Barbosam lib. I. Jur. Eccl.

178 Pars 3. tract. 1. De Opinionum probabilitate
Eccl. cap. 43. Ex his, & aliis ejusdem forma Pontificum decretis conficiunt, dictam potestatem Episcopo, saltem Successori, suo jure competere. Verum ex adverso demonstrant Regulares, per has Constitutiones, ad instituendum novum examen, aut approbationem pro arbitrio successoris revocandam, nihil omnino potestatis acquiri. Id enim juris allegati Canones tunc tantum Episcopo concedunt, quando constat examen *pro majori conscientia quiete* illi necessarium esse. Requiritur igitur iustam causam, & defectum aliquem satis exploratum ex parte personæ approbatæ, qui Episcopi conscientiam merito extimulet, non solam ejus voluntatem, aut causam merè imaginariam. Quod si aliunde constare possit, personam antea absolutè approbatam, ad confessiones excipiendas satis idoneam esse, non est iusta Episcopi inquietudo, nec subest causa legitima ut possit Confessarius ad examen revocari. Cum enim habeat Sacerdos Regularis ad Sacramentum penitentiae jurisdictionem à Sede Apostolica concessam, & approbationem Ordinarii à Tridentino requisitam, jam ipsi acquisitum est jus omnino ex parte absolutum ad exercendum potestatem legitime possessam: ac proinde ab illius exercitio absque legitima causa, solo prætextu pacandæ conscientiae, sine injuria deturbari non potest. Non enim habet se approbatio per modum gratiæ arbitrariæ, sed est legitima judicis sententia, quam non potest is qui eam tulit, aut alius, sine nova causa revocare. Hinc non tantum injustam sed etiam invalidam esse in casu nostro hanc approbationis ritè concessæ retractationem, docet Card. Lugo de Penit. disp. 21. sect. 3. n. 64. Bossius de Jubil. sect. 3. cap. 2. §. 4. Portel. V. Confess. præsent. Bordonus tom. 1. Resol. 36. n. 8. Leander de penit.

pænit. tr. 5. d. 11. q. 85. Lezana Consult. 40. n. 1. ubi in eandem sententiam adducit Peyrinum, Suarez, Pasqualigum, Palaum, & plures ex antiquioribus.

Roboratur hæc doctrina ex pluribus Summorum Pontificum declarationibus ac decretis, quæ vetant imprimis Episcopo Conventum aliquem integrum propriâ autoritate à confessionibus sæculariû audiendis suspendere, aut ad aliud examen absque nova causa compellere: imo etiam ullum Regularium in particulari à se absolute approbatum ad hoc adigere, nisi nova causa, & ad confessiones spectans postea intervenerit. Nec alia est ratio de Episcopo successore, nisi quod hic facilius possit dubitare, an approbatio, non à se, sed à suo prædecessore concessa, fuerit legitima, & persona ad confessiones excipiendas satis idonea. Constant verò ea quæ differunt de Episcopo approbante ex Bulla Pii V. *Etsi mendicantium* n. 41. & Bulla, *Romani Pontificis*, cum adjuncta Sacre Congregationis declaratione, nec non ex alio ejusdem Congregationis decreto, expedito 20. Novembris anno 1615. quo statuitur Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, ad quos Confessores approbandi jus spectat, Confessarios Regulares aliàs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis confessionibus suspendere post hac minimè licere, nisi ex nova causa, eaque ad Confessiones ipsas pertinente, aut ob non servatum Interdictum ab ipsis Ordinariis positum. Eiusdem tenoris est Bulla Innocentii X. *Cum sicut accepimus*, data 16. Maji anno 1648. quæ decernit, Regulares aliàs liberè ab Episcopo, prævio examine, approbatos ad audiendas confessiones personarum sæcularium, ab eodè Episcopo suspendi non posse sine nova causa, eaque ad Confessiones ipsas pertinente.

Quinimò, quoad Episcopum successorem, Gonzales ad Regulam 8. Cancellariæ, refert Declarationem Cardinalium in hæc verba: Episcopus non potest examinare approbatos à suo Antecessore, nisi post promotionem aliqua nova causa superveniat: quod si data sit causa Successori dubitandi de capacitate antea approbati, non potest eum de quo dubitat suspendere ante examen, cum sit in possessione, sed debet illum ad examen revocare. Præterea plura alia decreta & decisiones, quas hæc controversia, mirum quâ sæpe renovata, pro Regularibus extorsit. Qualis fuit pridem illa contestatio inter Episcopum Brugensem & Regulares suæ diocesis; quos à prædecessore simpliciter approbatos, cum ad novum examen adigere vellet, præcepit illi auctoritate Apostolica Illustrissimus tunc in Belgio Pronunciatus, ut Regulares à suorum privilegiorum usu non impediret, ac tergiversantem ad gravem multam condemnavit, per sententiam datam 16. Augusti anno 1690. Donec tandem Episcopus destitit, & Regularium privilegia agnovit, per transactionem Concilii Regii diplomate Bruxellis expedito confirmatam.

Hanc litem è Belgio tunc proscripam, Tornacum nuper revexit Episcopus ex Gallia illi diocesi impositus, qui suo edicto 24. Aprilis anno 1671. citavit omnes Regulares ad confessiones secularium approbatos, ad subeundem novum examē à die 20. mensis Maji, revocans eo elapso omnes approbationes administrandi Sacramentū Penitentiae, sive per suos prædecessores, sive per Vicarios generales concessas: sed conatus ille novus majorem molestiam quam progressum habuit. Nec alibi hujusmodi procella pacatiorem exitum retulere.

Decla-

Declaratur generaliter quæ Pænas incurrant, qui concessa Regularibus privilegia impugnant: aut qui violant debitam Episcopis reverentiam.

AD demonstrandum Pænas in hac parte ab Ecclesia constitutas, pauca tantum ex multis Conciliorum ac Pontificum decretis in medium proferenda. Satis disertè eas pænas ac censuras exprimit Bulla aurea quæ incipit, *Sacro Prædicatorum*, edita à Sixto IV. Kalendis Augusti anno 1479. quæ sic pergit. Inhibentes districtius ipsis locorum Ordinariis sub interdicto ingressus Ecclesiæ, & suspensionis à regimine, & administratione suarum Ecclesiarum, ac Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, & aliis quibuscunque, sub Excommunicationis latæ sententiæ, & privatione earundem Ecclesiarum Parochialium, & omnium aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum quæ obtinent; nec non inhabilitationis ad illa in posterum obtinenda. Pænis, eo ipso qui contra fecerint incurrendis, ne personis quibuscunque Ecclesiasticis vel secularibus, in genere vel in specie, directè vel indirectè aliquid inhibeant, præcipiant, ordinent, vel statuunt, quominus Ordines prædicti, illorum domus, & professores prædictis gratis eis concessis liberè uti possint: Gratias illas prius recensuit, scilicet, Concessionem, indulgentias, & peccatorum remissionem, immunitates, exemptiones, facultates, privilegia, & indulta spiritualia & temporalia, qualiacunque sint, à Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus prædictis, & à nobis, aut aliis auctoritatem habentibus concessa.

Pænas easdem renovat, & alias adjungit Leo X. in

X. in

182 Pars 3. Tract. 1. De Opinionum probabilitate
X. in solemnī diplomate quod incipit, *Exponi nobis fecerunt*, cujus authenticum apud Recollectos Burdigalæ servatur. In quo postquam recitantur molestiæ modernis non dissimiles Regularibus, ac præsertim Recollectis illatæ, mandat Pontifex districtè Ecclesiæ Prælati, aliisque, ut ipsis sua privilegia integra, & inviolata conferrent, atque ita pergit: Constitutiones prædictas, & doctorum Fratrum privilegia eis inviolabiliter observanda, sub pænis & censuris in dicti SIXTI Prædecessoris inhibitione contentis, moneatis, & præcipiatis. Inobedientes verò, legitimis super hoc habendis processibus; censuras & pænas prædictos incurrisse declaretis, & declaratos publicè nunciatis, aut nuntiari faciatis ut tales ab omnibus actibus evitari mandetis, & alia faciatis quæ in præmissis fuerint quomodolibet oportuna, invocato etiam ad hoc quando opus fuerit auxilio brachij sæcularis. Reliquas verò personas tam Ecclesiasticas quam sæculares, cujuscunque status aut conditionis existant, qui Rectoribus Parochialium Ecclesiarum in præmissis contra Fratres prædictos favorem, auxilium, aut consilium præbere præsumserint, per censuras Ecclesiasticas, & alia juris opportuna remedia, monitione præmissâ, districtius coerceatis, & ut à talibus in futurum caveant, prohibeatis.

Qui hæc cupit fusiùs deducta, innovata, extensa, legat diploma Pauli III. *Cum inter cunctas*, anni 1545. Et, *Licet debitum*, anni 1549. Adeat Bullam Pauli IV. *Ex clementi*, anni 1557. Consultat Constitutionem Pij V. *Dum indefessa*, anni 1571. Expendat Sanctionem gravissimam Gregorij XIII. in Bulla *Ascendente Domino*, anni 1584. ubi contra impugnatore Instituti, & privilegiorum

giorū Societatis Iesu statuuntur plures pænæ, ac
censuræ Sedi Apostolicæ specialiter reservatæ.

Nec est quod aliquis existimet se ab his cen-
suris, & pænis immunem esse, ex eo quod ipse
interpretetur Apostolica privilegia suo facto
non adversari. Advertat ille per Canones Eccle-
siæ legitimam privilegiorum interpretationem
soli Sedi Apostolicæ reservatam esse. Id statuit
pridem inter alios Clemens IV. in diplomate
quod incipit, *Ordinis vestri*, quod alij postea
Pontifices Paulus III. Urbanus VIII. ac Cle-
mens X. eodem tenore sanxerunt. Decernit
autem Clemens IV. in his terminis, Ne
Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati alij in-
dulgentiis, seu privilegia vobis ab Apostolica
Sede concessa, sive clara quæ interpretatione
non indigent, sive dubia contineant, de cetero
interpretari præsumant, auctoritate præsentium
districtius inhibemus, volentes, ut cum ejus sit
interpretari, cujus est concedere, super hujus-
modi dubiis, & obscuris, dictæ Sedis judicium
requirat. Eandemque legem, ac legis rationem
exhibent sacri Canones, ut illud Innocentij III.
Cap. *Cum venissent*, de Judic. Cum super privi-
legiis Sedis Apostolicæ causa versatur, nolumus
de ipsis per alios judicari. Rationem subdit Glos-
sa 25. q. 1. Ipsi namque soli valent Canones in-
terpretari, qui jus condendi eos habent. Denique
postremus Pontifex Clemens X. prædecessorum
suorum vestigiis insistens, in Bulla, *Superna magni*,
anni 1670. decernit fore, Irritum & inane quid-
quid secus super his à quoquā quavis authorita-
te scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Norunt scilicet universæ Ecclesiæ Moderato-
res supremi (quod forte alij non æquè adver-
tunt) quàm gravibus ex causis Religiosos Ordi-
nes

184 Pars 2. tract. 1. De Opinionum probabilitate
nes Apostolicis indultis, ac privilegis minuendos
esse censuerint. Non ignorant quanto labore, ac
zelo in omni orbis parte Ecclesiam excoluerint,
quanto Martyrum Sanguine, quam copioso A-
postolicorum virorum sudore eam irrigaverint,
quantis studiis, ac vigiliis pro Ecclesie propa-
gatione, hæresum extirpatione, & animarum
salute, non tantum in Europa, sed in remotissi-
mis orbis regionibus omni ævo se totos impen-
derint, hodieque impendant. Illi sanè haud satis
benè de Deo, & Ecclesia mererentur, qui horum
privilegia enervare, functiones opprimere, ani-
mos infringere, sibi decorum esse existimarent.

Neque minus improbandi forent Regulares
illi, qui religiosæ summissionis immemores, non
dubitarent ultra Facultatum suarum limites
cum Pastoribus, & Prælatibus Ecclesie quasi ex
æquo contendere. Pauci hujusmodi, Spiritu non
Sancto impulsus, sæpius improvidè destruunt,
quod alij multo labore ædificant, dum ausu te-
merario utriusque Cleri pacem perturbant. De-
generant certè illi à præclaro majorum suorum
exemplo, quibus nihil antiquius erat, quàm in-
ter omnia Ecclesie membra institutam à Christo
pacem, ac harmoniam conservare.

Quam verò graviter universim delinquant,
qui debitam Episcopis observantiam violare
præsumunt, constat apertè ex Constitutione 26.
Leonis X. quæ incipit, *Dum intra*: & sic pergit:
Eisdem insuper Fratres in virtute Sanctæ Obe-
dientie monemus, ut eosdem Episcopos loco
Sanctorum Apostolorum subrogatos, pro debi-
ta & nostra, & Apostolicæ Sedis reverentia,
congruo honore, & convenienti observantia
venerentur. Ex quibus verbis gravis delicti pe-
nam colligit Peyrinus in dictam Constitutio-
nem §. 24. num. 44.
Horum

Horum verò Episcoporum potestatem, & facultates amplissimas, praesertim in Missionibus, recensemus inferius tract. 2. cap. 5. ubi de variis Missionariorum Facultatibus tractamus: item tract. 3. cap. 4. §. 4. in fine, de potestate Episcoporum in casibus Pontifici reservatis.

RESOLUTIONES

PARTICULARES

AD PASTORALE

*Munus, Personam, & Privilegia
speciatim pertinentes.*

Præquam accedamus ad functiones particulares Ordinis ac Jurisdictionis in singulis Sacramentis, quaedam singularia ipsam Ministri personam præcipuè concernentia, hic breviter resolvemus.

QUÆSTIO PRIMA.

*An una Ecclesia Parochialis possit duos simul
Parochos habere?*

Respondeo negativè. Quia etsi contingeret plures ad munia unius Ecclesiae peragenda præfici, ille tantum esset Parochus qui suo nomine & independentè ab aliis curam illius Ecclesiae
admi-

186 Pars 3. tit. 1. De Pastoralis munere persona &c.
administrat. Et constat ex Jure Canonico, cap.
1. de sponsa duorum : & Rotæ decisione 489. n.
3. part. 1.

Sed quæres ? An Episcopus non possit unam
Ecclesiam Parochialem habenti alteram con-
ferre ?

Respondeo, id posse quidem, sed post pacifi-
cam possessionem secundæ Ecclesiæ, statim, va-
cat prima. Sic declaravit Sacra Congreg. Con-
cilij, & tradit Barbosa in summa Apostolic.
Decis. verbo, *Parochialis Ecclesia*. collect. 552.
n. 54.

Sed excipe apud eundem num. 12. Nisi per
consuetudinem, quæ 40. annis viguerit, Eccle-
siæ duæ tanquam unitæ, semper uni, sine dis-
pensatione, collatæ, fuerint : ita etiam censuit
S. Congreg. apud Zerolam declar. 50.

Q U Æ S T I O II.

An censeatur Parochialis Ecclesia vacare si
promoveatur illius Parochus ad Episcopatum
titularem in partibus Infidelium, & in alicujus
Episcopi Suffraganeum ?

Respondeo negativè. Sic enim resoluit S.
Congregatio Concilij, die 14. Decembris 1601.
quam refert Barbosa collect. 552. his verbis. Pa-
rochialis obtenta ab eo qui à Sede Apostolica ad
Episcopatum in partibus Infidelium existentem
promotus est, ac eodem tempore alicui Episco-
po in Suffraganeum deputatus fuerit, non intel-
ligitur vacare.

Q U Æ S T I O III.

An possit Episcopus dispensare, ut quis ante
annum 25. inceptum, obtineat Parochialem Ec-
clesiam ?

Respondeo negativè cum communi. Quia Concilium generale Lateranense Cap. *Cum incunctis. §. Inferiora*, requirit annum 25. saltem inchoatum: Episcopus autem contra Concilij generalis decreta dispensare non potest. Ita etiam Azor part. 2. lib. 6. cap. 5. q. 9. Navarrus, Barbosa, aliique. Totidem anni requiri solent in Adjutore qui Parocho datur: item in eo qui ad concursum Parochialis admitti possit.

QUÆSTIO IV.

Si ad Concursum, qui fieri debet pro conferenda Ecclesia Parochiali, unus solus accedat tempore statuto, an debeat ille examinari, & si reperiat idoneus Parochia illi conferri?

Respondet affirmativè ad utrumque membrum Sacra Congregatio Concilij apud Nicolaum Garciam de Beneficiis part. 9. cap. 2. num. 214.

Notat tamen idem Garcia supra num. 220. quando Beneficium Parochiale esset valde tenue, illud absque concursu conferri posse, ex eadem Congreg. Concilij.

QUÆSTIO V.

An in Parochialibus beneficiis quæ Regularibus conferuntur concursus institui debeat?

Respondeo negativè. Quia de his non loquitur Tridentinum ubi ad beneficia curata concursus requirit. Et ita censuit S. Congregatio his verbis, Hoc decretum de Concursu, non habet locum in Beneficiis Regularibus, quæ Regularibus conferri consueverunt. Et de hoc Breve Sixti V. adducit Rodriguez in Privil. Regul. Bulla 25.

QUÆS-

QUÆSTIO VI.

An in Parochialibus juspatronatus Laicorum requiratur examen per concursum, unius aut plurium qui præsentantur?

Respondeo negativè, dum tantum unus præsentatur, sed tantum examinandus est ab Ordinario, & si fuerit capax admittendus. Patet ex Tridentino sess. 24. cap. 18. his verbis. Quod si juspatronatus Laicorum fuerit, debet qui à Patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit admitti. Ubi de requirendo concursu non fit mentio.

Quod si plures fuerint præsentati, tunc requiritur examen per concursum inter solos præsentatos. Sic expressè censuit Congreg. Concilij, apud Garciam, de Benef. part. 9. cap. 2. n. 256. affert etiam decisionem Rotæ 30. Junij 1587.

QUÆSTIO VII.

Parochus tenetur de more facere Professionem fidei coram Episcopo aut saltem ejus Vicario intra duos menses à die adeptæ possessionis. Quæritur, an si professionem illam omittat, incurrat penam amissionis fructuum?

Respondeo affirmativè, ex præscripto Conc. Tridentini sess. 14. de reform. cap. 12.

Quæritur 2. an Ordinarius possit illi condonare fructus sic amissos?

Resp. negativè, Quia Ordinarius non potest dispensare in decretis Concilij, nisi in casibus sibi expressè permissis.

QUÆS.

QUÆSTIO VIII.

Parochi tenentur ad Residentiam juxta Trid. Sess. 23. cap. 1. de reform. Quæritur, an qui tenentem habet Parochiam, aut si in ea habitent tantum tres, quatuor, aut paucissimæ personæ, teneatur etiam ad Residentiam?

Respondeo in utroque casu affirmativè. Quia tenuitas, aut personarum paucitas non tollit curam officio annexam, idque de secundo casu declaravit Congreg. Cardinalium apud Garciam de Benef. part. 3. cap. 2. num. 179.

QUÆSTIO IX.

Si Parochus habeat duas Ecclesias unitas, quæritur, utra erit in qua debeat residere?

Respondeo, teneri residere in Ecclesia digniori: quod si dubitetur quæ sit dignior, residendum est in ea quæ populum habet frequentionem: si autem una sit Ecclesia intra, & altera extra urbem, oportet residere in ea quæ intra urbem continetur. Ita casum hunc sæpius controversum resoluit Costropalaus tom. 2. tract. 13. d. 5. puncto 2. cum Garcia declar. 14. & Barbosa de officio Parochi part. 1. cap. 8. num. 9. & 10. qui referunt sic etiam decisum esse à Sac. Congreg. Concilij Tridentini.

Insuper addunt ex eadem Congregatione, si contingat duas Ecclesias ita videri pares, ut una præ alia neque sit dignior, neque frequentior, liberum esse Parochio pro sua residentia quam velit eligere.

QUÆSTIO X.

Quanam causæ Parochum à residendo excusent?
Respon-

Respondeo cum communi, Illas causas excusare Parochum, quæ Episcopos à residentia pro tempore excusant, quæ tamen debent à proprio Episcopo in scripto approbari, ut disponatur in Tridentino sess. 23. de reform. cap. 1. Sic tamen ut ovibus suis ita provideat, ut quantum fieri potest ex illius absentia nullum detrimentum accipiant.

Quatuor verò sunt causæ quæ solent excusare. 1. Christiana charitas, ut est juvare aliam privatam Ecclesiam, lites dirimere, odio componere &c. 2. urgens necessitas, ut est curatio sine ægritudinis, fuga hostium, aut alterius gravis injuriæ inferendæ. 3. Debita obedientia, ut si ipsi aliquod justum obsequium imperet Pontifex, ejus Legatus, aut Episcopus. 4. Utilitas evidens Ecclesiæ aut Reipublicæ, ut si pro necessaria reformatione conferat se ad superiorem, vel Synodum &c. de quibus fufius Azor p. 2. l. 7. c. 4. & Barbosa supra cap. 8.

Extra causas prædictas Tridentinum Sess. 23. cap. 1. indulget Parochis, ut per duos sive continuos, sive interruptos menses possint abesse, etiam ad honestam animi relaxationem, modò illud fiat absque ullo gregis detrimento.

Q U Æ S T I O X I.

An attento novo Jure Tridentini, possint abesse Parochi studiorum causâ, ut olim licebat per quinquennium ex cap. fin. de Magistris &c.

Affirmant Navarras, Toletus, Valentia, & quidam alij. Sed probabilior apparet responsio negativa, nec Episcopum posse illam facultatem concedere. Quia absentia ex causâ studiorum, non videtur esse hoc tempore causâ gravis, cum Parochi,

Parochi assumantur per concursum, adeoque censentur satis habere doctrinæ pro suo officio. Et in hanc sententiam plures Concilij declarationes adducit Garcia num. 81. inter quas hæc est quarta. Congregatio die 22. Februarij 1590. censuit Parocho causâ studiorum non esse dandem licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, nisi per concursum magis idonei fuerint iudicati. Et ita docet Riccius, Gonzales, Sanctarel, Alzedo, Candidus & Barbosa de offic. par. part. 1. cap. 8 n. 27. &c. Admittunt tamen plerique licere abesse ad docendum publicè Theologiam aut ius Canonicum in aliqua celebri Universitate.

QUÆSTIO XII.

An Episcopus possit obligare Parochos sub pœna excommunicationis aut suspensionis ut doceant suos subditos doctrinam Christianam? Respondeo, posse, ut doceant per se, vel saltem per alios: idque tam ex jure divino, quam ex Tridentino colligit Rodrig. tom. 1. sum. cap. 18. Sanchez lib. 2. sum. cap. 3. Castropalaus, Barbosa, Riccius in decis. Curia Archiep. Neapol. part. 1. decis. 22. ubi ait, de facto quendam Parochum suspensum fuisse ab officio suæ per sex menses, eo quod suos rudimenta fidei non docebat.

Addunt non pauci, posse etiam Episcopum per censuras & pœnas compellere pueros & rudes capaces, ut ad rudimenta fidei capescenda accedant. Ita fufius Fagundez, Perez, Sanchez, Rodrig. Palaus, Barbosa de offic. Par. part. 1. cap. 15. n. 6. contra Zerolem 1. p. praxis Episcop. verb. doctrina Christiana.

QUÆS-

QUÆSTIO XIII.

Quid potestatis & privilegij habeant Parochi circa dispensationem in Festis, & Jejunis, & de aliis eorum Prærogativis.

Primò, Parochus potest concedere suis Parochianis licentiam laborandi in diebus Festis ad tempus, & ex causa legitima, quando Episcopum, vel Ordinarium facile adire nequeunt. Hæc est communis Doctorum sententia, quam tradit Suarez, Azor, Fagundez, Palaus, Machado, & Barbosa de offic. Par. part. 1. cap. 16. n. 6. Qui addit n. 7. quando causa laborandi dubia est, Parochum posse mutare hoc opus servile in aliam largitionem quæ cedat in opus pium.

Secundò, Parochus habet potestatem, ex justa causa, & absente Episcopo & ejus Vicario, dispensandi in lege Jejunij, uti admittunt passim Authores, contra Tabienam, Butrium, & Hostiensem.

Tertiò, Probabile etiam est, Parochum, posse, præsentate Episcopo, justa de causa, cum aliquibus in jejunio dispensare: sic contra plures docet Cajetanus, Durandus, Richardus, alique, quos citat & sequitur Leander part. 3. tract. 5. de jejunio disp. 10. q. 10.

Quartò, Docet idem quæst. 12. cum Thoma Sanchez, Pasqualigo, Joanne Sancio, alijque, non solum Parochos, sed etiam eorum Vicarios posse ex legitima causa in jejunio dispensare, nisi à Parochis id ipsis prohibeatur.

Quintò, Parochi habent præcedentiam ante Ordines Regulares in Processione, Funcibus, & actibus hujusmodi publicis, ut fufius ostendit Barbosa in sum. Apost. decisi. collect. 557. ex Constit.

Constit. Clementis VIII. quæ incipit. Decet Romanum Pontificem; & ex pluribus aliis Pontificum decretis. Addit idem Barbosa, Parochos certo modo gerere vices Episcoporum in cura animarum, quod tamen de jurisdictione fori externi, & pluribus aliis non intelligitur.

Ad hæc Parochorum privilegia sive facultates, addi possunt quæ Theologi communius tradunt. Primò, quod Parochus habeat jurisdictionem ordinariam in foro penitentiae non tantum circa omnes fideles, sed etiam circa Sacerdotes suæ Parœciæ, uti docet Navarrus, Barbosa, Suarez, Vasquez, Agidius, Leander à SS. Sacramento, affirmans esse omnium communem, *part. 2. tract. 67. quæst. 5.* Quia hæc jurisdictione non est contentiosa, adeoque non terminatur locis, sed personis. Secundò, illos etiam extra suam diœcesim ubique posse audire confessiones suorum subditorum: ita Navarrus, Sylvester, Armilla, Gomez, Suarez, Lugo, Azor, Bonacina, Toletus, Covarrucias, Leander, & plures citati apud Barbosam de offic. Paroc. cap. 19. n. 5.

Tertiò, Parochos posse ubique locorum audire Confessiones etiam extraneorum absque nova Episcopi approbatione, dummodò Parochus proprius non contradicat, quod ut probabilius tradit Leander supra *tr. 7. quæst. 9.* citans pro sua sententia Sancium, Vasquez, Ochagaviam, Suarez, Ludovicum de S. Joanne, & Arboledum. Negat verò Barbosa *de officio Episc. part. 2. c. 25. n. 8. & de offic. parochi cap. 19. n. 3.* allegans etiam sic à S. Congregatione resolutum, cum Homobono *in examine Eccles. p. 1. tract. 5. cap. 4. quæst. 15.* Fagundes *cap. 2. num. 35.* Pilac *in praxi Episcop. p. 2. cap. 1. n. 10.* Squillante *de privileg. clericorum cap. 1. n. 37.*

Quartò, docent plures Parochum posse exponere

194 Pars 3. *tr. 1. De Pastoralis munere, persona &c.*
nere alium quemcumque Parochum ad confes-
siones suorum subditorum in sua Parochia au-
diendas : ita Leander supra *quæst. 12.* & apud
eundem Diana, Toletus, Suarez, Fagundez, Fi-
lincius, Hurtado, Ægidius, & Candidus : contra
Gutierrez, & Petrum de Leone, quos hic brevi-
ter retulisse sufficiat.

Quintò, Posse Parochos eligere sibi ad propi-
as Confessiones quemlibet Sacerdotem approba-
tum, communis est sententia Doctorum, uti pa-
tebit ex sequentibus.

Eandem facultatem eligendi sibi quemlibet
Sacerdotem approbatum, locum habere etiam
in aliis Sacerdotibus secularibus, docent com-
muniter tam antiqui, quàm recentiores, ut Va-
lencia, Emanuel Sa. *v. absolutio num. 8.* Fran-
Suarez, *de penitentia disp. 27. sect. 3.* ubi hanc doc-
trinam fusè examinat, & probat, pro ea addu-
cens ex antiquioribus Hostiensem, Raymundum,
Astensem, Gersonem, Guil. de Monte Lugdu-
no, Navarrum, Cajetanum & Sotum : osten-
ditque Suarez ibidem, facultatem hanc non ju-
re, sed consuetudine, consensu saltem tacito ap-
probata, inductam esse : nec non voluntate pro-
prij Sacerdotis posse revocari : in quibus autem
illa consuetudo vigeat ad facti quæstionem per-
tinere. Valere illam in Belgio usus viderur
indicare, quantum quidem assequor : quo sup-
posito, clausula illa quæ apponitur in Approba-
tione, *accedente consensu illorum quorum interest,* in-
telligenda esset in hoc casu de consensu illo per
consuetudinem concessio, non contradicentibus
illis quorum interest in sua Ecclesia.

Alia huc pertinentia inferius traduntur, ubi
agimus de varia jurisdictione in absolutione, &
singulorum Sacramentorum administratione.
Quæstio

196 Pars 3. tit. 1. De Pastoralis munere persona &c.
curam animarum, ut in Canonicatibus, aut Capellis, sunt plures qui docent non videri peccatum mortiferum semel aut bis pratermittere digniorem, modò conferatur verè digno, cum Soto, Halensi, Angelo, Gabriele in 4. d. 15. a. 9. quos sequuntur plures recentiores. Quia in huiusmodi beneficiis id semel iterumve fieri, censent non cedere in detrimentum notabile Ecclesie, eò quod paucorum mediocritas aliorum virtute facile compensetur. Nec fieri propriè injuriam digniori, quia non est illi debitum stricto jure, sicut debetur presentato, vel electo. Hinc admittunt illi, quod si beneficium ex sua institutione habeat, ut debeat conferri digniori vel per oppositionem, tunc semper esse peccatum mortale.

Quod si quis id sapius faceret, aut raro curaret ut digniores praeferantur, in beneficiis etiam non curatis, censetur graviter peccare. Quia graviter violaret fidelitatem Ecclesie debitam, ejusque bonum omitteret in re singularis momenti: sunt enim haec beneficia ex fundatorum institutione non solum stipendia ministeriorum, sed etiam premia virtutum.

Dices, Jura antiqua, etque etiam Tridentinum sess. 7. cap. 3. de reformatione tantum requirunt ut beneficia dignis conferantur, citans etiam Constitutionem Alexandri III. & Gregorij XI. qui idem statuunt, ut habent etiam nonnulli Canonista.

Resp. Concilium, ceterosque, hoc solum requirere, non ut collatio fiat absque gravi peccato, sed ut illa non sit irritanda in foro externo, quod colligitur eo quod Concilium postea subdat, aliter facta collatio omnino irritetur.

QUAEST. 2. An qui, pratermissio digniore, sibi

sibi, vel alteri minus digno procurat benefici-
um, teneatur ad aliquam restitutionem digniori
faciendam, vel etiam Ecclesiae.

Resp. Communioem esse Doctorum senten-
tiam, talem ad restitutionem non teneri, dum-
modo ille sit verè idoneus, & beneficium non
fuerit per oppositionem conferendum. Ita do-
cet Scotus, Richardus, Adrianus, Sotus, Couar.
Navarrus *cap. 17. num. 72.* & plures alij, contra
Paludanum, & Cajetanum, qui tamen addit, eam
non teneri, qui sibi procurat non intendens im-
pedire digniorem.

Ratio est, quia primò non tenetur digniori,
quia ille non habet ius strictum ad illud benefi-
cium, sed tantum ius aliquod largum, consistens
solum in aliqua majori aptitudine, quod non
fundat injuriam propriè dictam. Secundò, non
tenetur Ecclesiae, quia hæc non censetur inten-
dere collatores, & patronos sub onere restitu-
tionis obligare ad procurandum semper majus
illius bonum, neque illi censent se tale onus subi-
re, cum frequentè perplexitate quæ inde orire-
tur: uti in simili ad restitutionem non obliga-
tur æconomus Principis, qui operarios non op-
timos, sed tantum idoneos conduxit.

Notandum denique circa valorem collationis
beneficij, quod tradit Lessius *de just. lib. 2. cap. 34.*
dub. 6. Omnis collatio seu institutio facta præ-
ter formam Trident. sess. 24. cap. 18. &c. Cense-
tur subreptitia & nulla, & collatio, si pertinebat
ad Episcopum devoluitur ad Sedem Apostoli-
cam: uti hoc postremum statuit Pius V. in Bul-
la, quæ incipit, *In conferendis Ecclesiis*, edita anno
1567. Ubi insuper decernit: Si Episcopus mi-
nus habilem, postpositis magis idoneis, post exa-
men elegerit, possunt ij qui rejecti sunt à mala
elec-

198 Pars 1. tit. 1. De Pastoralis munere, persona &c.
electione huiusmodi ad Metropolitanum, vel si
elector Metropolitanus aut exemptus fuerit, ad
viciniorum Ordinarium, ut Apostolicæ Sedis De-
legatum, vel aliàs ad Sedem Apostolicam ap-
pellare, & electum ad novum examen coram
appellationis Iudice provocare, ut digniori de-
tur. Interea tamen electio prior executioni
mandanda est, & provisorius non potest amoveri,
nisi beneficiū alteri debito modo collatū fuerit.

QUÆST. 3. Quænam conditiones ex iure re-
quiruntur, ut aliquis ad Beneficium censeatur
idoneus.

Resp. Condiciones decem requiri. 1. Legitimus
thorus: est enim illegitimus incapax Episcopa-
tus, & cuiuscunque alterius beneficii habentis
curam animarum; nisi per Pontificem cum eo
dispensetur: est etiam incapax simplicis benefi-
cij, sed in hoc plerumque potest Episcopus cum
eo dispensare: ita habetur ex *cap. 1. de filiis pres-
byt. in 6. 2.* Requiritur Clericatus vel ordo præ-
vitus, ex *cap. cum adeo. 17. de rescriptis. 3.* Certa æ-
tas ad singula beneficia necessaria: Ad Episco-
patum 30. anni exacti. Ad alias dignitates vel
Personatus sine cura animarum ut non sit minor
22. annis, quod indicat requiri completos, ex
Tridentino *sess. 24. cap. 12.* Ad beneficium Pa-
rochiale 25. anni inchoati: in qua ætate Epif-
copus non dispensat. Ad alia beneficia quæcun-
que requiruntur 14. anni saltem inchoati: ita
Trid. *sess. 23. cap. 6. Nemo ante 14. annum beneficium
possit obtinere.* 4. Requiritur Celibatus, sic ut om-
nis collatio beneficii facta iunctis matrimonio
sit irrita, nisi cum mutuo consensu debito modo
separentur. 5. Condicio est ut non sit irritus
aliqua censure, vel irregularitate, aliàs non tan-
tum collatio, sed etiam electio, præsentatio &

& postulatio in ejus favorem est irrita : quamvis probabile sit illum qui est suspensus ab officio, vel beneficio, si in suspensione novum beneficium obtineat, non teneri sponte dimittere ante sententiam Judicis, ita censet Lessius, Suarez, aliique. 6. Morum probitas, ut scilicet non sit deditus gravibus peccatis, nec infamis : Colationem tamen factam criminoso non esse ipso jure irritam, sed irritandam, docet Navarrus in *cap. si quando, except. 16.* 7. Scientia debita : talis autem scientia requiritur quæ ad munus beneficium annexum ritè obeundum est necessaria, ita statuit Conc. Lateran. *cap. Cum in cunctis, de elect.* 8. Habilitas ex parte Corporis, quæ nempe necessaria est ad officium decenter præstandum, Trid. *sess. 22. cap. 4.* Si tamen postea debilitas superveniat per quam reddatur ineptus ad officium, non ideo privari debet, sed si habeat curam animarum providere debet ut per vicarium administraretur. 9. Intentio status Ecclesiastici, quæ si sincera sit, non vitatur per propositum resistendi, si causa aliqua justa inciderit, v. g. si frater primogenitus moriatur, vel obtingat matrimonium magnopere conducens ad conservandum decus familiæ. 10. Ut non habeat aliud beneficium incompatible : sic ut habens beneficium cum cura animarum, vel dignitatem, vel Personatum, vel Officium, si secundum hujus generis acceperit cum pacifica hujus possessione, primum vacare debeat. Eiusdem generis sunt præbendæ uniformes sub eodem tecto, ut sunt duo Canonicatus, vel duæ Sacellaniæ ad eandem functionem concurrentes in eadem Ecclesia, ut patet ex *cap. litteras 9. de concess. præbendæ.* Quædam sunt alia incompatible beneficia, quæ simul quidem licitè retineri non possunt absque dis-

200 Pars 3. tr. 1. De Pastoralis munere, persona &c.
pensatione, non ita tamen ut altero obtento
aliud vacare debeat: de quibus fufius Lessius,
aliique. Et plura de impedimentis præsertim
ex irregularitate colligi possunt infra de Sa-
cram. Ordinis in fine.

QUÆST. 4. Quibus modis Beneficia jam
possessa amittantur.

Resp. Quatuor potissimum modis amitti. 1.
Per mortem Beneficiati. Ratione verò diuturnæ
absentiæ, non privatur ipso jure, sed requiritur
sententia, quæ tamen ferri non potest nisi ab-
sente prius citato. Quod si nesciatur ubi versetur,
post edictum trinæ citationis in Ecclesia
ista publicatum, si ultra sex menses redire distu-
lerit, poterit suo beneficio spoliari. Si verò si-
ne tali citatione beneficium fuerit alteri colla-
tum, revertenti non oberit collatio, ex *Cap.
Tua de Cler. non resident.*

Secundus modus est, ex dispositione Juris:
sive propter alterius beneficii impossibilis
consecutionem, de quo in quæst. præcedenti:
sive per professionem Religiosam: sive per
contractum matrimonij: sive ob commissio-
nem Criminis cui ex jure amissio beneficii ipso
facto annexa est, ut est hæresis, Schisma, Sodo-
mia sæpius exercita. Tertius per sententiam ju-
dicis. Quartus per liberam resignationem. Ad-
de, si quis per vim possessionem beneficii sit in-
gressus, *Cap. Eum qui. 18. de præbendis l. 6.*

Porro ut resignatio beneficii sit valida, præ-
ter alia, requiritur ut illa fiat in manibus ejus
qui potest eam admittere: & ut resignatio ab
eo actu admittatur, ut est Pontifex, vel Ordina-
rius collator, & fiat consensu Patroni, si sit ju-
ris patronatus. Si Resignans sit infirmus, requi-
ritur ut supervivat ad 20. dies post factam resi-
gnationem:

nationem : item ut resignatarius caperet possessionem beneficii ante mortem resignantis.

QVÆST. 5. Qualiter fieri possit Commutatio beneficiorum.

Resp. Illam fieri quando duo beneficiati unum vel plura sua beneficia, Pontifici non reservata, resignant in manus Ordinarij, vel alterius Episcopi autoritate ad hoc præditi, cum conditione ut ille postea vicissim alteri alterius beneficium conferat. Hoc aliquando exigente necessitate Episcopus instituere potest, sed vocatis illis quorum interest, ut Patrono, & Collatore in favorem. Talis autem permutatio ut valeat, debet esse libera, id est, fraude, aut metu non extorta. Requiritur etiam duæ postremæ conditiones de resignatione, ut supervivat ad 20. dies post factam commutationem, & ut ante mortem commutantis capta sit possessio, alias beneficium vacare censebitur.

QVÆST. 6. An licitum sit permutare beneficia inæqualia, adhibitâ fructuum compensatione, sic ut beneficium copiosius, non separatis proventibus à titulo, cum tenui commutetur.

Resp. Talem compensationem per se non licere : potest tamen peti compensatio ob talem commutationem à Pontifice, propter incommodum temporale quod alter suscipit, spoliando se proventibus amplioribus sui beneficii. Quia talis compensatio non est pretium beneficii, aut proventuum annexorum, sed sola conditio qua se indemnem conservet, sive qua nollet se beneficio spoliare cum suo detrimento.

Quoad privilegia Clericorum, & functiones varias illis prohibitas, vide infra de Sacram. Ordinibus §. 2. in fine.

RESOLUTIONES
SINGULARES

AD HÆRESIM

Et Partes Hæreticorum, & Curatores
animarum ubique pertinentes.

Quoniam in hoc genere pro omni materia,
& casu occurrere solito Resolutiones plu-
rimas studiosè, & practicè deduximus, illas
infra ad hujus tertie Partis finem commodius
reulimus, ut ad Tractatus magis communes
de Sacramentis, Peccatis, Præceptis &c. Mi-
nus interruptè procedamus, & Resolutiones istæ
singulares ad unam classem redactæ, facilius in-
fra in tractatu 6. simul ad manum habeantur.

TRAC